het land van aalst

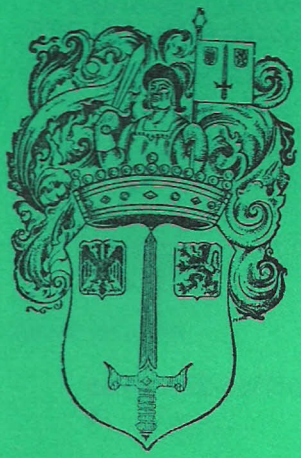

tijdschrift van de
geschied- en
heemkundige vereniging
het land van aalst

Jaargang XXIX - 1977 - Nr. 4 en 5

EEN JAAR GRATIS VERZEKERING voor de leden van V.T.B.—V.A.B., Davidsfonds, Willemfonds, Vermeylenfonds, V.O.S., A.N.Z. en B.J.G.G. bij het afsluiten van een tienjarige polis in één van de takken :

— **Brand**

— **Burgerlijke verantwoordelijkheid gezin**

— **Persoonlijke verzekering**

— **Persoonlijke verzekering inzittenden auto**

Vraag inlichtingen aan onze bemiddelaars of rechtstreeks aan

N.V. DE NOORDSTAR

en BOERHAAVE

Groot - Brittanniëlaan 121

9000 GENT Tel. 091/25.75.15

die de zaak aan de bemiddelaar van uw keuze zal overmaken.

De Aalsterse geneesheer Dr. Martinus Stopius († 1581)

Door tussenkomst van archivaris K. Baert kwamen wij in het bezit van een studie van Dr. Arnold Huttmann, geboren in 1912 te Brasov-Kronstadt in Roemenië. Als specialist voor inwendige ziekten en kardiologie was hij van 1949 tot 1973 hoofdgeneesheer van de afdeling kardiologie in het staatsziekenhuis nr. 1 van zijn geboortestad. Houdt zich sedert 1955 bezig met de geschiedenis van de geneeskunde als lid van het Centraalkomitee der Roemeense vereniging van geneeskundige geschiedenis. Hierover verschenen ca. 70 artikelen van zijn hand, enige werden opgenomen in handboeken of in boekvorm gepubliceerd.

Schrijver verblijft sedert 1973 te Aken.

In de geschiedenis der stad Aalst (1876) wordt wel Nikolaas De Stoop (Stopius) vermeld als drukker te Venetië, maar niet zijn geleerde broer Martin.

Dit door ons uit het Duits vertaalde artikel is dus een welkome aanvulling van het werk van De Potter en Broeckaert.

Deze bijdrage werd vertaald door ons medelid, de heer Baziel Boel. Waarvoor hartelijk dank !

De Aalsterse Geneesheer Dr. Martinus Stopus

Toen in 1477 Maria, dochter van Karel de Stoute, huwde met een Habsburger, de latere Keizer Maximiliaan I, kwam het hele gebied van Holland tot aan Zwitserland in het bezit van Oostenrijk. Omstreeks het midden van de 16de eeuw maakten, buiten Tirol, Salzburg, Karintië en Stiermarken ook nog Bohemen, Moravië, Silezië en de westelijke delen van Hongarije deel uit van dit rijk.

Hoewel deze ontwikkeling de nationale ontplooiing van de afzonderlijke volkeren tijdelijk hinderde, werd daardoor toch een gemakkelijker uitwisseling mogelijk van uitvindingen en wetenschappelijke inzichten ; en het kleine aantal intellectuelen uit die tijd kwamen op uitnodiging van vorsten, edellieden of rijke steden terecht in de meest afgelegen provincies van het reusachtige rijk.

Tot deze persoonlijkheden behoorde ook de te Aalst geboren Dr. Martinus Stopius. Zijn geboortedatum is ons niet bekend ; bovendien weten we ook niet, waar en wanneer hij met de studie in de geneeskunde begon.

Wickersheimer (1) neemt aan, dat het mogelijk is, dat hij te Leuven studeerde. Aschbach schrijft hierover : "Hij studeerde wijsbegeerte en heelkunde, hoofdzakelijk aan Italiaanse universiteiten, inzonderheid in Padua" (2).

Op een andere plaats voegt Aschbach daar nog aan toe : "Over zijn literaire prestaties dient alleen vermeld, dat hij het werk van zijn leraar, de beroemde Italiaan Montanus, Methodus de elementis, op grond van collegeschriften uitgaf" (3). Daarbij beroept Aschbach zich op aanwijzingen van Denis (4).

Bij Montanus gaat het om Professor Giovanni Battista (Giambattista) da Monte (1498 - 1551), die zijn professoraat aan de geneeskundige faculteit van Padua in 1543 begon (5).

Hoe vóór Montanus de studie in de geneeskunde verliep, beschrijft, eveneens in het jaar 1543, de beroemde anatoom Andreas Vesalius (1514 - 1564) : "Het afschuwelijke gebruik, dat men in het huidige onderricht volgt, verlangt, dat iemand (gewoonlijk een chirurg of barbier) zorgt voor de ontleding van het menselijk lichaam, terwijl de docent een uit boeken gehaalde beschrijving van de verscheidene lichaamsdelen geeft. Ondertussen troont hij op zijn podium, terwijl hij met klaarblijkelijke verachting in zijn gelaatsuitdrukking, leerstellingen voordraagt over feiten, die hij geenszins uit eigen ervaring kent, maar die hij eenvoudig uit boeken van anderen vanbuiten heeft geleerd, of die hij zelfs afleest uit het boek dat voor hem ligt (6). Zo verliep het onderwijs in de anatomie. In de andere vakken over geneeskunde las de professor de

tekst van een klassieke auteur voor en voorzag die van lange kommentaren.

De betekenis van professor Giambattista d a M o n t e ligt nu daarin, dat hij het eerst het onderricht bij het ziekbed invoerde en de studenten betrok bij het onderzoek van de zieken (7). Deze colleges hield hij in het Ospedale Francesco te Padua. Hij werd er zo beroemd door, dat hij leerlingen uit heel Europa aantrok. Na zijn dood in 1551 werd deze praktisch-klinische onderwijsmethode in Padua pas in 1578 opnieuw toegepast (8).

In 1553 gaf Dr. Stopius in Wenen de lessen van zijn leraar op grond van collegeschriften in het Latijn weer uit. De juiste titel van het werk luidde : "Methodu Jo. Bapt. M o n t a n i de Elementis, iatriae candidatis apprime vtilis ac necessaria. Cui accessit ejusdem authoris de Syphillidos lue tractatus. Viennae 1553". Als uitgever wordt vermeld : "Martinus S t o p i u s, doctor medicus, Alostanus Flander" (9).

Een nauwkeuriger ontleding van het door S t o p i u s uitgegeven werk van d a M o n t e zou uiterst belangrijk geweest zijn ; maar tot hiertoe konden we het helaas in de door ons aangeschreven bibliotheken niet ontdekken.

Daarentegen vindt men in de "Geschichte des Buchdrucks in Wien" door D e n i s (10) een korte inhoudsopgave van het werk. Volgens die opgave bevatte het de methoden van G a l e n : de elementis, de humana natura, de atra bile, de temperamentis, de facultatibus naturalibus. Dan volgt een tractaat over syfilis ("de morbo gallico") en ten slotte een aanhangsel "Regularis cura morbi gallici secundum ordini dni. Benedicti V i c t o r i i Faventi". Of het in dit aanhangsel, dat de syfilistherapie behandelt gaat om een van de colleges van d a M o n t e of om een bijdrage van S t o p i u s, kan voorlopig nog niet worden uitgemaakt.

Padua behoorde destijds tot de Republiek Venetië. We weten niet of S t o p i u s hier zijn doctoraat behaald heeft. Later wordt hij aangeduid als "artium medicinae doctor" (11).

Uit Padua begaf S t o p i u s zich in 1548 naar Wenen. Een bondig overzicht van zijn leven, door hem zelf in 1581 opgesteld, bevindt zich in de akten van de geneeskundige faculteit van de Weense Universiteit (12) (Zie afbeelding 1).

Daarin leest men : "D. Martinus Stopius Flander Alostensis Belga anno 1548 venit Viennensem ad academiam, reversus archiater reverendissimi episcopi Georgii thesaurii et serenissimae reginae I s a b e l l a e et vaivodae J o h a n n i s regis Hungariae. Repetiit anno 1553. Anno vero 1554 fui recanus sed anno 1555 in Austriam Superiorem vocatus medicus fui provincialis annos 24, post anno 80 redii Viennam et fui rector, deinde decanus anno 81".

Volgens deze tekst is Dr. S t o p i u s dus voor de eerste keer in 1548 naar Wenen en met name aan de Universiteit gekomen. Hier schijnt hij werkzaam te zijn geweest als Universiteitsprofessor, daar A s c h b a c h vermeldt : "Martin S t o p i u s, uit Aalst in Vlaanderen behoorde tot de Nederlandse geleerden, welke omstreeks het midden van de 16de eeuw aan de Weense Hogeschool als leraar werkzaam waren" (13).

Daarna werd hij volgens eigen verklaringen nog vóór 1553 hofarts van bisschop en theusaurarius G e o r g i u s, van koningin I s a - b e l l a en van vorst Johannes, koning van Hongarije. Deze, op het eerste gezicht eigenaardige opeenvolging, waarbij eerst de minister van financiën, dan de koningin en ten slotte de koning genoemd worden, wordt begrijpelijk, als men de geschiedenis van Hongarije en Siebenburgen nauwkeuriger leert kennen.

Na de ongelukkige slag bij Mohàcs in 1526 werden grote delen van Hongarije door de Turken bezet. De Wojwode van Siebenburgen en graaf van de Zips, Johan S z a p o l y a i verzekerde zich van de steun van de Turken en werd op 12 november 1526 tot koning van Hongarije gekroond. In 1539 huwde hij I s a b e l l a, dochter van de koning van Polen S i g i s m u n d I. S z a p o l y a i stierf reeds op 21 juli 1540. Op zijn sterfbed had hij de bisschop van Grosswardein, Georgius U t i e s e n o v i c - M a r t i n u s i u s doen beloven aan zijn kort tevoren geboren zoon J o h a n S i g i s - m u n d (1540 - 1571) de macht over Hongarije en Siebenburgen over te dragen en bij de Turken steun te zoeken. Voor de minderjarige prins leidde Frater G e o r g i u s, lid van de eremietenorde en bisschop van Grosswardein de regering. Als staatsminister verenigde hij in zijn hand het beheer van financies, jurisdictie en oorlogsaangelegenheden (14).

Dr. S t o p i u s bekleedde deze post niet lang. Reeds in 1550 vinden we hem in de stad Kronstadt, in het zuid-oosten van Siebenburgen, dicht bij de grens van Walachije, een land dat aan de Turken schatplichtig was. Hier leest men in de "Hannen"rekeningen der stad over de uitbetalingen aan de bezoldigden gedurende het derde en vierde kwartaal 1550 : "Domino Martino S t o p i u s Alostano Flandreni Nouo physico doctori fl. 25" (15). Later wordt Dr. S t o p i u s in de stadsrekeningen van Kronstadt niet meer vermeld ; hij schijnt de stad dus na een verblijf van zowat zes maanden opnieuw te hebben verlaten.

In Kronstadt was Dr. S t o p i u s weliswaar slechts tweede "physicus" van de stad. Van 1532 tot 1588 werkte hier namelijk als stadsgeneesheer Dr. Paulus K y r, die in Wenen, Ferrara en Padua geneeskunde gestudeerd had (16) en die in Siebenburgen en de aangrenzende Donauvorstendommen Walachije en Moldavië heel populair was zoals blijkt uit zijn 29 konsultreizen naar deze landen, waarvoor we bewijzen vonden (17).

Waar Dr. S t o p i u s in 1551 verbleven heeft, weten we niet. Op 21 mei 1552 werd hij onder de naam "doctor S t o p p e u s" weer in de medische faculteit van Wenen opgenomen (18). Op 13 oktober 1552 werd hij onder de naam "Doctor Martinus S t o p i u s" in het universiteitsregister ingeschreven en betaalde een taler als inschrijvingsgeld (19). Volgens A s c h b a c h (20) behoorde hij ook tot de artistieke faculteit als lector. In 1553 gaf hij in Wenen het reeds vermelde boek van zijn leraar M o n t a n u s uit.

De uit de Nederlanden stammende geleerden, vooral die van de artistieke (wijsgerige) vakken, genoten destijds in Wenen een bijzondere achting. De Weense universiteit beschikte van 1544 af over rector Nicolaas P o l i t e s uit Brussel, over de aristotelianen Andreas D a d i u s en Willem C o t u r n u s s i u s uit Leuven, van 1556 af over de dialecticus Hubert L u e t a n u s uit Nijmegen (21).

In 1553 brak in Wenen een grote pestepidemie uit, aan de bestrijding waarvan ook Dr. S t o p i u s deelnam. Hij zelf deelt daarover mede : "alias etiam fueram grassante pestilitate de eorum republica bene meritus" (22).

Tijdens het wintersemester 1554 werd Dr. Martinus S t o p i u s tot deken van de Weense medische faculteit verkozen. In zijn eigenhandige inschrijving in de akten van de medische faculteit staat daarover : "Anno reparate salutis humani generis per Christum Jesum, dominum nostrum, 1554, ego Martinus S t o p i u s, medicice doctor, in festo divi Calomanni in Decanum inclite facultatis medice electus sum..." (23).

Op 26 oktober van hetzelfde jaar verzocht de burgemeester van Wenen H u e t s t o c k e r de rector van de universiteit Franciscus E m e r i c h, het Weense burgerhospitaal met twee door hem aangeduide doctores de visiteren. De rector benoemde daartoe Dr. Wolfgang L a z i u s en Dr. Martinus S t o p i u s. De commissie stelde in het burgerhospitaal een reeks tekortkomingen vast, schreef deze toe aan het veelvuldige veranderen van arts en eiste het aanstellen van een permanente hospitaalarts. Op de zitting van het collegium der professoren van 8 november 1554 werd Dr. S t o p i u s eenstemmig en op wens van de burgemeester, die wees op zijn verdiensten gedurende de pesttijd, tot arts van het burgerhospitaal verkozen (24). Over deze keuze drukte Dr. S t o p i u s zijn standpunt als volgt uit : "Quare hoc munus satis laboriosum in gratiam civium et aegrorum suscepi, quo fungor quam possum vigilantissime" (25). Deze hoge ethische instelling tegenover zijn beroep was toen geenszins vanzelfsprekend.

Als universiteitsprofessor en als arts bij het burgerhospitaal had Dr. S t o p i u s nu de gelegenheid, het onderricht aan het ziekbed, dat door zijn leraar d a M o n t e in de geneeskunde was ingevoerd aan zijn studenten door te geven, waardoor hij een van de

voorlopers van de zogenaamde "Altere Wiener Schule" zou zijn. Nochtans bezitten we over een dergelijke werkzaamheid geen bewijsstukken. Wij weten slechts dat de methode van het klinische onderricht pas na de invoering ervan door Gerard van Swieten (1700 - 1772) in Wenen definitief wortel schoot. Van Swieten richtte na 1749 de Wiener Klinik op naar het model van de Kliniek van Leiden, die harerzijds terugging op een andere leerling van de universiteit Padua, met name op de Nederlander Jan van Heurne (1543 - 1601) (26).

Op 14 april 1555 droeg Stopius het decanaat aan zijn opvolger over (27). Nog hetzelfde jaar verhuisde hij naar Linz (28), waar hij 24 volle jaren zou blijven (29). Waarom hij Wenen verliet is niet bekend. Misschien waren zijn inkomsten hier verminderd tengevolge van zijn vroegere werkzaamheid als pestgeneesheer. Hij zelf vermeldt, dat hij naar Linz geroepen werd (30).

Dr. Stopius werd in Linz als arts van de stenden van het aartshertogdom Oostenrijk ob der Enns aangesteld. Zijn op 30 juni 1555 afgeleverde aanstellingsrevers wordt in het Oberösterreichisches Landesarchiv in Linz bewaard.

Uit het mooi uitgevoerde en goed bewaarde document vernemen we, dat Dr. Stopius zich verplichtte naar Linz te verhuizen en hier de boeren en de aan de stenden onderhorige personen te behandelen. Hij was verplicht in geval van nood zieken op het platteland te bezoeken, waarbij de patiënten hem voor elke mijl op de heen- of terugreis telkens 35 "kreuzers" en voor elke dag van zijn verblijf bij de zieke telkens een Rijnse gulden te betalen hadden.

Als salaris (woninghuur en verwarmingsvergoeding inbegrepen) diende Dr. Stopius jaarlijks 350 Rijnse gulden, de gulden tegen 60 kreuzers gerekend, te ontvangen. Het contract zou drie jaar geldig zijn met halfjaarlijkse opzeggingstermijn voor beide partijen.

Op 25 juni 1556 stierf de jongste dochter van Koning Maximiliaan II, nadat ze enkele dagen aan een hoest had geleden. De "Landeshauptmann" van het hertogdom Oostenrijk ob der Enns, Baltasar van Pressing, Vrijheer zum Stein, deelde naar aanleiding daarvan aan Koning Ferdinand I op 1 juli mede, dat de gezondheidstoestand van de overige kinderen van Koning Maximiliaan II bevredigend was en dat als arts voor hen slechts Dr. Stopius in aanmerking kwam (31). Dit toont aan, dat reeds toen Dr. Stopius als arts een groot vertrouwen genoot.

We vernemen verder dat in 1559 huis en hof van zijn moeder te Aalst in de vlammen opgingen (32). Op 13 maart 1562 werd Dr. Stopius, samen met zijn broers Nicolaas, Willem, Adam en Jacob, net als hun wettige nakomelingen door Koning Ferdinand I geadeld en dit op grond van zijn geneeskundige werkzaamheid

en zijn in moeilijke tijden aan de koning vaak bewezen trouw. Als wapen kreeg hij een gevierendeeld schild met een naar rechts kijkende leeuw, die met de voorpoten een witte leile houdt (33). Het burgerlijk wapen, dat Dr. S t o p i us tevoren gevoerd had, bestond uit een in tweeën verdeeld schild met een haan en een bol in het bovenste en een lelie in het onderste deel van het schild (34).

De best bekende van zijn broers, Nicolaas D e S t o o p, woonde in Venetië en was oorspronkelijk corrector, later boekdrukker. Hij heeft als dichter naam gemaakt (35).

In Linz werd Dr. S t o p i us mettertijd welgesteld, zodat hij in het jaar 1574 het vrijhof Strassfelden kon kopen (36). In hetzelfde jaar, op 6 september schonk zijn vrouw C h r i s t i n a hem een dochter, Maria Magdalena (37). Uit een latere akte vernemen we, dat zijn vrouw de dochter was van de keizerlijke raadsheer en "Salzamtmann" in Oostenrijk onder de Enns, Johann J o r d a n (38). Het schijnt dat het daarbij op zijn derde echtgenote ging. Van de eerste weten we niets, de tweede was tevoren met Zacharias G a b l h o f e r gehuwd. Haar dochter uit dit huwelijk, G e n o v e v a, werd door Dr. S t o p i u s geadopteerd (39).

In 1580 verhuisde S t o p i u s weer naar Wenen (40). Hier was hij opnieuw werkzaam als professor aan de geneeskundige faculteit. Op 15 augustus nam hij deel aa nhet examineren van een chirurg, waarbij hij onder de vier examinatoren - doctors in de geneeskunde - als eerste fungeerde (41).

Op 13 oktober 1580 werd Dr. S t o p i u s tot rector van de Weense Universiteit verkozen. Oorspronkelijk had hij openlijk het luthersе geloof beleden. Na zijn verkiezing tot rector beriep de toenmalige kanselier Melchior K h l e s e l zich op een oudere verordening,, volgens dewelke de nieuwverkozen rector nog vóór zijn ambtsaanvaarding de geloofsbelijdenis van Trente moest afleggen (42).

Hoe die er uitzag, vernemen we uit de oprichtingsbulle van de universiteit Duisburg van Paus P i u s IV van april 1562. Deze vermeldt, dat de Paus, gelet op de verspreiding der ketterijen, beslist heeft, de leiding van pas opgerichte universiteiten slechts aan zulke personen te laten toevertrouwen, die van elke verdenking van ketterij vrij zijn en die bij het aanvaarden van hun ambt voor de ordinarius of proost van de hoofdkerk van hun woonplaats zouden zweren, dat ze niemand als leraar of leerling zouden laten opnemen of in het register laten inschrijven, die niet eveneens vrij is van verdenking van ketterij en zulks onder ede zou bevestigen (43).

Dr. S t o p i u s legde de verlangde geloofsbelijdenis af en werd daardoor de jure rector van de universiteit. Als dusdanig schreef hij op 24 oktober 1580 zijn neef Simon S t o p i u s eigenhandig in het register van de universiteit in (44).

In tegenstelling tot sommige andere westerse universiteiten was de rector van de Weense Universiteit van in het begin het enige hoofd van de universiteit, had hij om zo te zeggen een vorstelijke positie en voerde de naargelang het tijdstip wisselende titel van "monarcha", "princeps", "primas", "archigymnasiarcha" of "magnificus" (45).

Op 17 maart 1581 diende Dr. S t o p i u s om belangrijke persoonljike redenen als rector ontslag in. Op 15 april lag hij in Linz te bed wegens jicht en op 19 april werd hij tijdens zijn afwezigheid tot deken van de geneeskundige faculteit verkozen (46).

Daarna keerde Dr. S t o p i u s naar Wenen terug. Hij droeg het decanaat op 18 oktober 1581 over aan zijn opvolger Andreas D a - d i u s (47). Naar het einde van 1581 toe stierf Dr. S t o p i u s, waarbij in één bron 20 december (48), in een andere nochtans 21 december als overlijdensdatum wordt opgegeven (49).

Op 13 november 1584 deelt een uit vier professoren bestaande commissie aan de rector en het consistorium van de Weense Universiteit mede, dat de waarde van de nalatenschap van Dr. S t o - pius 6826 fl 1 10 bedraagt. Na aftrek van de aan de weduwe toekomende som en van de schulden bleef voor de minderjarige dochter als erfdeel ee nsom van 931 fl 2 10 . over (50).

We weten niet, wat later van de weduwe van Dr. S t o p i u s geworden is ; zijn dochter schijnt nog gedurende de verdeling van de nalatenschap gestorven te zijn.

Zo eindigt de geschiedenis van deze Aalsterse arts uit de 16de eeuw, wiens levensweg vanuit Vlaanderen over Italië naar Hongarije, Siebenburgen en Oostenrijk voerde. Zijn aan tegenstellingen rijk leven was de weerspiegeling van wat toen grote delen van Europa bewoog en geeft een trouw beeld van de talrijke oorlogen en epidemieën, de vlugge wisseling van politieke constellaties en tevens van de strijd der godsdiensten om de hegemonie. Daarnaast heeft men, in het begin vaak nauwelijks te onderscheiden, het streven der geneeskunde, zich vrij te maken van de scholastiek van het einde der Middeleeuwen en het observeren van de natuur en haar verschijnselen tot uitgangspunt te maken van een doelbewuste handelwijze.

Dr. med. Arnold HUTTMANN

Aken (Duitsland)

Literatuur

1) Schriftelijke mededeling van Professor Ernest Wickersheimer (Schiltigheim) van 8 augustus 1957.
2) Joseph von Aschbach : Geschichte der Wiener Universität, band III, Wenen 188, blz. 271.
3) Ibidem, blz. 276.
4) Michael Denis: Wiens Buchdruckergeschichte bis MDLX., Wenen 1782, blz. 508.
5) Arturo Castiglioni : Die Schule von Padua zur Zeit der Renaissance. Siba Zeitschrift Nr. 121, mei 1950, blz. 4454.
6) Ibidem, blz. 4448.
7) Arnold Huttmann : Ein flandrischer Arzt des 16. Jahrhunderts in Siebenburgen und Österreich. Historisches Jahrbuch der Stadt Linz. Linz 1958, blz. 59.
8) Werner Leibbrand und Annemarie Leibbrand-Wettley : Kompndium der Medizingeschichte. München-Gräfelfing 1967, blz. 100.
9) Joseph von Aschbach, t.a.p. blz. 276.
10) Michael Denis, t.a.p., blz. 508.
11) Haus- Hof- und Staatsarchiv Wien : Reichsregister Ferdinands I., band XII, fol. 300, en band XXIX, fol. 325.
12) Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae, tom. IV (rotula doctorum facultatis medicae), binnenzijde van het voordeksel.
13) Joseph von Aschbach, t.a.p., blz. 275.
14) E. Székely : Heltai Gaspar valogatott munkai (Keuze uit de werken van Caspar Heltai), Boekarest 1957.
15) Staatsarchiv Brasov (Kronstadt, Roemenië). Villicatsregister III C 9, blz. 1881.
16) A. Huttmann : Despre unele aspecte in legatura cu cartea doctorului Paulus Kyr "Sanitatis studium... (Brasov 1551)" (Over enkele gezichtspunten in verband met het boek van Dr. Paulus Kyr "Sanitatis studium... (Kronstadt 1551)". Revista Medicala, band 18, TG. Mures 1972, blz. 113.
17) Arnold Huttmann : Inceputurile medicinii rationale in Brasov in secolele XV-XVII (Groei van de rationele geneeskunde in Kronstadt in de 15de-17de eeuw). Revista Medicala (Tg. Mures) band 4, 1958, blz. 371.
18) Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae ; Tom. III, fol. 168.
19) Ibidem : Matricula Universitatis, tom. IV, fol. 87.
20) Joseph von Aschbach : t.a.p., blz. 71.
21) Franz Gall : Alma Mater Rudolphina 1365-1965. Die Wiener Universität und ihre Studenten. Wenen 1965, blz. 16.
22) Karl Schrauf und Leopold Senfeldner : Acta Facultatis medicae Universitatis Vindobenensis, band III, Wenen 1904, blz. 267.
23) Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae, tom. III, fol. 178'.
24) Joseph von Aschbach, t.a.p., blz. 276.

25) Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae, tom. III, fol. 178'.

26) Arturo Castiglioni : t.a.p., blz. 4454.

27) Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae, tom. III, fol. 183'.

28) Ibidem, tom. IV, binnenzijde van voordeksel.

29) Oberösterreichisches Landesarchiv Linz. Linzer Regesten.

30) Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae, tom. IV, binnenzijde van voordeksel.

31) Oberösterreichisches Landesarchiv Linz : Linzer Regesten, band C III A 3/96,97,98.

32) Hanns Kreczi : Linzer Häuserchronik. Linz 1941, blz. 261, nr. 495.

33) Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Reichsregister Ferdinands I., band XII, fol. 300 en band XXIX, fol. 325.

34) Oberösterreichisches Landesarchiv in Linz : Österreichische Akten 1420-1596, Alte Signatur E. III. 4 der Landschaftsakten, rugzijde van aanstellingsrevers.

35) F. de Potter en J. Broeckaerts : Geschiedenis der Stad Aalst..., band IV, Gent 1876, blz.253.

36) Hanns Kreczi, t.a.p., blz. 261, nr. 495.

37) Archiv der Universität Wien : Collectio testamentorum, Verlassenschaft Martin Stopius.

38) Ibidem.

39) Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae, tom. IV, binnenzijde van voordeksel.

40) Ibidem, fol. 258'.

41) Ibidem, fol. 161.

42) Joseph von Aschbach, t.a.p., blz. 276 ; Menzel Neuere deutsche Geschichte, band V, blz. 76.

43) Hubert Jedin : Der Plan einer Universitätsgründung in Duisburg. In : Günter von Roden : Die Universität Duisburg. Duisburg 1968, blz. 27.

44) Archiv der Universität Wien : Matricula Universitatis, tom. V-1, fol. 4.

45) Franz Gall : t.a.p., blz. 46.

46) Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae, tom. IV, fol. 264.

47) Ibidem, fol. 267'.

48) Österreichische Nationalbibliothek Wien, Cod. Vindob. 9520, fol. 89', Catalogus d. doctorum facultatis, qui in hoc florentissimo studio Viennensi claruerunt ab anno 1558 ; Archiv der Universität Wien : Acta facultatis medicae, tom. IV, fol. 269.

49) Österreichische Nationalbibliothek Wien : Cod. Vindob. 9520, fol. 90.

50) Archiv der Universität Wien : "Original Relation der Universitätskommissarien und Gerhaben".

De Clerus, seculieren en regulieren te Aalst tijdens de Franse Revolutie

De "Constitution Civile du Clergé" van 1790 (1) lokte bij toepassing in de Oostenrijkse Nederlanden een meer dan weigerachtige houding uit in de regio Aalst. Tegenover de kloostergemeenschappen werden reeds maatregelen getroffen onder Jozef II en zelfs vroeger (2).

Het Frans Regime decreteerde eerst een beperkte - er waren uitzonderingen in de sector zieken- en armenzorg - later een nagenoeg algemene opheffing van de religieuse gemeenschappen. De seculiere geestelijkheid zou een onderdeel van de ambtenarij gaan vormen. Als functionaris was men verplicht tot het afleggen van een eed.

Er is heel wat te doen geweest rond de varianten van de getrouwheidbeleidenis aan de Republiek zoals die van de kerkelijke én van de burgelijke overheid werd geëist (3). Tegen een achtergrond van theocratie en het koningschap als drager ervan - le droit divin - kan men de conflictsituatie best begrijpen. Over de gevoelens van de clerus - we hebben het hier vooral over de seculieren - vernemen we een en ander uit de rapporten van de municpaliteit Aalst (4). Er zouden zich geregeld moeilijkheden hebben voorgedaan om en bij de eredienst, ook toen die nog officieel werd getolereerd. Er werden opstootjes gesignaleerd bij het einde van concelebraties in St.-Martinus maar het Stadsbestuur schijnt te willen geloven dat deze zijn veroorzaakt door agitatoren...

Moeilijker lag het wanneer blijkt dat kostbaarheden uit de St.-Martinuskerk werden "gestolen" (5). De Stadsmagistraat toont zich zo verbolgen dat een inventaris wordt geëist van elk altaar en zijn attributen (waarom niet van de sacristie ?), en dat binnen de drie dagen ! Maanden later was deze inventaris nog niet klaar... Waar zitten de agitatoren ? Welke rol speelt het Stadsbestuur ? Men schijnt voor alles een rechtstreeks optreden van de militaire overheid te hebben willen vermijden. Misschien daarom het kleinzielig maar met veel omhaal aangekondigd verbod op de verkoop door sommige kinderen van santjes (6). Dat werd als provocerend beschouwd. Of diende dit alleen maar om de overheid voorlopig te sussen ?

Het is een feit dat veel geestelijken een toevlucht hadden gezocht in Aalst. Er woonden kloosterlingen uit de abdijen Affligem, Ninove, Hillegem, Waterschoot, de kloosters der Wilhelmieten en

Carmelieten uit Aalst zelf, het Rood Klooster van Vorst, het klooster van Groenendaal. Men kan zich niet indenken dat hier in Aalst niet kon gerekend op partikuliere maar ook officiële bescherming.

Ook geestelijken uit Frankrijk hadden zich bij het begin van de Franse Revolutie gevestigd in de Zuidelijke Nederlanden. In Gent alleen zouden er een tweehonderd hebben verbleven (7). Voor Aalst zijn geen concrete gegevens voorhanden maar enkele hebben hier tijdelijk verbleven.

Intussen duiken andere moeilijkheden op. Het blijkt dat een zekere rivaliteit bestond tussen St.-Martinus en Begijnhof. De begijntjes wilden in het licht van de jongste gebeurtenissen wat graag de eredienst hoofdzakelijk in de Begijnhofkerk laten doorgaan (8), wat door een "groot" aantal Aalstenaars werd gewenst. Die Aalstenaars blijken dan al evenmin als de begijntjes zelf een klare kijk te hebben op de achtergrond van restrictieve maatregelen op de uitoefening van de cultus sedert september 1797 (8). En meer nog dan om wetten ging het om een algemeen klimaat. Men kan zich zoal voorstellen hoe de afschaffing van het luiden der klokken en het verbod om St.-Pietersvuur te ontsteken bij de bevolking werd onthaald. Het ging hier toch om meer dan wat folklore. En hoe kon een Stadsbestuur zoiets in de praktijk omzetten zonder zich onmogelijk te maken ? Een staaltje van onhandigheid : de "hoogmisklok" zou voortaan de werktijden luiden (9).

Zo moest het Stadsbestuur schipperen tussen overheid en lokale drukkingsgroepen. En toch waren de risico's bij eventueel verzet groot.

François Seeuws - voorheen portier bij de Capucijnen werd gedeporteerd. Agent Malfaison verschijnt met Franse militairen op de Raadszitting van 8 feb. 1797 om het verzet te breken van nagenoeg de gehele gemeenteraad die had geweigerd huiszoekingen te doen in de lokale kloosters (10). En "quaedwillige borgers" waren er genoeg. Nu eens waren het de bakkers die niet wilden leveren, dan onwillige schoolmeesters, dan beiaardier Schepens die het vertikte te spelen op de Decadi, gemeenteraadsleden vergaten de cocarde te dragen en hun belastingen te betalen (11). Bij de "Hospices Civiles" verloor Castenida zijn functie wegens weinig patriotisch gedrag (13). Hij werd vervangen door De Gheest.

Toch bleef vooral de geestelijkheid op haar standpunt. In 1797 noteren we slechts één beëdigd priester te Aalst : Ambrosius Pil, gewezen Carmeliet (13). Deze werd echter gestoord bij het celebreren wat een onderzoek uitlokte geleid door de citoyens Tkindt en Blairon (14). Nu, controlemaatregelen op cultus en clerus werden door de Stedelijke Overheid eerder traag op gang gebracht (15). Soms leek uitstel niet haalbaar. 23 juli 1798 was het dan

zover. De municipaliteit had er een nachtzitting voor over om te beraadslagen hoe het Besluit van het Centraal Bestuur van 1 thermidor VI = 19 juli 1798 het best kon uitgevoerd (16). Men diende op te treden tegen vergaderingen van niet beëdigde priesters. Leden van het Gemeentebestuur worden gelast met uitgebreide huiszoekingen. Hier komen geen militairen aan te pas. Rymbaut en Van Boterdael begeven zich naar het kasteel Overhamme waar gewezen kloosterlingen van Affligem verblijven o.a. De Craecker.

Op "Ovram", zoals in het rapport aangegeven, werden tevoren reeds areestaties verricht door Franse soldaten wat tot het indienen leidde van een petitie van ex-monniken van Affligem (17). Met deze had men trouwens een zeker succes bij het Stadsbestuur.

Enquêteur Van Boterdael was wellicht voor de overheid niet helemaal te vertrouwen. Hij had reeds blijken gegeven van verzet en een tijdlang zijn functies neergelegd (18). Rymbaut schijnt samen met Dommer een meer getrouwe aanwezigheidspolitiek te hebben gevoerd. Hij zal trouwens benoemd worden tot President van de Assemblé Primaire (= Burgemeester) en dit na een massale ontslagbeweging bij de Raadsleden (19).

Overigens werden op Overhamme geen sporen van cultus of betreffende symbolen gevonden...

Op het kasteel van Romain Tack verblijven 3 zusters Recoletten en 2 zusters Annunciaden. Bouchez en Guldentops begeven zich naar het huis van de gezusters D'haens. Benoit Truyen, onderpastoor van St.-Martinus zou er zich hebben opgehouden. Hij is nu afwezig (sic). . Wisten Guldentops en andere echt niet dat Truyen op een lijst stond (zie bijlage) met vermelding "gedeporteerd" ? En die lijst werd door het gemeentebestuur zelf opgesteld op 20 frimaire VI. In het rapport G. De Clercq en J. De Vis wordt aandacht besteed aan de Carmelieten. Van Van Tilborg geen spoor (20). Al deze rapporten werden ingediend op 6 thermidor VI met als algemene kwalificatie : toestand rustig (21).

Wij geloven niet erg in deze optimistische toon, het Departement destijds evenmin (22). Er wordt het Stadsbestuur een gebrek aan energieke aanpak verweten. Op de Prefectuur had men het noch min noch meer over "révolte". Intussen werden 2 geestelijken-agitatoren" gearresteerd maar niet door de lokale politie (23).

Na de ijver van huiszoekingen en maatregelen tegen achterlijke "pieuse praktijken", zoals voorheen reeds aangestipt, krijgt het Stadsbestuur van de prefect Bouteville te horen dat er in Aalst al zegge en schrijve één kerk in orde is met de voorschriften (24). Men zou voortaan een strenger optreden hebben mogen verwachten van een geblameerd Stadsbestuur maar weldra blijkt dat er o.a. in de St.-Jobskapel mis wordt gelezen .. (25). Ditmaal volgt wel

een optreden van de politie.

Met het Concordaat volgt meteen een versoepeling der restricties. Er komen opnieuw Zondagvieringen, klokkenspel, Te Deum in de Begijnhofkerk - een tijdlang "Temple de la Loi". Iedereen voelde zich opgelucht (26). Eén uitzondering : de enkele geestelijken die zich intussen schoorvoetend hadden onderworpen aan de wettelijke verplichtingen (27). A. Blairon, Ignace Meganck, J. D'herdt, A. Baten worden als priesters uitgenodigd tot het zingen van een plechtig Te Deum. Zeer vereerd wordt van hun kant een weigering opgelopen om "veiligheidsoverwegingen" (28).

Onze conclusies uit deze enkele kanttekeningen ?

De geestelijkheid te Aalst is algemeen in het verzet getreden. Zij trachten hoe dan ook een zekere vorm van geestelijk leven in stand te houden. Daarbij kan gerekend op steun van invloedrijke beschermers. Allicht wil men tijd winnen in de hoop op een politieke ommekeer die er ten dele met het concordaat inderdaad is gekomen (29). Het volk sympathiseert met de clerus. Er zijn echter geen aanwijzigingen dat de Brigands (Boerenkrijg) - gelet op de aanwezigheid van zoveel geestelijken die dikwijls als aanstokers werden aangezien - ook maar enige steun zouden hebben gekregen uit Aalst. Hoe ook, Aalst sloeg zo goed als op eigen financiële en militaire krachten - er werd een burgermilitie gevormd - alle aanvallen succesvol af (30). Enkele arrestaties werden verricht w.o. 3 priesters niet met name genoemd. Men bleef trouwens eens te meer in het vage (31).

Overigens heeft vooral de burgerij zich te weer gesteld. Bezitters en nieuwe rijken wensen geen chaos. Wanneer in volle straat enkele verzetsdaden worden gepleegd spreekt het Stadsbestuur - zelf niet afkerig van oppositie - van een "rage impuissant" (32).

De Rijck Luc

Afkortingen :

S.A.A. : Stadsarchief Aalst — A.R.A. : Algemeen Rijksarchief
R.A.G. : Rijksarchief Gent
B.T.N.G. : Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis
C. : Briefwisseling — Z. : Resoluties Gemeenteraad

Bijlage : TABLEAU INDICATIF des noms, prénoms, age, demeure et cidevante qualité des prêtres domiciliés au Canton d'Alost dressé en conformité de l'Arrêté du Directoire Exécutif en date du dixhuit Brumaire an sixième de la République Française une et indivisible.

Commune et Canton	Noms et Prénoms	âge	Domicile habituele à l'époque de la Loi du 18 fructidor	A t'il depuis la publication de la Loi quitté son domicile	Cidevants qualité des prêtres domiciliés	A t'il prêté serment d'haine à la Royauté	Observations
Alost	Nicolas de Blaere	53	Alost	non	prevot du chapitre de St.-Martin à Alost	non	
idem	Jean Joseph Fonteyne	81	idem	non	chanoine du dit chapitre	non	
idem	Gille van Boterdael	75	idem	non	idem	non	
idem	Maximilien De Castenada	47	idem	non	idem	non	
idem	Robert François Vanderdonckt	46	idem	non	idem	non	
idem	Jean François de Wever	45	idem	non	idem	non	
idem	Jean Philippe Vanbilloen	43	idem	non	idem	non	
idem	Dominique van de Voorde	58	idem	non	curé de l'Eglise St.-Martin à Alost	non	
idem	Pierre Jean van den Hauwe	43	idem	non	clercq de la dite Eglise	non	
idem	Benoit Truyen déporté	35	idem	non	vicaire de la dite Eglise	non	

idem	François Coppens déporté	37	idem	non	idem	non	
idem	Sebastien Neirinckx déporté	41	idem	non	idem	non	
idem	Jacques Louis Stevens	44	idem	non	curé de beguinage d'Alost	non	(33)
idem	Benoit Joseph van de Steene	42	idem	non	chanoine regulier du couvent de rouge Cloitre	non	supprimé dans l'année 1783
idem	Pierre François de Winter	55	idem	non	exchanoine regulier de Melle	non	idem
idem	Louis Blootacker	46	idem	non	chanoine de Furnes	non	professeur du collège des étudiants dans ce Canton
idem	Ignace Meganck	50	idem	non	exchanoine de Groenendaele	non	supprimé dans l'année 1783
idem	Ferdinand de Blaere	55	idem	non	idem	non	idem
idem	Martin Regaus	81	idem	non	exprevot de l'abbaie l'Affligem	non	
idem	C. de Corte	58	idem	non	exreligieux de la dite abbaie	non	
idem	Thomas Vangobbelschroy	49	idem	non	idem	non	
idem	Ignace De Craeckere	47	idem	non	idem	non	
idem	Henri Haenen	46	idem	non	exreligieux de l'abbaie d'Affligem	non	
idem	Pierre Nijs	44	idem	non	idem	non	
idem	Victor Bruseau	34	idem	non	idem	non	
idem	Pierre Jean Vandevondel	33	idem	non	idem	non	
idem	Antoine Lopez	31	idem	non	idem	non	
idem	Romain de Longé	30	idem	non	idem	non	
idem	André Baeten	54	idem	non	professeur du collège des Etudians	non	
idem	Jacques Vandevelde	37	idem	non	idem	non	
idem	François Seeuws déporté	46	idem	non	exgardien des Capucins	non	

idem	Henri Willik	69	idem	non	excapucin	non
idem	Jean François Van Zeebroeck	66	idem	non	idem	non
idem	Charles 'tKint	51	idem	non	idem	non
idem	Augustin Bacx	66	idem	non	idem	non
idem	Philippe Jacques Baeyens	63	idem	non	idem	non
idem	François Praet	63	idem	non	idem	non
idem	Dominique Colberts	62	idem	non	idem	non
idem	Charles De Brauw	50	idem	non	idem	non
idem	Josse d'hert	63	idem	non	idem	non
idem	Jean Baptiste Piers	61	idem	non	idem	non
idem	Pierre François Vandenbrande	55	idem	non	idem	non
idem	Michel Kestens	50	idem	non	idem	non
idem	Jean Speckaert décedé	59	idem	non	idem	non
idem	Louis Spanoghe	54	idem	non	idem	non
idem	Jean Zegers	49	idem	non	idem	non
idem	Jacques Groeninckx	51	idem	non	idem	non
idem	Eduard Vantilborgh déporté	49	idem	non	Exprieur des Carmes	non
idem	Jean Kempeneers	51	idem	non	Excarme	non
idem	Jean Simoens	78	idem	non	idem	non
idem	Antoine Vanhoy	27	idem	non	idem	non
idem	Rumoldus Roseel	31	idem	non	idem	non
idem	François Everaerts	46	idem	non	idem	non
idem	Gille Van Hoorebeke	62	idem	non	Excarme dechaussé	non
idem	Gille Joseph Huwaert	57	idem	non	Excarme	non
idem	François Vanbemden	57	idem	non	idem	non
idem	Ambroise Pil	55	idem	non	idem	oui
idem	Martin Hove	55	idem	non	idem	non
idem	François Verschueren	48	idem	non	idem	non

idem	Pierre François Dierickx	41	idem	non	idem	non	
idem	Joseph Naghels	40	idem	non	idem	non	
idem	Jean François Schoonheyd	32	idem	non	idem	non	
idem	Jean François Landuyt	35	idem	non	idem	non	
idem	Antoine Blairon	27	idem	non	idem	non	
idem	Boniface Roosen	65	idem	non	idem	non	
idem	F. Lenaert	53	idem	non	Guillemite supprimé actuell. Chaptlain	non	supprimé dans l'an 1783
idem	Louis Maurus	44	idem	non	idem	non	idem
idem	G. Schepens	42	idem	non	Guillemite supprimé	non	idem
idem	Michel de Laddersous	66	idem	non	Exjesuite	non	supprimé dans l'année 1776
idem	André De Maeght	53	idem	non	Exabbé de l'abbaie de Dilleghem	non	
idem	Victor Thienpont	64	idem	non	Exaugustin	non	
idem	Pierre Poddevijn	28	idem	non	Exreligieux de l'abbaie de Tronchiennes	non	
idem	Rudolphe D'hert	25	idem	non	idem	non	
idem	Evermode De Clercq	31	idem	non	idem	non	
idem	Baudouin Schepers	54	idem	non	Exmoine de l'abbaie de Waerschoot	non	
idem	Philippe Kiekens	56	idem	non	Exrecollet	non	
idem	Benoit Andries	37	idem	non	idem	non	
idem	Pierre D'ams	28	idem	non	idem	non	
idem	Guillaume De Craeckere	37	Louvain	oui	Etudiant en Theologie dans la cidevant université de Louvain	non	le nommé Craecker n'a demeuré cette commune chez ses soeurs que depuis le 15 frimaire an 6e après la suppression de l'université de Louvain ou il avait résidé jusqu'alors

idem	Ferdinand De Smet	60	Alost	non	Exreligieux de l'abbaie Ninove	non
idem	Pierre Ottoye	33	idem	non	Exchanoine de l'abbaie de Parc	non
idem	N. Vera	52	idem	non	Exchanoine de l'abbaie de Waerschoot	—
idem	Jean Martin Cambeen	38	idem	non	Exdominicain	—
idem	Jean Joseph de Breemaeker	51	idem	non	Cidevant chanoine de St.-Jacques à Anvers	—

Le present Etat certifié veritable et conforme aux declarations originales qui ont été faites à cette administration par les individus repris cidessus fait en seance de l'administration municipale du canton d'Alost le 20 frimaire 6e année republicaine signé de Crombeen pres. L. Rymbaut, J. Callebaut, JBJ Vandergucht secrete envoié le 21 frimaire an 6e.

N.B. Spelling bewaard. Voor de eigennamen gebruiken wij hoofdletters (in handschrift soms wel, soms niet).

VOETNOTEN

(1) 21 april 1790 : VERBEECK A. : De Franse Revolutie, Utrecht, 1960, p. 83 en vlg. DELPLACE : La Belgique sous la Domination Française, Louvain, 1896, t.I, p. 154 en vlg.

(2) Afschaffing Jezuietenorde zie BONENFANT / La Suppression de la Compagnie de Jésus dans les Pays Bas Autrichiens (1773), Brussel, 1925.
1753 : controlemaatregelen op het immobiliënbezit der kloosters.
1771-72 : restricties toetreding en inbreng goederen (B.T.N.G. 1976 (1-2), p. 1 en vlg. : A. TIHON : les Religieuses en Belgique du XVIIIe au XXe siècle. 1783-87 : afschaffing contemplatieve orden.

(3) "Fidélité à la Constitution Civile du Clergé".
"Sermon d'Egalité, de Liberté, de la Souverainité du Peuple".
"Je reconnais que l'universalité des citoyens français est le souverain et je promet Soumission et Obéissance aux Lois de la République (Convertion 28 sept. 1795'.
"Haine à la Royauté et à l'Anarchie et Fidélité à la République et à la Constitution de l'an III (toepasselijk in België - formule uit de wet van 7 vendémaire II (BELPLACE : o.c. p. 185).

(4) o.a. Z. 28 vendémaire V (19 oct. 1796) : S.A.A., 1,3.

(5) Z. 21 floréal V : S.A.A., 1,4

(6) De inventaris wordt pas in november 1797 gepresenteerd (Z. 22 brumaire VI : S.A.A., 1,7).

(7) DELPLACE : o.c., t., I, p. 180.

(8) VERHAEGEN : La Belgique sous la Domination Française, t., III, p. 215 : uitwerking wet 7 vendémaire IV : verbod openbare cultustekens ; Arrêté 5 vendémiaire VI : verbod luider der klokken ; 4 brumaire VI : verbod cultus zelfs in gewone huizen ; 18 brumaire VI: lijst niet beëdigde priesters. De St.-Apolloniakapel op Schaarbeek werd gesloten en verzegeld nadat men er een noveen had gehouden ("anciens pratiques connus sous le nom de neuvaine" : S.A.A., 1,7 : Z. 27 germinal VI).

(9) Z 4 vendémiaire VI : S.A.A., 1,7 : Jean Coets wordt hiermee belast.

(10) Z. 20 pluviose V : S.A.A., 1,4.

(11) Z. 15 pluviose V : S.A.A., 1,4 ; VAN NUFFEL : Oude Wet, Aalst, 1924, p. 20 en vlg.

(12) Z. 5 ventôse VI : S.AA., 1,7.

(13) Zie Bijlage.

(14) Z. 17 burmaire VI : S.A.A., 1,7.

(15) Z. 18 prairial VI : S.A.A., 1,8

(16) Z. 5 thermidor VI : S.A.A., 1,8.

(17) Z. 28 nivôse V : S.A.A., 1,3 : over die monniken is soms heel wat te doen geweest, o.a. zocht men een gespecialiseerde in de mineralogie, werkzaam destijds in de groeven van de abdij. De monnik was echter al jaren tevoren overleden (S.A.A., C., 10 thermidor X : S.A.A., V, 19).

(18) Z. 30 nivôse en 2 pluviôse IV : S.A.A., 1,4.

(19) Z. 2 germinal V :S.A.A., 1,4, vgl. 3 nivôse V : S.A.A., 1,3.

(20) Het is wel mogelijk dat de opmerking op de lijst waarvan sprake van latere datum is. Hoe ook, deze is aangebracht met een andere hand. Een sterk staaltje van b.v. ingrepen achteraf op de verslagen vindt men in Z. 7 thermidor V : S.A.A., 1,4 : waar de naam van een raadslid veranderd werd in "un cityen membre".

(21) Z. 6 thermidor VI : S.A.A., 1,8.

(22) Er heerste in die periode in Aalst een gevoel van onveiligheid. De Raadsleden Jean Tack en Louis Dommer b.v. verzochten dringend wapens te mogen dragen voor hun persoonlijke veiligheid (Z. 8 thermidor VIII : S.A.A., 1,10). De stad had trouwens een geforceerde lening aangegaan met als specifiek doel de "brigands" te bestrijden (S.A.A., V, 12,1 en V, 6 : dossiers uitgaven). De troebelen zo zei men, waren aan elementen te wijten van buiten de stad vandaar de uitdrukking "invasion des brigands" zie Z. 2 nivôse IX : S.A.A., 1,10. Over de aanvallen op Aalst van 23 tot 30 october 1798 : VERHAEGEN : o.c., t. III, p. 363 en vlg.

(23) C. 686 (Dep. aan Adm. A.) 12 nivôse VII : S.A.A., V,6.

(24) C. 872 (Dep. aan Adm. A.) 26 brumaire VIII : S.A.A., V,6.

(25) Z. 25 floréal VIII : S.A.A., 1,9. Na de officiële sluiting op 12 mei 1797 werden er nog regelmatig diensten opgedragen in Nieuwerkerken zegt Van Nuffel (o.c.), p. 21. Hij signaleert niet dat er sporadisch mis gelezen werd binnen de stadsmuren.

(26) Z. 16 floréal X : S.A.A., 1,10 : een brief van de Prefect op 28 prairial X had nochtans de bestaande beperkingen en reglementering bevestigd.
Zie ook Z. 7 germinal XI : S.A.A., 1,11.

(27) Zie Bijlage.

(28) C. 464 (Brief A. Blairon, I. Meganck, J. d'Herdt, A. Baten aan Adm. A., 2 prairial X : S.A.A., V,11).

(29) Men gelooft niet zo sterk in een blijvende Franse overheersing (cfr. brief van Moortgat aan Adm. A. 27 brumaire VIII : S.A.A., V,6).

(30) Z. 2 brumaire VII : S.A.A., 1,8.

(31) Z. 7 brumaire VII : S.A.A., 1,8.

(32) Z. 9 brumaire VII : S.A.A., 1,8.

(33) Benoeming : 1779 ; naar Begijnhof : 1782, zie J. DE BROUWER : Bijdrage tot de geschiedenis van de Kerkelijks instellingen en het godsdienstig leven in het Land van Aalst (1621-1796), deel V, p. 8 (Dendermonde, eigen beheer, 1975).

Karel Broeckaert zijn tijd

Het is in 1976 honderd vijftig jaar geleden dat Karel Broeckaert te Aalst overleed. Hij is een der zeldzame Vlaamse letterkundigen van het einde van de 18e eeuw, van wie naam en werk zijn bewaard zijn gebleven. Hij stond heel sterk onder de geestelijke invloed van Voltaire en, voor wat onze gewesten betreft, was een onbewimpelde aanhanger van het Vonckisme.

Zijn novellen Jellen en Mietje betekent een nieuw geluid in onze letterkunde met zijn waarachtig getekende figuren die een schrille tegenstelling vormen met de zoeterige personnages die Conscience ons later in zijn volksromans zou aanbieden.

KAREL BROECKAERT

Karel Broeckaert werd geboren te Gent de 22 mei 1767. Hij was de zoon van Jacobus Joannes Broeckaert en van Susanna Petronella Jaspaert. Deze behoorden waarschijnlijk tot de kleine middenstand wat hen toeliet hun zoon een betrekkelijk goede opvoeding te verschaffen ; wellicht bezocht hij het Kollege te Gent.

Hij las vlot Frans (Montaigne, Molière, Rabelais, Diderot, Voltaire) en Engels (Franklin, Thomas Paine, Adam Smith, Addison, Swift, Steele en vooral de rationalist Hobbes). In zijn geschriften zou hij later de denkbeelden van al deze schrijvers verdedigen. Maar hij las ook Vondel.

Hij was gehuwd met een welstellende, niet al te schone dame, Barbara Francisca Gheats, doch woonde niet bij haar. Haar fortuin liet hem echter toe een onbekommerd leven te leiden en hij hield van vrolijk gezelschap, een uitgebreide dis en een lekker glas. Toen zijn vrouw stierf liet ze hem het grootste gedeelte van haar bezittingen na, doch hij weigerde en nam alleen twee boeken terug die hij naar geleend had.

Hij was tevens boekhandelaar, verkocht bijna uitsluitend Franse boeken, maar bovenal Voltaire. Bovendien was hij toneelspeler.
Zijn tegenstanders, want hij had er, noemden hem verslaafd aan de drank en verweten hem een tamelijk losbandig leven.

Een maand na de overwinning van de Fransen te Gemappes (6.11. 1792) begon Broeckaert te Gent met het Dagelyks Nieuws van Vader Roeland. Hij was toen vijf en twintig jaar. Hij drukte hoofdzakelijk de processen-verbaal van de vergaderingen van de gedeputeerden van Vlaanderen en "zal al het gone naedeelig zal bevonden worden aen het volk kenbaer maeken". Hij ontving de Fransen met open armen en betoonde geen zweem van aanhankelijkheid tegen-

over de verdreven Oostenrijkse regering. Hij voer uit tegen kerk en adel, schreef over onderhandelingen met de Franse generaal Dumouriez die tot een onafhankelijk België moesten leiden, over de opening van de Schelde en over de Brabantse revolutie waarbij hij Vonck en Van der Meersch verdedigde tegen Van der Noot. Hij ontpopte zich aldus tot een overtuigd Vonckist.

Wanneer de dekreten van 15 december, 17 december en 22 december 1792 worden uitgevaardigd waarbij ons land zonder meer bij Frankrijk werd ingelijfd, protesteerde hij heftig tegen deze gang van zaken die regelrecht in strijd was met de wil van de ganse bevolking. Hij merkte hierbij op dat het hem leed deed te moeten zeggen dat hetzelve de gemoederen van de Vlamingen grotelijks afkeert van de Franse natie en zeer kwade gevolgen zou kunnen hebben. Maar de terechtstelling van Lodewijk XVI (op 21 januari 1793) deelt hij mede zonder enige kommentaar.

Er verschenen van Het Dagelyks Nieuws in totaal zeventig nummers van vier kleine bladzijden, van december 1792 tot einde februari 1793, dus tot de Oostenrijkers weer terug in het land kwamen.
Onder het Directoire, van 31 oktober 1795 tot 20 mei 1798 lanceerde hij een nieuw tijdschrift : De Sysse-panne ofte den Estaminé der Ouderlingen.

Broeckaert nam hier zijn toevlucht tot de dialoogvorm, wat zeer gewoon is voor zijn tijd, en er verschenen aldus meerdere samenspraken die ondanks hun ouderwetse dialektisch gekleurde taal nog steeds tintelen van geest en leven. Het blad werd met zijn gemoedelijke maar springlevende stijl zeer populair ; het wilde gematigd zijn en bezondigde zich niet aan scheldpartijen.

De Syspanne bevatte hoofdzakelijk gesprekken tussen Bitterman, Deugdelyk Herte en Gysken. Bitterman is wel Broeckaert zelf. Hij bleef zoveel mogelijk neutraal tussen Deugdelyk Herte, een uitgesproken vrijdenker, en Gysken, de konservatieve, gelovige en zelfs bijgelovige, haast ongeletterde kleine burger. Met dat Gysken schiep Broeckaert een literaire figuur, de eerste in de nieuwe Vlaamse letteren, waartoe andere schrijvers niet in staat zijn geweest.

Uit deze geschriften leren wij Broeckaert bovenal kennen als zijnde verdraagzaam. Zijn grote bekommernis ging naar het kleine volk dat hij geleidelijk .wilde vatbaar maken voor de nieuwe ideeën Maar toch bekloeg hij zich een zwerm vijanden te hebben onder de calotyns (klerikalen) en niet één vriend te hebben gewonnen onder de patriotten. Tegenover de godsdienst stond hij skeptisch : Wij zijn christenen gelyk wy Vlaeming zyn, door het geval der geboorte. Hij meende echter dat de voorvaderlijke godsdienst moest verdedigd worden. Hij kon niet instemmen met de wens van sommigen

om de kloosters te laten afschaffen en de priesters te laten trouwen. (Er is niets nieuws onder de zon !) Maar hij was tegen het geheime Mis doen van onbeëdigde priesters. Hij was tegen het prachtvertoon in de kerken en zelfs tegen de muziek. Hij was tegen de processies.

Hij wilde loyaal kollaboreren en verdedigde de nieuwe belastingen maar spaarde geen gewettigde kritiek en hij vond dat "de Vlaemingen wat min in de Pinten en wat meer in de Boeken" zouden moeten kijken.

Broeckaert praatte de assignaten goed. Bonaparte werd herhaaldelijk met bewondering genoemd. De revolutie was inderdaad achter de rug en hij hoopte dat het land zou bestuurd worden door vreedzame burgers die door hun middelen en bezittingen belang moesten stellen in het algemeen welzijn. Het zou zo goed zijn, moesten er in alle dorpen scholen zijn !

De baanbrekende publikaties van Dr. A. Jacob (1) hebben ons die spektatoriale dialogen van Broeckaert leren waarderen, zowel in kultuur-historisch als in literair opzicht. Het blijven ook nog op heden, frisse geschriften die zich onderscheiden door hun pittige humor en het volkse realisme in de uitbeelding. Ze zijn Voltairiaans, antikerks, vol rationalistische en liberale denkbeelden.

Op 22 januari 1797 kreeg de Syspanne een eerste vermaning van de vrederechter. Er waren, beweerde deze, personen die zich hadden beklaagd omdat ze zich door sommige uitlatingen gekwetst voelden. In feite was het omdat Broeckaert, door de mond van zijn personages, nogal dikwijls onbewimpeld zijn mening zei en dit niet steeds in lovende bewoordingen. Voortaan moest "le nom de l'auteur" worden genoemd. Broeckaert voelde zich om zijn gematigdheid bedreigd en hij schreef niet zonder een wrang gevoel dat de pers in Frankrijk zelf veel vrijer was. Wanneer op 17 september van datzelfde jaar weer nieuwe moeilijkheden opdoken en er gevaar scheen van gerechterlijk ingrijpen (er moesten namelijk vooraf eksemplaren van de Syspanne ter goedkeuring worden voorgelegd), verklaarde Bitterman : "Ik ben schier zelve gedetermineert om het eindigen van dees Abonnement ons Blaedjen voor een jaer te laten rusten, want gelyk wy van geene Party betaald zyn, nog geen factie souteneeren, zoo konnen wy zekerlyk ook geen vermaeck vinden, in maer ons gevoelens te mogen zeggen tot zoo verre zy de goedkeuringe van opzigthebbers verdienen".

Het laatste nummer verscheen daags na de mislukte landingspoging van de Engelsen te Oostende op 19 mei 1798. De positie van de pers was onhoudbaar geworden sedert de wet van 19 fructudor jaar V (5 september 1797) haar onder toezicht plaatste van de politie die de uitgave kon verbieden van bladen waaraan de regering aanstoot nam en als strafbepaling deportatie behelsde. Dat de gang

van zaken zo helemaal anders verliep dan hij zich had voorgesteld en er van de verlichte ideeën niets meer overbleef, was voor Broeckaert een moeilijk te verwerken ontnuchtering, ja een ontgoocheling die hem meer en meer naar het eigen nationale terugdreef. Hij bleef wel aan de zijde van de vrijzinnigheid, maar moest toch zijn hart luchten :

Wat raken my de politieke zaken,
Daer menig mensch zoo meê bekommerd is ?
Wanneer ik my in vryheid kan vermaken,
In 't vol genot van eenen vrienden disch ?

Op 26 juni 1800 is hij te Aalst als griffier van het vredegerecht. Hij bleef de vreedzame man die zich weldra in onze stad thuis voelde en vlot deel nam aan het gezelschapleven. Reeds in 1804 was hij "speelmeester" bij de Catharinisten en bekleedde hij aldus een vooraanstaande en aktieve rol. In 1812 bij de stichting van een bijzondere klas voor toneelkunde, werd hij zelfs de voorzitter ervan, en hoogst waarschijnlijk was het initiatief ook van hem uitgegaan.

Tijdens die Aalsterse periode leren wij Broeckaert vooral kennen als dichter. In 1806 nam hij deel aan de prijskamp te Wakken met 's Menschdoms val en verlossing, doch kwam niet in aanmerking. In 1807 daarentegen werd hij te Brugge met goud bekroond met een heldendicht over de Laster ; het werk werd te Aalst uitgegeven. Het is louter rederijkerskunst, opgeschroefd en veelal gemaakt en onnatuurlijk.

In 1807 richtte hij, samen met de andere Catharinist J.B. Hoffmans (2) de prijskamp in over de Belgen waarvan de uitslag eerst in 1810 werd bekend gemaakt. Ter gelegenheid van de prijsuitreiking hield hij een berijmde toespraak over "de roem van Nederland" die echter in de bundel der bekroonde gedichten niet werd opgenomen wat met de slaafse toespraak van Wallez, membre honoraire, wel het geval was.

Er zijn van Broeckaert tal van gelegenheidsgedichten bekend en bewaard. Zo in 1808 ter gelegenheid van de heraanstelling van E.H. Dominicus Van de Voorde als pastoor van Sint Martinus en in 1815 ter gelegenheid van een toneelvoorstelling ten behoeve "onzer dappere wapen broeders" gekwetst te Fleurus.

In 1816 bezong hij de terugkeer van het schilderij van Rubens. In 1821 was het de beurt aan de gelauwerde koning der jonkheid Joannes Alexander Lenaert en bij de dood van deze laatste op 4 januari 1825, vlocht hij een "Cipressekrans", te zijner gedachtenis.

Ook nog bij tal van andere gelegenheden pende hij gedichten neer. De Catharinisten bezitten een handschrift waarin er niet minder dan 19 in voorkomen, waaronder verscheidene nieuwjaarsliederen ten gerieve van de knaap van de Kamer of van Les vrais amis constants.

Ook in de Gentsche Almanak en in de Almanak der Blygeestiger publiceerde hij gedichten waaruit blijken moet dat hij nog steeds aan de zijde van de vrijzinnigheid stond maar alle illusies verloren had.

Hij is gelijk iedereen tevreden over de val van Napoleon en hij schreef :

> Maer nu zyn wy de fransche kwyt
> En zyn nog niet tevreden.

en is bovendien een overtuigd Organist ; want :

> Het Belgen-bloed Orange's Kroost
> Vereent de Nederlanden.

Waarvoor wij hem het meest dank verschuldigd zijn, is voor zijn novelle Jellen en Mietje. Dit werkje werd in 1811 ter goedkeuring naar Parijs gezonden. Het kwam in 1813 gedeeltelijk terug met het verzoek er een Franse vertaling aan toe te voegen, wat gezien de aard van het werk (Broeckaert schreef in het Gentse dialekt) onmogelijk was. Broeckaert gaf er blijkbaar de voorkeur aan te wachten tot betere tijden, en een eerste gedeelte van Jellen en Mietje werd in 1815 in de Schapersalmanak opgenomen. Het kende veel sukses en verscheen volledig in diezelfde almanak in 1816.

In 1837 verscheen een nieuwe verbeterde uitgave en een vierde kwam van de pers in 1841 met een inleiding over het Gents dialekt door Jozef Cannaert (3). Het werd een echt volksboek, want nog meerdere andere uitgaven volgden o.a. : in 1844, 1852 en 1863, en zelfs nog in 1932 bezorgd door de Seven Sinjoren te Antwerpen. Van het gedeelte dat verloren ging in de doolhof van de Franse administratie (de vier laatste hoofdstukken) is niets meer teruggevonden en de vraag wordt thans gesteld of ze wel ooit bestaan hebben.

Jellen en Mietje is het relaas van de liefdesbetrekkingen welke bestaan tussen twee gebuurkinderen. Jellen is pottenbakker ; hij woont bij zijn tante die er warmpjes inzit en die trouwens een voorname rol speelt in het verhaal. Mietje is garnalenventster en hoegenaamd geen "zoet schaap".

Bij de aanvang van het verhaal is de vrijage zo ver gevorderd dat Jellen het ogenblik gekomen acht om aan Mietje te vragen of "hij zijn pijp ne keer mag ontsteken aan hare vuurpot". Na lang te hebben staan "drenten" en langs vele omwegen komt Jellen uiteindelijk met zijn verklaring voor de dag en hij doet het met zoveel vuur en overtuiging dat Mietje het geraadzaam acht van gesprek te veranderen.

Tot tweemaal toe dreigen de liefdebanden verbroken te worden

door een onschuldig misverstand. En tot overmaat van ramp wordt Jellen zekere dag betrapt door Nelle Slange, terwijl hij zich alleen met Mietje in huis bevindt en de onderdeur gegrendeld is, zodat hij zich op de zolder moet verstoppen onder de beddekoets. Want Nelle Slang is de grootste vuiltong der gebuurte en op de koop toe nog een oud lief van Jellen. Maar alles wordt ten slotte in orde gebracht door de deken van de gebuurte, Pardik, die, na een langdurige tussenkomst en gesprekken over het huwelijk, Anne Mie, de moeder van Mietje, weet te overhalen om toe te stemmen in het huwelijk van haar dochter.

Broeckaert woonde in de Korte Zoutstraat. Hij was een tweede maal gehuwd geweest met Maria Carolina Van Nuffel. Hij moet vrij plotseling overleden zijn op 11 augustus 1826. De overlijdensakte vermeldt om II 's avonds in de woning van Jacob Lievens, ook in de Korte Zoutstraat. Of zou Broeckaert een kamer betrokken hebben bij deze laatste ?

De aangifte werd gedaan door Joannes Baptista Lievens, particulieren, oud 24 jaar en Petrus Josephus Smet, klerk dezer regentie, oud 41 jaar, beiden gebuur van de overledene. Hij had dus klaarblijkelijk geen familie te Aalst. Als schepen van de Burgerlijke Stand tekende Lambertus van Peteghem, prins van de Catharinisten.

Het optreden van Broeckaert vangt aan met een nieuwe tijd die de lijnen van onze geschiedenis verlegde. De bescheiden arbeid van onze schrijver ligt in deze periode, maar deze alleen volstaat om hem in te schakelen in onze letterkunde en onze kultuurgeschiedenis.

(1) Jacob Antoon (Boom 28-3-1889 - Antwerpen 23-2-1947) studeerde aan het Ateneum te Antwerpen en aan de Hogeschool te Gent. Hij was in 1913 laureaat van de interuniversitaire wedstrijd met de verhandeling : De Letterkunde in Vlaanderen tijdens het Koninkrijk der Nederlanden. Hij is de stichter van de Vereniging voor Beschaafde Uitspraak.
Bij het begin van de eerste wereldoorlog uitgeweken naar Nederland, behoorde hij tot de redaktie van De Vlaamse Stem. In december 1915 keerde hij in het land terug en werd hij niet alleen docent Nederlands aan de Vlaamse Universiteit te Gent maar ook lid van de Raad van Vlaanderen.
In april 1920 werd hij te Antwerpen veroordeeld en bleef hij 5 jaar in de gevangenis waar hij zijn tijd gebruikte om het werk over Broeckaert samen te stellen dat in 1922-1924 werd uitgegeven.
Hij werd nadien professor aan de Universiteit van Hamburg waar hij geschiedenis en literatuur der Nederlanden onderwees. Tijdens de

tweede wereldoorlog was hij terug professor aan de Universiteit van Gent en tevens lid van de Kultuurraad.

Hij publiceerde tal van merkwaardige bijdragen in weekbladen en tijdschriften en bezorgde ook een uitgave van: Briefwisseling van, met en over Hendrik Conscience (1837 en 1851).

(2) Hoffmans Jan Baptist Frans werd geboren te Aalst 18-6-1772 en overleed er 20-9-1821.

Hij studeerde in zijn jeugd humaniteiten en werd in zijn geboortestad aangesteld tot geheimschrijver der Burgerlijke Godshuizen. Hij was, samen met Broeckaert, griffier van de Catharinisten.

In 1806 behaalde hij te Wakken de vierde prijs met "Den Mensch door Adams val gebracht in slaverny". Voor het jubelfeest van Lenaert dichtte hij in 1818 een Lierzang die niet van verdiensten ontbloot is. Verder zijn verscheidene van zijn gedichten opgenomen in de Werken der Letterkundige Maatschappij te Amsterdam en Leiden. De meeste zijner werken zijn in handschrift gebleven en enkele werden in Aalst gedrukt.

(3) Cannaert Jozef Bernard (Gent 15-2-1768 - 17-11-1848) achtereenvolgens sekretaris van de stad Gent, prokureur des konings en raadsheer bij het Hof van Kassatie te Brussel, was een kundig rechtsgeleerde en goed Nederlands schrijver. Van hem zijn : Bijdragen tot de kennis van het oude strafrecht in Vlaenderen dat meerdere drukken kende en ook een Franse bewerking kreeg onder de pseudoniem Olim. In 1823 nam hij stelling in de strijd om het Nederlands door de brochure : Iets over de hollandsche tael, noch voor, noch tegen. In de Gentsche Almanak voor den jare 1823 verscheen : Het avondpartijtje, of die niet verliezen wilt mag niet mee spelen, dat in 1842 werd heruitgegeven samen met Jellen en Mietje.

II HET VONCKISME

Het laatste gedeelte der 18e eeuw was een tijd van politieke en sociale beroeringen en tegenstellingen en de meest uiteenlopende strekkingen en denkbeelden traden in het licht.

De verlichte burgerij, die zich "patriot" oemde, zoals in het Noorden bleef voorlopig op de hand van de Oostenrijkse regering. Tegen die nieuwe denkbeelden van de burgerij ging vooral de geestelijkheid heftig te keer die er een bedreiging van hun privileges in zag. Ongelukkig kwam Jozef II met deze burgerij vrij spoedig in botsing. Hij was, alhoewel katoliek, een vijand van de kerkelijke macht waarvan hij de invloed ten zeerste onderschatte. Hij wekte een onbeperkt wantrouwen dat ook zijn heilzaamste hervormingen te niet deed, hoe goed bedoeld deze ook mochten geweest zijn, en de progressistische burgerij haast even zeer tegen hem opjoeg als de konservatieve machthebbers : de Statisten. Deze laatsten werden geleid door Heintje Van der Noot (Brussel 7-1-1731 - Strombeek 12-1-1827) die stamde uit een van ouds in de Staten van Brabant zetelende familie. Zijn spektakulaire oppositie, evenals zijn wijd verspreide brochure "Memorie over de Rechten van het Brabantsche Volk en over de verkrachting ervan", maakten hem spoedig populair en zetten de eisen van de derde stand kracht bij : eerbiediging van de privileges en behoud van de middeleeuwse rechtbanken. Toen de Staten van Henegouwen en Brabant weigerden de belastingen te stemmen, achtte de keizer zich niet meer gebonden en stelde hij de inwoners van de opstandige provincies buiten de wet. Zekerheidshalve nam Van der Noot hierop de wijk naar Holland.

Als dan in Frankrijk de revolutie uitbrak, begon het ook bij ons gevaarlijk te gisten. De patriotten verscholen zich. Zij huldigden op dat ogenblik de denkbeelden van de gematigde fraktie van de Nationale Vergadering van Frankrijk. Zij wilden het gezag van de vorst beperken en de wetgevende macht overdragen aan een vergadering waarin de drie standen (geestelijkheid, adel, burgerij) zouden vertegenwoordigd zijn.

Enkele burgers, enkele zeldzame oude geslachten, te weten de hertogen van Arenberg en van Ursel, benevens prins de Ligne, en twee abdijen, die van Sint Bernardus te Hemiksem en die van Tongerlo, traden hierbij te voorschijn. De raadsman van de abdij van Tongerlo, Vonck, was hun gewaardeerde leider.

Jan Frans Vonck, een zoon van welstellende boeren, werd geboren te Baardegem de 29 november 1743. Hij studeerde bij de Paters Jezuieten te Brussel en behaalde het licentiaat in de rechten aan de hogeschool te Leuven. Hij was toen 18 jaar !
Hij was lid van de balie van Brussel, was ook beheerder van de

goederen van de abdij van Vorst en tevens fiskaal advokaat van het kapittel van Sint-Gudula. Hij was een schitterend advokaat maar bleef een bescheiden man, sterk demokratisch, zeer vooruitstrevend en belezen, doordrongen van de ideeën hem bijgebracht door de boeken van Montesquieu, Machiavelli, J.J. Rousseau, Erasmus en anderen. Hij werd lid van de Souvereine Raad van Brabant, genoot het vertrouwen van de intellektuelen en gold als de onbetwistbare leider in Vlaanderen.

Zijn rechterhand was advokaat Verlooy. Deze stichtte in 1789 het geheim genootschap Pro Aris et Focis, dat gewapende opstand voorbereidde. Een afvaardiging ging Van der Noot opzoeken, doch deze aarzelde daar hij rekende op de hulp van de vreemde mogendheden (Engeland, Pruisen, Holland). Maar als het patriottenleger op 25 oktober 1789 de Oostenrijkers te Turnhout overwon onder de leiding van generaal Van der Meersch, plukte Van der Noot daar toch de vruchten van. Op 18 december 1789 deed hij zijn intrede te Brussel en werd er fel toegejuicht.

Ook te Aalst was er beroering. De keizerlijke dubbele Arend werd van het Belfort gehaald en vervangen door "een Leeuw haudende in syne klauwen den standaert met den hoed van Liberteyt". Op 13 november werd een Oostenrijks officier, de prins van Gaver, die naar Brussel reed om versterking voor het Gentse garnizoen, op de Grote Markt van zijn paard getrokken en naar de wacht gesleurd. Hij zou zeker gedood geweest zijn zonder de voorspraak van pastoor-deken Dominicus van de Voorde en de geschiedschrijver Michel Jozef de Gand.

Op 24 december was Heintje Van der Noot op doortocht in de stad. Hji werd luide verwelkomd en nam het noenmaal bij schepen Frans De Smet. Twee maanden later, op 24 februari, was het de beurt aan generaal Van der Meersch. Pastoor-deken Dominicus van de Voorde zong een Te Deum en de avond werd besloten met een "pragtig avondmael" bij jonker de Crombeen de ter Beke, hoofdman van het Sint-Jorisgilde. De volgende dag werd de nieuwe vlag van de Patriotten gewijd in Sint-Martinus.

Maar er was dra geen eensgezindheid meer ; de beide strekkingen, progressisten en konservatieven, stonden spoedig zeer vijandig tegenover elkaar. Vonck werd er van beticht tegen de godsdienst maatregelen te beramen die erger waren dan die van Jozef II en het kleine volk aan het bewind te willen helpen. Het liep uit op een staatsgreep. Er was heel wat tegenstand in Henegouwen en Vlaanderen en Limburg, maar de behoudsgezinden hielden de bovenhand. Op 11 januari 1790 kondigden de Staten Generaal de oprichting af van de Belgische Verenigde Staten met Van der Noot als president. De talrijke werklozen werden dan opgejaagd tegen de advokaten en groothandelaars die het bijeenroepen van een natio-

nale vergadering vroegen, de financies wilden herstellen en vooral de handel bevorderen naar het voorbeeld van de Hollandse Republiek. Een burgeroorlog stond voor de deur als Jozef II op 20 februari 1790 stierf en werd opgevolgd door zijn broeder Leopold.

Als de Vonckisten op 15 maart 1790 een petitie indienden voor een algemene vertegenwoordiging, werd te Brussel het gepeupel op straat gejaagd om vier dagen lang te plunderen. Een der leiders is Clara Van Bellem, de vriendin van Van der Noot. De demokratische leiders vluchtten of verscholen zich ; de aanvoerder van het Patriottenleger, Van der Meersch, werd gevangen genomen. De meeste leiders vluchtten : Vonck naar Givet ; anderen naar Rijsel of naar Parijs, waar in de verschillende klubs hun meningen stilaan meer en meer uiteen liepen. Geleidelijk aan nochtans wonnen Vonck en de demokratische partij, waaraan de meest ontwikkelden zich aansloten, veld. Vlaanderen was bijna geheel Vonckist. In Brabant (Brussel, Leuven, Antwerpen) daarentegen hebben de behoudsgezinden de bovenhand. Zij beschuldigden er de demokraten van, moordplannen te beramen tegen de aartsbisschop, wat leidde tot een waar schrikbewind te Brussel. Te midden van al die verwarring greep de Oostenrijkse keizer in en versloeg het leger dat de Staten bij elkaar brachten op de Maas.

Op 2 december 1790 werd Brussel door de Oostenrijkers bezet. Van der Noot week opnieuw uit naar Holland en de meeste demokraten keerden in het land terug. Vonck bleef te Rijsel, vertrouwend op de Franse Assemblée Nationale die een motie gestemd had waarin bepaald werd dat het leger nooit zou worden ingezet om vreemd grondgebied te veroveren.

De Franse generaal Dumouriez had als Minister van Buitenlandse Zaken een projekt gemaakt voor een onzijdige min of meer federatieve staat van de Belgische provincies met het prinsdom Luik. Op 20 april 1792 verklaarde Frankrijk aan Oostenrijk de oorlog. De patriotten smeedden in klubs te Rijsel plannen om het land te overweldigen. Zij hadden niets meer van Voncks gematigdheid en waren doordrongen van sympatieën voor Frankrijk. Er werden drie legioenen gevormd om, naast de Franse legers, tegen Oostenrijk te strijden. Vonck speelde hier geen leidende rol meer. Hij overleed, ontmoedigd en uitgeput, te Rijsel op 1 december 1792. Hij werd later te Baardegem begraven.

Dumouriez, bevelhebber van het Armée du Nord, versloeg de Oostenrijkers te Valmy op 26 september 1792 en te Jemappes op 6 november 1792. Hij werd met geestdrift ontvangen en publiceerde een tweetalig manifest gericht ot de "Belges ! Nederlandsche Volkeren". Er werden gemeente- en provincieraden ingericht, in den beginne meestal samengesteld uit Vonckisten. Er was wel veel tegenstand vanwege de geestelijkheid. Dumouriez wilde regelmatige verkiezin-

gen voor een soort Nationale Konventie, maar hij stuitte op tegenstand, inzonder te Antwerpen en te Leuven, bolwerken van de konseratieven. Dumouriez verzette zich tevens tegen de onmiddellijke instelling van een voorlopig bewind met sterk anti-klerikale strekking, door Fransgezinden.

Ook Van der Noot, die in Londen vertoefde, trachtte nog pogingen aan te wenden om tot een vergelijk te komen, maar de Nationale Konventie te Parijs, waar de stellingen van de revolutionaire propaganda sterker werden, wilde Frankrijk uitbreiden tot aan zijn "natuurlijke grenzen" en bij dekreet van 15 december 1792 werden onze gewesten zonder meer ingelijfd.

Verlooy zond een delegatie naar Parijs om te protesteren tegen deze gang van zaken, die een diepe ontgoocheling betekende voor onze bevolking. Maar de herinrichting van de staat werd verder aangevat. Ze begon met het buiten de wet stellen van de nationale geest en het nieuwe regime was heel wat harder dan dat van Jozef II.

Dumouriez werd op 18 maart 1793 verslagen door de Oostenrijkers te Neerwinden. Keizer Frans II, opvolger van Leopold, werd te Brussel op 9 april 1794 ingehuldigd. De Oostenrijkers werden er nu met uitbundige vreugde ontvangen. Maar het duurde niet lang !

Een geestdriftig Frans leger versloeg de keizerlijke troepen bij Fleurus op 26 juni 1794 en heroverde onze gewesten. Dienaars van de revolutionaire iedeeën moesten nu het veld ruimen voor de profiteurs van de revolutionaire toestanden. De besturen zaten weldra vol avonturiers. Het land werd een wingewest ; het werd beroofd van alle levensmiddelen en van alles wat de bezettende macht kon dienen. Verpletterende belastingen werden geheven, al het mogelijke geld weggehaald en de kunstschatten geroofd. De zondagen werden afgeschaft, kerken en kloosters geplunderd en gesloten en alle uiting van godsdienstig leven verboden en onmogelijk gemaakt. Het land was aldus in de diepste ellende gedompeld.

Alle verkiezingen hadden, na de aanvankelijke suksessen van de Vonckisten, een reaktionair en anti-Frans resultaat, zodat de meeste verkozenen vervangen werden door meer volgzame elementen.
In september 1798 kwam de Boerenkrijg, die na twee maanden, door de nederlaag te Hasselt, een einde nam. Napoleon maakte zich meester van Frankrijk en bevestigde het regime in ons land. Het Vonckisme was uitgespeeld. Latere sporen ervan vinden wij terug in het Orangisme en in de verdraagzame vleugel der liberale partij.

III DE LETTERKUNDE TEN TIJDE VAN BROECKAERT

Tijdens de Oostenrijkse tijd zagen maar weinig oorspronkelijke boeken het licht. Die tijd was er een van herdrukken, en wel van hoofdzakelijk geestelijke en profane volksboekjes.

Een stroom van verfransing overspoelde het land. In 1789 hebben slechts 3% van de bevolking in Vlaanderen enig onderwijs gehad en op het platteland zijn er bijna geen scholen meer. Er zijn evenmin bijna geen boekhandels. Het Plantijnse huis gaf sedert Balthazar II Moretus (Ekeren 10-11-1615 - 29-3-1674) misschien geen half dozijn boeken meer uit, buiten de liturgische uitgaven waarvan het nog steeds het monopolie bezat.

Maar toch kwam er op het einde van de XVIIIe eeuw een zekere intellektuele heropleving. Er verschenen in de bladen geregeld advertenties van Hollandse boekhandelaars. De gebeurtenissen in Amerika (1776) oefenden ook hier hun invloed uit, evenals de onlusten in Frankrijk, die de voorboden zijn van de grote revolutie. De burgerij stond ongetwijfeld onder de invloed van de ideeën der verlichting. Er werden zelfs enkele uitingen waar genomen van Vlaams bewustzijn.

Een steunpilaar van het Oostenrijks regime was **Jan des Roches** (Voortburg 1-3-1740 - Brussel 20-5-1787) die in 1757 nog bakkersgast was in Den Haag, maar die dan naar Antwerpen kwam op een advertentie die een schoolmeester vroeg die de landstaal kon onderwijzen. In 1761 reeds gaf hij een Nieuwe Nederduytsche Spraekkonst uit die als leerboek werd verplicht gesteld. In dit werk nam hij het Antwerps als norm en bediende hij zich van een spellingssysteem met aksenten dat nog in 1840 door de tegenstanders van het Algemeen Nederlands in Vlaanderen werd verdedigd en gebezigd.

In 1763 volgde een Nieuwe Fransche Spraek-konst. Later zal hij vooral de verspreiding van het Frans bevorderen. In 1773 werd hij lid en in 1776 vast sekretaris van de Keizerlijke Akademie te Brussel, omwille van zijn uitzonderlijke kennis van deze taal. In 1787 ten slotte werd hij inspekteur-generaal van het onderwijs.

Tot drie maal toe werden geschiedkundige bijdragen van zijne hand bekroond en ook ten behoeve van het onderwijs schreef hij nog Grondregels der Latijnse taele tot gebruyck der Nederlandsche scholen (1779) en Grond-regels der Grieksche taele (1779) ; bovendien ook een Nieuw Nederduytsch en Fransch woordenboek (1769). Van een Histoire des Pays-Bas kreeg hij slechts het merkwaardige eerste deel af voor zijn dood.

Samen met hem dienen nog vernoemd te worden Willem Verhoeven en advokaat Verlooy.

Verhoeven Willem Frans Gommaar (Lier 22-6-1738 - Mechelen 16-5-1809) was lakenkoopman. Hij schreef een studie over Handel en Nijverheid in de Nederlanden tijdens de Middeleeuwen (1778) en Oordeelkundige verhandelingen op de noodzaekelykheyd van het behouden der Nederduytsche taele (1780). Hij is ook de schrijver van enkele toneel- en prozasatiren.

Verlooy Jan Baptist (Oosterwijk 22-12-1746 - Brussel 4-5-1797) was een zoon van arme boeren die zich sedert 1774 als advokaat te Brussel gevestigd had. In 1788 zag zijn verhandeling op d'Onacht der Moederlyke tael in de Nederlanden het licht, waarin hij het kultuurverval in de Oostenrijkse Nederlanden toeschreef aan de verwaarlozing van de volkstaal en aan de taalkloof tussen de leidende en de lagere standen. Dit werk, een warm en schrander pleidooi voor het Nederlands als taal, liep een halve eeuw vooruit op de denkbeelden van de Vlaamse beweging.

Tijdens de Brabantse Omwenteling was **Verlooy** de rechterhand van Vonck. Als vooruitstrevend demokraat moest hij later uitwijken en werd hij na de eerste Franse inval (1792) tot Voorlopig Vertegenwoordiger gekozen. In september 1794 werd hij lid van de Brusselse magistraat en van januari 1795 tot mei 1796 was hij burgemeester van Brussel.

In 1781 had hij zijn Codex Brabanticus gepubliceerd. In 1789 volgde Intriques du despotisme démasqué ; in 1790 Projet raisonné d'union des Provinces Belgiques en in 1793 ten slotte Zijn Geloof, Vryheyd en Eygendommen in gevaar ?. In de laatste drie werkjes verdedigde hij met klem zijn politieke overtuiging.

De periode van de Franse overheersing (1792-1814) is wel het meest kritieke moment geweest uit onze geschiedenis als volk en ook op kultureel gebied verbeterde de toestand beslist niet. Ons land werd als een wingewest beschouwd en onderworpen aan de meest drastische maatregelen en na Fleurus (26-6-1794) was alle onderwijs opgeheven.

De rederijkerskamers werden in 1796 afgeschaft. Waar het mogelijk was ontdoken zij het verbod van hoger hand, al blijken zij dan ook ook niet veel meer dan verenigingen van vermaak te zijn geweest. Onder het keizerrijk konden zij, zij het met veel moeite, hun werkzaamheden hervatten. Zij werden in feite geduld, en hadden met allerlei belemmeringen af te rekenen. Zo moest er naast een Vlaams stuk tevens een Frans opgevoerd worden. Van toenemend belang waren echter wel de door de Kamers uitgeschreven dichtprijskampen over opgelegde onderwerpen. Verschillende bundels van bekroonde gedichten zijn bewaard gebleven. De bekendste prijskampen waren die van onze Aalsterse Catharinisten over "De Belgen" (1810) en die van de Gentse Fonteine over "De Slag van

Friedland en de Vrede van Tilsit" (1812). Beide werden in de twee talen uitgeschreven.

In sommige departementen werden Nederlandse tijdschriften en boeken verboden en op 15 december 1810 werd bij besluit van de prefekt zelfs verboden nog iets in het Nederlands te drukken.

Van 1800 tot 1814 werd een zeer onvoldoende onderwijs opnieuw ingericht. Het was praktisch uitsluitend Frans. Het waren de zogezegde écoles centrales die nadien vervangen werden door de lycées die op een zo mogelijk nog lager peil stonden. En met de volksscholen was het nog erger gesteld ! Het onderwijs, aldus werd bepaald, moest eenvoudig zijn en een eensgezindheid van wil scheppen ten voordele van de keizer.

Hoe zonderling, ja hoe haast ongerijmd het ook moge zijn, maar juist in deze periode van verval en onderdrukking van de taal en het nationaal eigene, terwijl de verfransing steeds maar dieper invrat en de taal zelfs met uitroeiing bedreigd werd, terwijl het beoefenen van de nationale letteren beperkt bleef tot een tijdverdrijf voor kleine luiden, hervatte zich onze literatuur, vertoonde ze boeiende schakeringen en maakte ze vooruitgang, mede door aanleuning bij Nederland.

Naast de prijsverzen, die meestal stof uit de bijbel of uit de vaderlandse geschiedenis of eigentijdse gebeurtenissen behandelden, schonk de literatuur ons oden, heldendichten, fabelen, puntdichten, treurspelen, blijspelen en kluchten. Ook proza, zij het dan volksboeken en almanakken.

Naast Karel Broeckaert dienen hier vermeld te worden :

de Borchgrave Petrus Judocus (Wakken 17-4-1758 - 13-10-1819). Alhoewel geboren uit een oud geslacht van baljuws beoefende hij eerst de bakkersstiel en werd hij daarna ontvanger van de belastingen. Hij was lid van de rederijkerskamer De Lelie in zijn geboortedorp en speelde er een zeer vooraanstaande rol. In 1792 werd hij benoemd tot lid van de Keizerlijke en Koninklijke Akademie te Brugge gesticht door Maria Theresia. In 1797 werd hij werkend lid van de Akademie van Utrecht.

Hij debuteerde met het blijspel de Vruchtbare bewaking (1782) doch slechts twee toneelwerken van hem zijn bewaard gebleven te weten : het burgerlijk drama Den Schildwacht Nelzon of de beproefde Liefde (1795) en het blijspel Krispijn of twee Vliegen in één slag (1817) ; beiden zijn in proza.

Een paar andere van hem gekende werken, De Verhoorde Aermen en Frederik soldaet van het leger terugkomende, bleven onvindbaar. Hij schreef bovendien tal van gelegenheidsgedichten en prijsverzen

en werd verscheidene malen bekroond o.m. te Hooglede in 1803 met Wie is den eersten Herberger geweest ; te Tielt in 1804 met Het Gelukkig Huwelijk ; te Ieper in 1805 met De Verwoesting van Jerusalem ; te Oostende in 1809 met De Wulpschheyd ; te Kortrijk in 1810 met De Vrede ; te Deinze in 1811 met Abraham's Offer ; te Roeselare in 1816 met Waterloo en ook met Lierzang ter gelegenheid van het huwelijk van de kroonprins van Oranje.

Zijn dichtstukken zijn niet altijd vlot noch natuurlijk en zijn soms overlast met langdradige of mytologische tiraden. Enkele zijn werkelijk "werk op bestelling", zonder gevoel, grootsprakerig en met veel omschrijvingen.

Te Aalst behaalde hij eveneens de eerste prijs met "De Belgen" (1810) uitgeschreven door de Catharinisten. Voor de eerste maal gebruikte hij de nieuwe spelling zoals die in het Noorden ingevoerd werd. Zijn verzen zijn hier zeer vloeiend gebouwd, met rijke woorden keuze en passende beelden, maar het geheel is nogal pralerig. De Borchgrave schreef voor zijn tijdgenoten, de eenvoudige mensen en de liefhebbers poëten ; zijn werk wijst reeds op de overgang van het classicisme naar de romantiek.

Zijn afsterven had diep ingeslagen in de letterkundige middens van die tijd en de Rederijkerskamer van Deinze schreef een dichtprijsvraag uit tot verheerlijking van de afgestorvene. Het was de eerste maal dat een dergelijke eer aan een Vlaams dichter toegekend werd. Er waren drie en twintig mededingers ; de bekroonden waren D. Van der Meersche uit Oudenaarde en P.J. Renier uit Deerlijk.

Robijn Peter Jan (Vrasene 18-3-1768 - Gent 1823) studeerde in 1797 aan de Normaalschool te Parijs, kwam vervolgens naar Herzele, was in 1811 politiekommissaris te Zele en vestigde zich in 1812 te Gent waar hij lid werd van de rederijkerskamer De Fonteine en een der meest vooraanstaande spelers. Hij was een verwoed republikein en bewonderaar van de Franse revolutie.

In 1797 schreef hij te Herzele Nuno en Evora of de Vadermoord, een tragedie in vijf bedrijven.

In 1807 dong hij mee in de wedstrijd van de Catharinisten maar behaalde geen sukses hoewel zijn gedicht De Belgen (350 verzen) als beter aanzien wordt dan dit van de bekroonde mededingers.

In datzelfde 1807 publiceerde hij een tweede gedicht De Belgische Schilders en vervolgens zijn Letterkundigen Brief aan de Kersouwieren van Oudenaerden. Hij schreef meerdere toneelstukken : De Zwarte Man of de spleen ; Werther, een bewerking naar Goethe ; Egmond en Hoorne dat in 1819 werd opgevoerd te Zottegem. Hij vertaalde Sémiramis van Voltaire en Lutrin van Boileau.

Meerdere werken die nooit werden gedrukt, zijn verloren gegaan.

Hij wordt met recht beschouwd als een der beste Vlaamse dichters van het begin der 19e eeuw.

Stichelbaut Alberik Luc Basilius (Gent 1754 - Meigem 17-11-1837) was monnik in de abdij te Drongen en werd in 1803 pastoor te Meigem.

In 1811 schreef hij een episch gedicht in 12 zangen en 8000 verzen Jerusalems herstelling waaraan door W. Van Eeghem de mening wordt vooropgezet dat onder het Joodse volk ons eigen land schuil gaat gebukt onder het regime van Napoleon. De zinsbouw doet soms nogal vervrongen aan en de verzen rijmen niet steeds zoals vereist.

Het is niet geweten of Stichelbaut behalve dit zeer omvangrijk werk nog andere gedichten schreef. Jan Frans Willems vernoemt ook nog Susanne, doch hierover zijn geen verdere gegevens bekend.

De naam van Stichelbaut komt voor op het epitaaf dat door Deken De Hert werd opgericht bij de Zwarte Zusters te Aalst.

Stichelbaut Johannes Antoon (Gent 1746 - 12-10-1814), broeder van Alberik, was armmeester van de stad Gent; hij schreef post classicistische dichtwerken met overwegend godsdienstige inslag.

Zijn eerste ons bekend werk "Heylzaam oogslag in het Onbloedig Slagt-Offer", een gedicht in 12 zangen, telt niet min dan 189 blz. tekst, en dateert van 1805. Het is een aanval in regel op de versmaders van de godsdienst en blijft een tamelijk duister en kleurloos geval waarbij de schrijver zich waarschijnlijk heeft laten beinvloeden door de Altaer-Geheimenissen van Vondel.

In 1810 verscheen van hem "De heylige Maget" en "Moeder Godts Maria", een gedicht van ongeveer 3.000 verzen dat dezelfde gebreken vertoont als zijn eerste werk.

In 1811 nam hij deel aan de dichtwedstrijd te Deinze, doch werd niet bekroond. Tenslotte is van hem nog bekend "De Carloriade of Heldendaden van Keizer Karel V", in twintig zangen.

Hofman Jan Baptist Jozef (Kortrijk 2-3-1758 - 2-8-1835) behoorde tot de arbeidersklas, was aanvankelijk schoenmaker en nadien stadsomroeper. Het onderricht dat hij genoot beperkte zich tot het lager onderwijs, maar door eigenstudie bekwaamde hij zich verder. Hij vertaalde Maria Stuart, werk van de Franse schrijver Pierre Antoine Lebrun (1785 - 1873) en ter ere van koning Willem I droeg hij verzen voor die hij uit het Latijn had vertaald. Zijn latere toneelwerken staan onder invloed van Von Kotsebue (1761 - 1819) zodat men geredelijk mag aannemen dat hij ook de Duitse taal machtig was.

Hij groeide op in de geest van het 18e eeuwse rationalisme, de

verlichtings- en gevoelsromantiek en stond sterk onder invloed van Corneille. Voltaire en Racine.

In 1780 werd hij lid van de rederijkerskamer "De Kruisbroeders" in zijn geboortestad en werd er aktief toneelspeler. In 1816 was hij ook dichtmeester van de Vredeminnaars, eveneens te Kortrijk.

Hij was in zijn tijd de populairste en vermoedelijk ook de vruchtbaarste schrijver in deze aan oorspronkelijke talenten zo arme periode. Hij schreef een twintigtal treur-, blij- en zangspelen waarvan de meeste niet werden uitgegeven. Zijn toneelspelen getuigen van een degelijke kennis van de dramatische effekten, maar de versbouw is eerder zwak. Hem komt de verdienste toe het burgerlijk drama in de Vlaamse letterkunde te hebben ingevoerd.

In 1788 was hij aanhanger van de Patriotten (waarschijnlijk Vonckist) en schreef hij hiervoor het treurspel "De ware Vaderlanders en het blijspel "De Boerenpatriotten". De beide werken bleven echter in handschrift en zijn niet meer te vinden. In 1791 schreef hij het burgerlijk treurspel "Justina", waarin blijkt dat hij instemt met het herstel onder keizer Leopold II; dit waarschijnlijk onder indruk van de gruweldaden die tegen de Vonckisten werden bedreven. Verder bleef hij eerder a-politiek en mengde hij zich niet in het zo beroerde politieke leven van die tijd. Nog later zou hij een overtuigd aanhanger worden van Koning Willem I en na de omwenteling zal hij als Orangist bekend staan.

In 1796 werd zijn treurspel "Clarinde" opgevoerd evenals "Den onbarmhartigen schuld-eisscher ". Het jaar nadien volgde het treurspel "De onverwagte redding". Het was opgedragen aan de Municipaliteit van het kanton Kortrijk. In 1800 volgden "De bevredigde Vader" en "De houwelijke staet".

Een belangrijk jaar is 1806! Alsdan verschenen zo maar even zes toneelstukken in druk, waaronder buiten de reeds voornoemde "De beloonde kinderliefde' Het zinken der Oostendsche pontschuit en De listige bakkerin of de twee sattans".

Een ander werk "De Vrijer Incroyable" verscheen zonder datum. De slag bij Waterloo werd herdacht in "De Menslievendheid der Dorpelingen". Verder bewaart de stadsbiblioteek van Kortrijk nog in handschrift "Het Pruisisch Soldatenkwartier", zangspel op muziek gezet door Pieter Van der Ghinste (Kortrijk 20-11-1789 - 21-10-1860).

Van de andere toneelwerken van Hofman bestaan zelfs de handschriften niet meer. Waarschijnlijk heeft Jan Baptist Hofman weinig verzen geschreven die niet aan een of andere gelegenheid hun ontstaan te danken hebben. Er is geen enkele feestelijke gelegenheid in de jaren 1812 tot 1835, geen vooraanstaand huwelijk dat niet met een gedicht werd bedacht. Er zijn heuglijke ver-

jaarfeesten voor de Vrede-Minnaars, er worden lijkreden uitgegalmd en tranen geplengd bij het graf van medebroeders. Prins Willem wordt in 1814 nederig toegejuicht, er worden tal van jubelkronen gevlochten, dankzeggingen gedaan en wellekom geheten. Ook schreef hij elk jaar gelegenheidsgedichten voor nieuwjaar. Hofman heeft aan talrijke dichtwedstrijden deelgenomen : hij kreeg 60 eremetalen of borstsieraden en was een der meest gelauwerde dichters van zijn tijd.

In 1828 won hij te Brugge - hij was toen 71 jaar - het gouden "eermetaal" voor het best onvoorbereid dichtstuk : Het vermogen der Toonkunst. De eerste bekende prijs behaalde Hofman te Heule in 1812 met Klaaglied voor David. In 1820 behaalde hij de palm met Zege der Moedertaal; datzelfde jaar verscheen van hem De Nederlandsche Zeemagt der Zeventiende eeuw. Het jaar nadien won hij de eerste prijs te Brugge met zijn lierzang De Geboortedag des Konings. Met de Zegepraal der onschuld behaalde hij de tweede prijs te Wondelgem in 1822, terwijl hij te Oudenaarde de derde prijs veroverde. De Zegepraal der Godsdienst werd in 1824 bekroond te Gent. De stadsbiblioteek van Kortrijk bezit ook in handschrift : Het Noodlot, Yslykheden van eenen Burgeroorlog en De Gekheden der Menschen. Met Heil en Onheil der Tooneel-oefening en De Broedermin nam hij deel aan de wedstrijd te Deinze in 1827. Ook deze beide handschriften worden te Kortrijk bewaart In 1828 kwam dan de Lofgalm aan de schilderkunst waarmede hij te Brugge meedong. Verder zijn van hem nog bekend : Lofdicht op Maria-Theresia, Keizerin en Koningin, dat te Ieper bekroond werd in 1825 en waarmede hij ook in 1828 deel nam aan de prijskamp te Gent; Lofdicht op den algemeen bekenden en ouds geliefden Volksdichter Jacob Cats waarmede hij meedong te Brussel in 1828. Ongedateerd zijn verder nog : Lofdicht op Willem George Frederik Prins van Oranje; Carel den eersten gezegd den goeden Graaf van Vlaanderen: Gezang het Geloof. De Hoop, De Liefde, De Opvoeding.

In 1829 was hij zelf, als vijftigjarig lid van de Kruisbroeders, het onderwerp van een dichtwedstrijd te Kortrijk. Hij stierf terwijl hij bezig was aan De Belgen Beminnaars van Kunst en Wetenschappen, als antwoord op de prijsvraag van de Brugse Kamer in 1835. Zijn dood zelf was het voorwerp van een In Memoriamwedstrijd, waaraan de voornaamste dichters van Vlaanderen deelnamen.

Aan Jan Baptist Hofman komt ten slotte de grote verdienste toe dat hij onder de verschillende elkaar opvolgende staatsregimes - hij kende er vier - bewust de Vlaamse samenhorigheid heeft verzekerd, samen met de andere Kortrijkzaan **Jacobus Goethals - Vercruysse** (12-8-1759 - 6-9-1838), die de bronnen opspoorde van de geschiedenis van Vlaanderen en van de Guldensporenslag en aldus de grondlegger werd van de Sporenslagtraditie. Deze rijke

industrieel en koopman in damast studeerde aanvankelijk bij de Jezuieten te Kortrijk en nadien aan de Universiteit te Leuven. Hij bezat een uitgebreide biblioteek en schreef en noteerde even bewust in het Nederlands, hoewel zijn omgeving zeker frankofoon was.

LITERATUUR.

Julien Kuypers en Dr. Theo De Ronde : Beknopte Geschiedenis van de Nederlandse Letterkunde, 1963.

Maur. Sabbe : De Moretussen en hun Kring, 1928.

L. Elaut, L. Grootaerts, R. Van Roosbroeck, A. Vermeylen : Honderd Groote Vlamingen, 1941.

De Potter en Broeckaert : Geschiedenis der Stad Aalst - deel IV. Ph. Blommaert : De Nederlandse Schrijvers van Gent, 1861.

Eugeen De Bock : De Vlaamse Letterkunde, 1953. De Nederlanden, 1963. Verkenningen in de achttiende Eeuw, 1963.

Gerard Knuvelder : Handboek tot de Geschiedenis der Nederlandse Letterkunde, deel III, 1967.

L. Debaene, F. Janssens en F. Verbiest : Nederlandse Bloemlezing met Literatuurgeschiedenis, 1955.

F. Lissens : De Vlaamse Letterkunde van 1780 tot heden, 1953. Winkler Prins : Encyclopedie van Vlaanderen, 1972.

Dr. O. de Borchgrave : Levensschets van Petrus Judocus de Borchgrave in "Wakken Herdenkt", 1963.

P. Petrus B. de Meyer o.f.m. : Jan Frans Vonck in "Het Land van Aalst",1964.

Karel Van Lee : Karel Broeckaert in "Nieuw Leven" , 1908-1909. W. Simaey - Jan Hofman in De Leiegouw 1965/nr. 2 - 1967/nr. 3 - 1969/nr. 3-4.

Karel Broeckaert : Borgers in den Estaminé. - Met inleiding en aanteekeningen van Dr. A. Jacob. - De Seven Sinjoren, Antwerpen 1922
Karel Broeckaert : Den Jongen Tobias. - Met inleiding en aanteekeningen van Dr. A. Jacob. - De Seven Sinjoren, Antwerpen, 1924
Karel Broeckaert : Jellen en Mietje. - naer de nagelatene veranderingen en verbeteringen van den schrijver. - De Seven Sinjoren, Antwerpen, 1932.

Cl. Uyttersprot.

Onze Bibliografie

69) ALGEMEEN

Prof. Dr. LIEVEN K. CUMPS

DE TEMPELIERS IN VLAANDEREN.

810 blz. 78 illustraties. Elf buitentekstkaarten. Band in kunstleder met goudopdruk. Tielt 1976. Drukkerij-Uitgeverij Veys, 8880 Tielt. Prijs : 1.500 fr.

Van de auteur Prof. Dr. Lieven K. Cumps, geboren Bruggeling, momenteel docent aan de Vlaamse Ekonomische Hogeschool en het Hoger Instituut voor Lichamelijke Opvoeding te Brussel, verscheen in 1970 bij de Drukkerij-Uitgeverij Veys te Tielt een uitgave van 382 bladzijden, onder de titel : "Sagenstudie uit de streek van Zuid-Brugge en Omgeving". Genoot deze studie een ruime belangstelling, een nieuw werk van hem dat van de pers kwam : "De Tempeliers in Vlaanderen", gaat de interesse van ons lezend publiek nog dieper aanspreken. De vele herinneringen aan de Tempelorde en de Tempeliers zijn doorheen de voorbije eeuwen onder onze voorouders bewaard gebleven en zelfs in de volkstaal en volksgezegden nog aangegroeid. De idee een uitgebreid werk te wijden aan al wat historisch en volkskundig verband houdt met de Tempelorde en de Tempeliers in het verleden tot op de dag van vandaag, heeft de auteur quasi geobsedeerd. Tien jaar lang hield hij zich intensief bezig alle mogelijke historische gegevens over de Tempeliers in te zamelen - de Tempelorde, een vrucht van de Kruistochten, werd gesticht in 1128 en ontbonden in 1312 - over de Ridders van Malta, de Teutoonse Ridders en de Joannieters, die in volksgezegden en sagen zijn blijven voortleven, waarvan de naam op sommige plaatsen nog verbonden is aan hoeven, kastelen, onderaardse gangen en waarover nog verhalen worden verteld. Vlaanderen immers was in het Westen de bakermat van de Tempelorde en Vlaamse edellieden hebben in de Orde een voorname rol gespeeld. Uitvoerig heeft de auteur in het historisch gedeelte van zijn werk uitgeweid over de verhouding die bestond tussen de pas opgerichte Orde en de toenmalige Kerk en het wereldlijk bestuur. Dirk van de Elzas, graaf van Vlaanderen, was de grote begunstiger van de Orde, Filips de Schone, koning van Frankrijk, smeedde zijn intriges om de Orde te vernietigen. Wat hem meeviel, dank zij de tussenkomst van hoge kerkelijke instanties. Het is wetenschappelijk historisch onderzoek dat een bepaald onbegrip over de Tempelorde heeft rechtgezet. Met de medewerking van zijn oud-professor Dr. K.C. Peeters, gingen honderde vragenlijsten naar de vele lokaliteiten in het Vlaamse land. Zevenhonderd en één korrespondenten stuurden de ingevulde vragenlijsten terug. Met die rijke oogst van meer dan duizend sagen en volksverhalen heeft hij zijn materiaalverzame-

ling beeindigd en alles op basis van wetenschappelijke visie geanalyseerd wat het Vlaamse volk denkt over de Tempeliers en wat het erover vertelt. Om gebeurlijke belangstellenden nader tot het boek te brengen, geven we hier de korte inhoud. Na een lange lijst algemene bibliografie en bijzondere bibliografie over de Tempeliers, komt Deel I. : Historische gegevens, (de Orde van de Tempeliers, de hoofdlijnen, de Tempeliersbezittingen in het Baljuwschap Vlaanderen, Vlaanderen als bakermat van de Orde in het Westen, de Tempelhuizen in het Baljuwschap Vlaanderen, de hoogtepunten uit het Tempelierproces en de afschaffing van de Orde in Vlaanderen). Deel II. Volkskundig onderzoek : de Tempelierssagen, (wie zijn de Tempeliers ?, uiterlijke verschijningsvormen, wat zeggen de Tempeliers ?, wat doen de Tempeliers ?, Tempeliershoeve is bespookt, verblijfplaats van de Tempeliers en verborgen schatten, de ouderdom van het Vlaams sagenmateriaal, de verteller in sociologisch perspektief, het psychologisch aspekt in de bestudeerde cyclus en algemene konklusies. Deel III. De materiaalverzameling : het Baljuwschap Vlaanderen, (inleidende beschouwing, verklaring van de sigels en de materiaalverzameling) buiten het Baljuwschap en woordverklaring. Volgen nog enkele bijlagen en de registers van de persoonsnamen en de plaatsnamen. In het historisch gedeelte van het werk komt geen enkel detail voor betreffende het Land van Aalst, behalve de vermelding dat Willem Clito tijdens het beleg van Aalst door een pijl dodelijk werd getroffen en te Aalst overleed op 27 juli 1128. Het tweede gedeelte over de sagen en volksgezegden citeert voor het Land van Aalst : Aalst, Appelterre, Baaigem, Borsbeke, Bottelare, Burst, Denderhoutem, Ename, Geraardsbergen, Gontrode, Grimminge, Lede, Ledeberg, Massemen, Mater, Melle, Michelbeke, Munkzwalm, Munte, Nieuwerkerken, Roborst, Ronse, Schorisse, Sint-Goriks-Oudenhove, Sint-Kornelis-Horebeke, Sint-Maria-Lierde, Sint-Martens-Lierde, Voorde, Westrem en Zottegem. De magere vertegenwoordiging van het Land van Aalst laat ons vermoeden, ofwel, dat er maar een beperkt aantal vragenlijsten naar dit gebied zijn verstuurd, ofwel, dat uit dit gewest maar een deel ingevuld werd teruggestuurd. Wat we in beide gevallen kunnen betreuren. Over de Tempeliers bestaat in onze taal een betrekkelijk variante literatuur, die nochtans kwantitatief en kwalitatief grote verschillen vertoont. Gewoonlijk bleven de auteurs staan bij de geschiedenis van de Orde in het algemeen, bij de rol die de Tempeliers speelden in het Oosten of bij het monsterproces van de afschaffing. De Tempelorde in het Westen kreeg omzeggens weinig of geen belangstelling en dit vooral wat Vlaanderen betreft. Die grote leemte heeft Prof. Dr. Lieven K. Cumps met zijn monumentaal werk aangevuld, een werk dat we als de Summa van de volkskunde in Vlaanderen mogen betitelen. Zijn magistraal werk mag zeker niet ontbreken in de biblioteek van onze Vlaamse intellektuelen ; ook een gewone doorsneelezer kan het rustig lezen of raadplegen. De Drukkerij-Uitgeverij Veys te Tielt bracht dit boek op onze boekenmarkt, keurig verzorgd en bijzonder prezentabel ; een voornaam werk te meer in haar groeiende lijst van historische uitgaven.

70) ALGEMEEN

J. HEYVAERT

GENEALOGISCHE ONTLEDING VAN DE STATEN VAN GOED VAN OPWIJK (1570-1795).

Offsetdruk. 390 blz. Oudenaarde 1976. Uitgever : Dr. Jur. J. Heyvaert, Pr. Leopoldstraat 24, 9700 Oudenaarde. Prijs : 450 fr.

Dr. Jur. J. Heyvaert, advokaat te Oudenaarde, nam in verband met het schrijven van zijn familiegeschiedenis, de nodige notities uit de Staten van Goed van Opwijk. De enorme interesse voor de familiekunde hic et nunc heeft hem ertoe aangezet zijn losse nota's te ordenen en bij te werken om die te laten publiceren, ten dienste van andere zoekers. Een werk dat de auteur totaal belangloos heeft voltooid. Onze vorsers zullen hem er dankbaar voor blijven. 954 Staten van Goed van Opwijk, over de periode van 1570-1795, heeft de auteur systematisch ontleed en bewerkt. Zijn werk brengt omzeggens alle beschikbare genealogische gegevens over ongeveer vijfhonderd families die toenterdijd de parochie Opwijk bewoonden. Vanaf het jaar 1700 bevat het talrijke notities omtrent hun vestigingsplaats binnen Opwijk zelf. Een uitgave teknisch uittermate goed verzorgd. Op het stuk van uitgaven van Staten van Goed tot hiertoe verschenen is deze editie meer dan een voorbeeld. Ze kent waarlijk haar 's gelijke niet. Voor het Land van Aalst valt heel wat te noteren : nr. 86, staat van 4 mei 1651 : Joanna Hendrickx, gehuwd met Jan Heyvaert, overleed op 16 november 1650, onder de voogden materneel trad op Meester Adriaen Hendrickx, baljuw van de heerlijkheid Herdersem ; ze had belangrijke goederen onder meer te Moorsel. nr. 449, staat van 10 september 1718 : jonkvrouw Joanna Theresia Van der Haghen, overleden 7 mei 1716, echtgenote van Petrus De Witte, meier van Opwijk ; in deze staat worden onroerende goederen vermeld gelegen te Aspelare, Sint-Lievens-Houtem en te Letterhoutem. nr. 452, staat van 25 mei 1719 : Catharina De Block, overleden op 13 april 1719, gehuwd met Pieter Vermeir, geen kinderen, onder de erfgenamen : Elisabeth, gehuwd met Jan De Breucker te Hofstade, Elisabeth Gillis en Joos Buggehout te Meldert, Joos Arijs te Meldert en Joanna Spinoy gehuwd met Marinus Clercq te Oordegem. nr. 490, staat van 2 oktober 1725 : Elisabeth Van Langenhove, overleden op 27 september 1721, gehuwd met Pieter De Bock, ze bezat onroerende goederen te Baardegem. nr. 548, staat van 8 maart 1736 : Petronella Verdoodt, overleden op 23 juni 1722, gehuwd met Gillis Dauwer, hun dochter Anna-Marie was toen gehuwd met Pr. Cooman uit Oombergen. nr. 609, staat van 15 mei 1744 : Andries Van Damme, overleden op 28 september 1743, gehuwd met Petronella Van Damme, de overledene verkocht te Hofstade tijdens zijn huwelijk een stuk land. nr. 629, staat van 16 mei 1747 : Catharina Van Sande overleden op 28 november 1746, gehuwd met Hendrick Verdoodt, voogd van de kinderen : Gillis Van Zande te Baardegem. nr. 653, staat van 27 juni 1749 : Catharina Van Damme, overleden op 25 oktober 1747, gehuwd met Michiel De Smedt, die een

tweede maal huwde met Joanna Pieters uit Baardegem. nr. 730, staat van 4 december 1760 : Joanna De Vos, overleden op 10 november 1759, gehuwd met Peter De Smedt, de weeskinderen erfden na moeders dood uit de succesie van hun grootmoeder Anna Marie Cooreman en hun tante Anna Marie De Vos echtgenote van Passchier Stroobant te Wieze. nr. 751, staat van 20 juli 1764 : Jan Thoen, overleden op 20 april 1764, gehuwd met Aldegonde Luypaert, voogd paterneel van de kinderen : Judocus Bauwens uit Baardegem. nr. 755, staat van 20 juni 1765 : Jan Van Dooren, overleden op 25 februari 1764, gehuwd met Peeternelle De Laer, hun dochter Joanna Catharina Van Dooren huwde in 1767 met Dominicus Gordijns uit Wieze. nr. 795, staat van 30 oktober 1771 : Peeter Van Nuffel, overleed te Mechelen op 1 september 1771, gehuwd met Joanna Aelbrecht, geen kinderen, een der erfgenamen : Paul Van Nuffel uit Meldert. nr. 805, staat van 27 juni 1772 : Anna Marie De Brandt, overleden in maart 1772, gehuwd met Judocus Van Dooren, geen kinderen, onder de erfgenamen : Elisabeth De Brandt, gehuwd met Jan Van den Steen te Wieze. nr. 830, staat van 6 april 1775 : Peeter Van Stappen, overleden op 12 december 1774, gehuwd met Marie Anna De Vleeschauwer, afkomstig van Meerbeke. nr. 871, staat van 26 november 1778 : Josijne Van Malderen, overleden op 6 juni 1777, gehuwd met Adriaen Van Malderen, voogd der kinderen : Joseph Van Malder uit Baardegem. nr. 873, staat van 10 december 1778 : Barbara Van de Putte, overleden op 25 januari 1777, gehuwd met Judocus Matthijs, voogd der kinderen : Michiel Meersman te Baardegem, gehuwd met Françoise Van de Putte, Het uitvoerige naamregister met verwijzing naar de nummers vereenvoudigt het raadplegen.

71) ALGEMEEN

HET COEMANNENBOUC OF HET BOUC VAN DER COEMANNEN GULDE VAN OUDENAARDE (1343-1498 - 18° EEUW).

Bewerkt door P. Van Butsele. 252 blz. Eén illustratie. Uitgave : Familia et Patria. 8120 Handzame, 1977. Prijs : 500 fr

Het Coemannenbouc, ook Bouc van der Coemannen Gulde, is goed gekend als het boek bij uitstek van en voor kooplieden die poorters van de stad Oudenaarde waren. Het boek - het telt 235 folio's - heeft nog een ruimere betekenis. Het kon immers voorkomen dat de schepenen van Oudenaarde een bepaalde poortersnaam niet konden terugvinden in het Oude Poortersboek en dan gingen ze hun licht opsteken in het Coemannenbouc. Wie daarin vermeld stond was honderd procent poorter van de stad. Het naamregister is tweeledig : het eerste gedeelte citeert alle mannelijke patroniemen en het tweede alle vrouwelijke. De familienamen zijn alfabetisch geregistreerd op de voornaam en ook is het tweeledig wat betreft de kronologie : de inschrijvingen tussen 1343-1498 en na 1498 tot diep in de acht-

poortere deser stede bekent bijden boucke van pamele (PAMELE), hier overghescreven bij coope. F° 166, Wouter de coyherre van atichove (ETIKHOVE). F° 166 vo, Willem ians sbleekers sone van volkighem (VOLKEGEM). F° 177, Mergriete gheerart calfs wedewe van luepighem (LEUPEGEM). F° 179, Clare iacop swalen dochter van pamelle (PAMELE). F° 180 vo, Jane gillis - baers - bastarde dochter van melden (MELDEN). Calle iacops zwaen dochter van pamelle (PAMELE). F° 182, Alise ians scupers dochter van luepighem (LEUPEGEM). F° 184 vo, Jane ja svisschers bastaerde dochtre van luepighem (LEUPEGEM). F° 189, Calle jans scupers dochtre van luepighem (LEUPEGEM). F° 191 vo, Katheline smeds ians smeds dochtre bastaerde van luepighem (LEUPEGEM). F° 193, Lijsbette amands smeets weduwe van Eetichove (ETIKHOVE). F° 194, Katheline van den scilde ian skupers weduwe van pamele (PAMELE). F° 194 vo, Clare gillis dochtre van der scelden van weldine (WELDEN). F° 195, Calle pieter waembrecx bastaerde dochtre bi Joncfrouw grielen van Weldine (WELDEN). F° 197, Calle heinric bollaerts dochter van eename (ENAME). F° 197 vo, Cateline gillis wedewe van der scelden van weldine (WELDEN). Griele gillis dochter van der schelden van weldine (WELDEN). F° 201, Clare fransois parrekins dochter diemen zeit van materne (MATER). F° 204, Mergriete roelfs goessins weduwe van quaeremont (Kwaremont).

72) ALGEMEEN

LOUIS DERYCKE

DE GESCHIEDENIS VAN HERNE IN BEELD TOT 1975.

1976. Met een inleiding van Dr. Richard Billiet. 124 blz. 250 illustraties. Gebonden. Drukkerij-Uitgeverij Veys, 8880 Tielt.

Het illustratiemateriaal van oude prentkaarten en foto's komt uit de verzameling van Mevrouw Everaet-Van Cauwenberghe, van Dr. Richard Billiet en bijgewerkt met opnamen door Paul Hofman uit Edegem. Konden niet méér stukken bijgevoegd worden over de kartuize van Herne ? Deze kartuizerpriorij immers heeft de naam Herne in haar oude charters vereeuwigd. Een aantrekkelijk lees- en kijkboek dat ook buiten Herne graag zal worden ter hand worden genomen.. Voor het Land van Aalst vonden we de volgende foto's van : Zuster Jacques, geboren Irène Hasselaer, geboren te Denderhoutem in 1881 en overleden in 1966 ; Zuster Rafael, geboren Victorine Beeckaert, geboren te Denderwindeke ; Nestor Van Cauwenberghe, dokter in de geneeskunde, burgemeester van Herne van 1894 tot 1913, geboren te Nederbrakel 13 maart 1855 en te Herne overleden op 7 november 1913 ; Zuster Colette, geboren Maria Van den Houten uit Meerbeke (1872-1938) ; Zuster Felicité, geboren Virgine De Jonghe uit Pollare, (1830-1927) en Zuster Godelieve, geboren Regina Barbé uit Neigem (1854-1937).

tiende eeuw. Enkel dit laatste gedeelte geeft aanduiding van de tijd en slechts van halverwege de zestiende eeuw. Samen met het Struucboeck van Oudenaarde is het Coemannenbouc voor onze genealogen en familiekundigen een uitzonderlijke bron. We vermelden de namen van de kooplieden (= coemannen) uit verschillende lokaliteiten van het Land van Aalst en die poorters waren Oudenaarde : F° 2, Amand boydins smeeds sone van luepighem (LEUPEGEM). Arent de clerc die men eet coelins van Etikove (ETIKHOVE). F° 4, Arend heybrycx shonds zone van pamele (PAMELE). F° 10, Adriaen boddijn fs joos gheboren te Aelst anno 1579 bij coope. (AALST). F° 14, Boydin de smet van luepighem (LEUPEGEM). F° 21, Claus nijs sone van pamelle (PAMELE). F° 21 vo, Claus ian zegéers sone van eename (ENAME). F° 29 vo, Fransoys iacops swalen sone van pamelle (PAMELE). F° 34 vo, Fransois vander Rijt van melden (MELDEN). F° 36, Gillis de baers van melden (MELDEN). F° 36 vo, Gillis de bleeckere ians sone van volkinghem (VOLKEGEM). F° 37, Goessin de visschere van luepighem (LEUPEGEM). F° 39, Gillis van der scelden van weldine (WELDEN). F° 44 vo, Godefroet vanden hecke Roegiers sone fs Jans jans sone van etichove (ETIKHOVE). F° 52, Heinric bollart zegher bollarts sone van eename (ENAME). F° 60, Jan de baers van melden gillis bastards sone van melden (MELDEN). F° 60 vo, Jan de bleeckere van volkighem (VOLKEGEM). Jan de bleeckere van volkighem ians sone (VOLKEGEM). F° 61, Jacop iacop zwalen sone van pamelle (PAMELE). F° 61 vo, Jan van der haghe van pamelle (PAMELE). F° 62, Jan ser weitins sone van scornesse (SCHORISSE). F° 63, Jacop de wale iacops sone van pamelle (PAMELE). Jan de potters sone van pamelle (PAMELE). Jan de rutere ians sruters sone van luepighem (LEUPEGEM). F° 63 vo, Jan ser iacops swalen sone van pamelle (PAMELE). F° 64, Jan de smet van luepighem boydins sone (LEUPEGEM). F° 66 vo, Jacop boydins smeeds sone van luepighem (LEUPEGEM). Jan de cupre ians sone van pamelle swevers (PAMELE). F° 67, Jans de cupre van luepighem (LEUPEGEM). F° 70 vo, Jan jan mondekins sone sbackers van Pamele (PAMELE). F° 71, Jan willem smets sone van der scelden van luepighem bastaerd (LEUPEGEM). Jan van der scelden jans sone van der scelden van melden (MELDEN). F° 72 vo, Jan heinric bollarts zone van eename (ENAME). F° 74 vo, Jan de cupre die men zeit van helst (ELST). F° 77 vo, Jan jan martins zone van eename (ENAME). F° 83, Joes vanden hecke jans zone van etichove (ETIKHOVE). F° 83 vo, Jan vanden hecke jans zone van etichove (ETIKHOVE). F° 105, Laurens de rutere ians sruters sone van luepighem (LEUPEGEM). F° 105 vo, Laurens ians scupers sone van luepighem (LEUPEGEM). F° 106, Lauwereins iacob sblaren sone van weldine (WELDEN). F° 114, Millis ser lambrechts spapen sone van volkighem (VOLKEGEM), die men heet van eename (ENAME). F° 135 vo, Pieter ians bleekers sone van volkighem (VOLKEGEM). F° 136, Pauwels zegher bollaerts sone van eename (ENAME). F° 136 vo, Pieter mahieus die men seit van eetichove (ETIKHOVE). F° 146, Rase bollart zeghers sone van eename (ENAME). F° 147 vo, Rogier vanden hecke fs Jans jans sone van etichove (ETIKHOVE). F° 154 vo, Segher heinric bollarts zone van eename (ENAME). F° 156, Simoen vander borch gheseit daelman fs jacops gheerds zoene

73) ALGEMEEN

MICHEL THEYS

LA POPULATION DE DIEST PENDANT LES DEUX PREMIERS TIERS DU XIX° SIECLE.

166 blz. Uitgave : Crédit Communal de Belgique. Collection Histoire Pro Civitate. nr. 50. 1977. Drukkerij-Uitgeverij Veys, 8880 Tielt. Prijs : 300 fr.

De demografische evolutie van de stad Diest maakt het voorwerp uit van deze studie. Ze neemt een aanvang bij de oprichting van de burgerlijke stand kort na de intrede van de Fransen te Diest in 1794. Om in het kader van de historische demografie te blijven sluit de auteur af met het jaar 1866, datum van de derde algemene volkstelling in het Rijk. Achteraan het werk komt een tabel voor met de geboorteplaats van de ingewekenen te Diest. We noteren voor het Land van Aalst : kwamen uit Aalst in 1796 een persoon, in 1810 vijf en in 1866 drie personen ; uit Gavere in 1866 een persoon ; uit Herzele in 1846 een persoon ; uit Leupegem in 1846 vijf personen ; uit Ninove in 1796 een persoon, in 1833 een persoon, in 1846 drie personen, in 1866 twee personen ; uit Semmerzake in 1846 een persoon ; uit Sint-Lievens-Houtem in 1833 een persoon, in 1846 een persoon ; uit Welden in 1796 een persoon.

74) ALGEMEEN

A.M. VANDEN HERREWEGEN

LUISTEREN NAAR VROEGER. VOLKSVERTELLINGEN UIT GALMAARDEN.

Het Oude Land van Edingen en omliggende. Tijdschrift van de Gewestelijke Kring voor Oudheidkunde, Geschiedenis en Heemkunde van Zuid-Pajottenland. Jaargang IV, nr. 4, december 1976. blz. 239-256. Drie illustraties. Redaktiesekretaris : Pater August Roeykens, Kapucijnenenstraat 5, 1390 Edingen. Drukkerij-Uitgeverij Veys, 8880 Tielt.

Veertien inwoners van Galmaarden stonden de auteur ten dienste om hun vertellingen te laten vastleggen. Onder meer Cyriel Bosmans, gehuwd met Leonie De Taeye uit Waarbeke. Volgende lokaliteiten uit het Land van Aalst vinden we in dit betoog vermeld : Jan de Lichte en de inbraak in de molen van Moerbeke-Geraardsbergen, Jan de Lichte en het Respaillebos, Jan de Lichte en de moord op een kind op de jaarmarkt van Sint-Lievens-Houtem, Velzeke, waar in 1723 Jan de Lichte werd geboren, Aalst, waar hij op 14 november 1748 werd terechtgesteld en Denderwindeke met de rattenkwaal.

75) ALGEMEEN

J. VAN RIJN

DE HUIDIGE PAROCHIE SINT-GEROEN AKRENBOS TE BEVER.

Het Oude Land van Edingen en omliggende. Tijdschrift van de Gewestelijke Kring voor Oudheidkunde, Geschiedenis en Heemkunde van Zuid-Pajottenland. Jaargang IV, nr. 4 december 1976. blz. 273-279. Eén illustratie. Redaktiesekretaris : Pater August Roeykens, Kapucijnenstraat 5, 1390 Edingen Drukkerij-Uitgeverij Veys 8880 Tielt

In 1849 kreeg Akrenbos een kapel met woning voor een priester. Op 21 juli 1850 werd de kapel ingewijd. De tweede onderpastoor van Twee-Akren Charles-Louis André afkomstig van Everbeek, werd er benoemd tot kapelaan. Hij had nog twee broers, beide priester en ook afkomstig van Everbeek : Frans André was pastoor van Marke en Dominiek André was pastoor van Sint-Pieters-Kapelle. De kapelaan bouwde de kapel uit voor een groot aantal misgangers. Hij kreeg grote steun van kanunnik Van Belle, geboortig van Viane. De kapelaan werd benoemd tot eerste pastoor van de nieuwe parochie. Op 28 september 1863 kwam de bisschop van Doornik de kerk inwijden. Pastoor Charles-Louis André verwisselde om gezondheidsredenen met zijn broer Akrenbos met Marke en overleed in 1881. In 1954 werd een schilderij in de kerk gerestaureerd door kunstschilder Philemon Berchmans uit Geraardsbergen.

76) ALGEMEEN

HERINNERING UIT VROEGER DAGEN. HOE ZES MAN IN DE PUT VIELEN.

Het Oude Land van Edingen en omliggende. Tijdschrift van de Gewestelijke Kring voor Oudheidkunde, Geschiedenis en Heemkunde van Zuid-Pajottenland. Jaargang IV, nr. 4, december 1976. blz. 280. Redaktiesekretaris : Pater August Roeykens, Kapucijnenstraat 5, 1390 Edingen. Drukkerij-Uitgeverij Veys 8880 Tielt.

Op 25 januari 1890, na de Pauwelviering op het Sint-Paulusgehucht, in volle avond, geraakten zes feestvierenden in de kapelleput, misleid als ze waren door een brandende lamp in een huis. Geen verdronk ervan. Onder de kletsnatte geneverdrinkers waren een man uit Denderwindeke en Theodoor uit Bruynsbroek met zijn verloofde Alice Faut uit Nieuwenhove, in de volkstaal Duitjes van Kool Mores en Lis Kludden genoemd.

77) ALGEMEEN

J. DESMECHT - A. ROEYKENS

DE KAATSSPORT TE TOLLEMBEEK. DE HERNIEUWDE VERENIGING 'DE LUSTIGE BALSPELERS". (Vervolg).

Het Oude Land van Edingen en omliggende. Tijdschrift van de Gewestelijke Kring voor Oudheidkunde, Geschiedenis en Heemkunde van Zuid-Pajottenland. Jaargang IV, nr. 1, maart 1977. blz. 59-70. Acht illustraties. Redaktiesekretaris : Pater August Roeykens, Kapucijnenstraat 5, 1390 Edingen. Drukkerij-Uitgeverij Veys, 8880 Tielt.

Kaatsen is dé sport bij uitstek in de Denderstreek en dit zowel in Wallonië als in Vlaanderen. Tollembeek is een van de markante centra van het kaatsen. De historiek van het kaatsspel in Tollembeek vertoont ons hoogten en laagten. Een moeilijk jaar was 1929, maar vanaf 1930 kwam gestadige opgang. In 1934 sloot Tollembeek aan bij het Gewest Geraardsbergen. Hemelveerdegem was toen de sterkste partij van dit gewest. In 1937 werd Tollembeek kampioen van Vlaanderen. Bij deze gelegenheid ging de strijd tegen de ploegen van Wieze, Herdersem, Aalst, Iddergem en Sint-Gillis-Dendermonde. Kort na de oorlog sneed Geraardsbergen en Aalst Tollembeek de weg af naar de "Excellence". In 1952 kwam een fusie tot stand tussen de kaatsverenigingen Tollembeek en Herne. In 1962 was Tollembeek kampioen van Vlaanderen en werd opgenomen in hogere afdeling. Wie van de kaatssport houdt, kan in deze bijdrage nuttige gegevens ontdekken.

78) ALGEMEEN

A. HOSTE O.S.B.

HET NECROLOGIUM VAN DE SINT-GODELIEVEABDIJ TE GISTEL EN TE BRUGGE. 1455-1873.

99 blz. Uitgave : Sint-Pietersabdij van Steenbrugge. Brugge 1977. Drukkerij Cultura, Wetteren. Prijs : 200 fr.

Het nekrologium in kwestie is een kopie van oudere en verloren gegane exemplaren, vermoedeaijk samengesteld deels in de zestiende en deels in de achttiende eeuw. De Sint-Godelieveabdij ontstond te Gistel eind twaalfde eeuw. In de zestiende eeuw (1578-1579) week de abdij uit naar Brugge. In 1891 keerde ze terug naar Gistel. Voor het Land van Aalst stippen we aan : 11 februari, Pieter de Pensenier, koadjutor van de abt van Sint-Salvators-

abdij te Ename, hij overleed in 1551. 12 februari, Martina (Martijntje) Quicx, geboren te Aalst in 1541, trad te Gistel in de abdij op 29 september 1560, in 1581 werd ze priores van de kommunauteit in ballingschap te Brugge en overleed op 12 februari 1599. Gillis, haar broer, was lekebroeder bij de Jakobijnen te Brugge, haar andere broer Jan, schonk de abdij in 1561 een geldsom. 15 februari : Coleta Dobbelaere, geboren te Rozebeke, dochter van Jan en Judoca Wyngaert, op 16 juni 1789 trad ze in, geprofest op 23 september 1790 en overleden op 15 februari 1838 in ouderdom van 72 jaar. 28 augustus : Constantia Willequet, geboren te Berchem (Oudenaarde ?), dochter van Pieter en Maria Josepha d'Hondt, samen met haar zuster Florentina trad ze binnen op 10 januari, deden samen hun professie op 27 juni 1815, Constantia overleed op 28 augustus 1848, ze was 53 jaar oud. 14 september : Nicolaas Michiels, geboren te Aalst rond 1531, werd abt van de Sint-Andriesabdij in de periode van 1579-1584, hij overleed te Brugge op 14 september 1584 ten gevolge van de pest. 2 november : de zuster van de hogervermelde Constantia, hier Scholastica geheten, ze overleed op 2 november 1871, Anna heet in het citaat van 28 augustus Florentia, vanwaar die naamsverandering ? 4 december : Olivier vander Hulst, geboren te Aalst in 1496, deed zijn professie in Sint-Andries op 3 maart 1517, werd abt van Oudenburg op 21 maart 1548 en overleed op 5 december 1566.

79) ALGEMEEN

PAUL VAN BUTSELE

DE EERSTE HEREN VAN PAMELE-OUDENAARDE ALS VOOGDEN VAN RONSE, ENAME ENZ. TEN TIJDE VAN HET TENEMENT VAN INDE.

Annalen. Gesched- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Tenement d'Inde. Jaargang XXV, 1976. blz. 261-288. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Drukkerij Vita, Zingem.

Deze genealogische studie is tot stand gekomen dank zij de getuigenissen die vervat liggen in de bewaarde charters van de abdij van Ename. Ronse en omegeving waren in het bezit van de Kornelimunsterabdij aan de Inde (Duitsland), die ons weinig akten heeft nagelaten waaruit kon worden geput. Gelukkig hebben de charters van de abdij van Ename het ontbrekende kunnen aanvullen. De periode die de auteur onder ogen heeft genomen, loopt vanaf de schenking van Ronse en omgeving door keizer Lodewijk de Vrome, zoon van Karel de Grote, aan de Sint-Salvatorsabdij aan de Inde, tot aan de verkoop ervan aan de graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre, op 12 november en 10 december 1280. Als voogden van Ronse en Ename citeert en beschrijft de auteur de volgende heren van Pamele : Hugo I. overschreed samen met Boudewijn, graaf van Vlaanderen de rijks-

grens en viel het Land van Aalst binnen en werd de eerste heer van Pamele in de jaren 1038-1064. Diederik I. was de broer van Hugo. Arnulf II. was de neef van Diederik I. hij nam deel aan de eerste kruistocht van 1095-1096. Gerard II. een van de vier baro's of beren van Vlaanderen. Arnulf III. Diederik II., zoon van Arnulf III, gestorven rond 116, hij werd opgevolgd door zijn broer Gijselbrecht II. Arnulf IV. pair van Vlaanderen, geboren rond 1180, nam deel aan de slag bij Bouvignes in het jaar 1214, aan de kruistocht tegen de Albigenzen in 1219 en de kruistocht tegen de Stadingen in 1233 en aan de veldtocht van Lodewijk IX van Frankrijk tegen de Engelsen in Gasconje, hij sneuvelde in die slag in 1242. Jan I. geboren rond 1220, pair van Vlaanderen en Namen, zoon van Arnulf IV, trad in dienst van de graaf van Vlaanderen ; hij was de laatste voogd van Ronse en het Tenement van Inde. De getuigenissen uit de charters geven een hele reeks namen van edellieden uit ons Zuid-Oost-Vlaanderen die de historicus van de middeleeuwse geschiedenis van ons gewest en de lokale geschiedschrijver van nut kunnen zijn.

80) ALGEMEEN

J.H. WILLEMS

LE TOURNOI DE COMPIEGNE EN 1278.

Amorial Français, ou Répertoire alphabétique de tous les blasons et notices des familles nobles, patriciennes et bourgeoises de France et des anciens territoires ayant été sous la domination Française. Tome X. n° 38, 1977. fascicule 3 blz. 104-160. 139 illustraties (wapenschilden). Drukkerij : G. Lelotte, 4820 Dison.

In 1278 richtte koning Lodewijk IX, de heilige, van Frankrijk, een toernooi in ter gelegenheid van het huwelijk van zijn broer Robert van Artois met Mahaud, de dochter van Hendrik II, hertog van Brabant en Lorreinen en van Maria van Zwaben. Het feest ging door in het paleis van Compiègne. Heel de Franse ridderschap was er present. Ook zevenentwintig Vlaamse ridders namen er deel aan onder meer : de heer van Rode, de heer van Schorisse, Raas van Liedekerke, gezegd van Gavere, Geeraard van Rode, om bij het Land van Aalst te blijven. Een bijdrage voor onze heraldici.

81) ALGEMEEN

BESCHERMDE MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN.

Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen. 29° Jaargang, 1975. Uitgave 1976. blz. 152-202. Met 43 illustraties. Uitgave van het Provincie-

bestuur van Oost-Vlaanderen. Te verkrijgen bij de Provinciale Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent. Drukkerij : Erasmus, Ledeberg-Gent.

In het voorgaande Jaarboek 1974 is een volledige lijst gepubliceerd van de bij Koninklijk Besluit beschermde monumenten en landschappen in onze provincie. Jaarlijks krijgt deze lijst een aanvulling met de nieuwe beschermingen. In 1975 werden negenentwintig onderwerpen beschermd, waarvan vijftien als monument, vier als landschap en tien als monument en landschap samen. We citeren de nieuwe beschermde onderwerpen uit het Land van Aalst : te Aalst : twee beukebomen, een in de Kattestraat en een in de Onderwijsstraat ; de Heilige Geestkapel ; de Sint-Jobskapel en haar onmiddellijke omgeving ; te Balegem : de stenen windmolen ; te Geraardsbergen : de dekenij op de Markt nr. 34 ; te Herdersem : het orgel van de Onze Lieve Vrouw Hemelvaartskerk ; te Iddergem : de parochiekerk Sint-Amandus ; te Kluisbergen : de Sint-Janskerk van Zulzeke ; te Lede : het Koninklijk Instituut van Mesen ; te Mere : de Dikke Kapel en haar onmiddellijke omgeving ; te Munkzwalm : de kapel Wijlegem en haar onmiddellijke omkeving ; te Voorde : de kapel van Onze Lieve Vrouw ten Beukenboom ; te Zottegem : het huis nr. 12 in de Hospitaalstraat. Voegen we daar nog aan toe de orgelkast van de kerk van Kruishoutem die dateert van 1753-1754 en afkomstig van de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen.

82) ALGEMEEN

RUBENSJAAR. MUSEAJAAR. BELGIE 1977.

38 blz. 37 illustraties, in kleuren. Uitgave van het Belgisch Nationaal Toeristisch Bureau 1977. Drukkerij : Massoz, Luik.

Het doel van deze utgave is tweeledig : eerstens de aandacht trekken op de figuur en het werk van Rubens. Hiermede aansluitend volgt een lijst van Rubens' schilderijen en olieverfschetsen in Belgische Openbare verzamelingen. De lijst citeert onder meer de Sint-Martinuskerk van Aalst met het schilderij Sint-Rochus als bemiddelaar voor de pestlijders. Tweedens om de toerist en de kunstminnaar te wijzen op de vele musea van ons land. Voor het Land van Aalst komen er twee in aanmerking : het Museum Oud Hospitaal te Aalst en het Museum voor schone kunsten te Zottegem. Betreffende het geografisch kaartje met de aangeduide musea een paar opmerkingen. Langs de Leie, ten zuiden van Deinze ontdekken we Hammen (sic.) In de hele buurt van Deinze bestaat geen Hammen. Of stelt Hammen misschien Hamme in het Waasland voor, dat wel voorkomt op de lijst van de musea maar niet op de kaart in het Waasland te vinden is. Sint-Amands aan de Schelde met het Emile Verhaerenmuseum staat gelokaliseerd ten noorden van Gent ; dit dorp ligt toch aan de Schelde, enkele kilometer boven Baasrode ? Spijtige vergissingen die de kleurrijke brochure ontsieren en zeker de vreemde toerist vragen doen stellen.

83) ALGEMEEN

OOST-VLAANDEREN BELGIE.

20 blz. 69 illustraties in kleuren. 1976. Uitgave : Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij De Dender, Ninove. Aan deze brochure is toegevoegd de folder Toeristisch Vademecum 1977-1978, Oost-Vlaanderen, België, 28 blz.

Een brochure die in het oog springt door de uitermate verzorgde kleurfoto's van de toeristische centra in onze provincie. Het zijn echte kunststukjes. Uit het Land van Aalst bewonderen we de gezichten uit de Vlaamse Ardennen, de Zwalmstreek, Aalst, Zottegem, Geraardsbergen, Ninove, Ronse, Leeuwergem, Massemen, Lede, Wieze. Het bijgevoegd Toeristisch Vademecum biedt de toerist alle mogelijke inlichtingen over kunst, ontspanningsmogelijkheden, monumenten, spel en sport, wandelpaden, musea enz. Een kleine opmerking : Bij Sint-Martens-Lierde staat genoteerd : "ruines Karthuizerabdij 1300". Eerstens het is geen abdij maar enkel priorij en tweedens, wat nog overblijft van de kartuize kunnen we niet beschouwen als ruines, want al wat rest wordt heden ten dage nog behoorlijk gebruikt als kerk en woonhuizen. De nog resterende gebouwen dateren niet uit 1300 - de kartuize werd wel gesticht in 1329 - maar vanaf 1721 en volgende jaren toen de kartuize in nieuwbouw verrees.

84) ALGEMEEN

A. VAN GEERTSOM

BETEKENIS VAN FAMILIENAMEN (9).

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse vereniging voor Familiekunde. 13° Jaargang, nr. 2, februari 1977. blz. 93-96. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen Drukkerij Cailliau, Oostende.

Worden achtereenvolgens behandeld de familienamen Damman, de Coninck, de Graef, Graeve, Greef en Greve, Sergeant en de Laet. Voor het Land van Aalst kunnen we aanstippen ; de Latijnse vorm rex (koning) vinden we in de Liber Traditionum van de Sint-Pietersabdij te Gent vóór 1200 : Walterus rex te Hillenghem (= Hillegem) en in het cijnsboek van de Sint-Bertijnerabdij anno 1295 families rex te Aalst Bavegem, Mere, Windeke (Dender- of Scheldewindeke ?). Voor wat betreft de familienaam de Graef : in het reeds vermelde cijnsboek van de Sint-Bertijnerabdij anno 1295 te Oordegem, Westrem, Velzeke en Vlierzele ; de Latijnse vertaling comes vinden we te Denderhoutem. De familienaam Sergeant is in hetzelfde cijn-

boek te vinden te Geraardsbergen onder de schrijfwijze serjants. Ons inziens kan serjants ontdubbeld worden in ser (= heer) en jan, en zou dus niet Sergeant zijn.

85) ALGEMEEN

H. BOYDENS

GELEGENHEIDSVONDST.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 13° Jaargang, nr. 1, januari 1977, blz. 38. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij Cailliau, Oostende.

Tijdens een bezoek aan het Bretoens schiereiland ontdekte schrijver op het kerkhof, dicht bij het koor van de parochiekerk van Saint-Méen-le-Grand zeven zerkjes met Belgische driekleur ; zeven grafsteden van landgenoten, soldaten uit de eerste wereldoorlog. Twee onder hen zijn uit het Land van Aalst : Richard Goessens, geboren te Schorisse op 15 november 1896 en overleden op 16 maart 1916 en Jan Baptist Van den Haute, geboren te Neder-Ename op 17 juli 1894 en overleden op 22 mei 1917.

86) ALGEMEEN

JORIS VLAMYNCK

BEERNEMNAARS IN ARGENTINIE.

Heemkundige Kring Bos en Beverveld. Jaarboek 1976. nr. 9, blz. 132-137. Een illustratie. Sekretaris : Rik Verdonck, Beernemstraat 34A, Oedelem. Drukkerij Van Hoestenberghe, Maldegem.

Beschrijving van het leven en de aktiviteiten van drie Beernemnaars die in de laatste helft van de negentiende eeuw naar Argentinië uitgeweken waren, het waren : Fidelia Verstraete die in Argentinië huwde met August Vlaminck, Eerwaarde Heer Adolf Marichal en zijn broer Camiel, een ijverig propagandist van het Argentinië van toen. Beide broers zijn de auteurs van "Argentina, zijnde eene beschrijvinge der Argentijnsche Republiek... ten dienste der Belgische Landverhuizers. Brugge 1889". Priester Adolf Marichal was voor zijn vertrek naar Argentinië leraar te Gijzegem (1874), onderpastoor te Hofstade bij Aalst (1881). Van hieruit week hij uit. Voegen we hier nog aan toe dat al de gegevens in deze bijdrage ontleend zijn aan het

tweede deel van : "Vlaanderen in de Wereld" een uitgave van D.A.P. Reinaert Uitgaven te Brussel. 1974.

87) ALGEMEEN

OUDE VLAAMSE HOEVEN.

Bijlage in Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 26e Jaargang, nr. 1, januari-februari 1977. Redaktie en Beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Oude hoeven in het Land van Aalst : het goed ter Leiden te Beerlegem, het goed te Lemberge te Lemberge, het goed te Lessenbos te Sint-Martens-Lierde, het hof te Letterhoutem te Letterhoutem, het hof te Lichtervelde te Oordegem, het hof ter Linden te Aalst, het goed ter Linden te Melle en het huis ter Linden te Velzeke
id. id. id. nr. 2, maart-april 1977.
Het goedeken ten Lippenhove te Scheldewindeke, het goed ter Lo te Moortsele, de stede ter Loeven te Schelderode, het hof te Lokeren te Erembodegem, het goed te Lombeke te Erembodegem, het hof ter Loots te Appelterre, het goed ter Lucht te Nieuwerkerken, het goed ter Lucht te Overboelare en het goed ter Lucht te Sint-Blasius-Boekel

88) ALGEMEEN

J. SPANHOVE

MUREN EN INSCHRIFTEN VAN HET GASTHUIS.

Ascania. Driemaandelijks tijdschrift over Asse, zijn streek en zijn mensen. Jaargang 19, nr. 4, winter 1976. blz. 104-116 Twee illustraties. Uitgave van de Heemkring Ascania. Sekretariaat : Flor De Smedt, Mollestraat 5, Asse Drukkerij Van Geertruyen, 1700 Asse.

In de muur De Doncker 1768 van het gasthuis van Asse zijn veertien natuurstenen ingemetst. Ze dragen de initialen van persoonsnamen. Vier stenen ervan dragen het initiaal van een persoon afkomstig uit het Land van Aalst : tweede steen : Josina Hauwe, geboren te Wichelen in 1734, ingekleed te Asse in 1751, werd overste in 1768 en overleed in 1778. Negende steen : Anna Hooft, uit Baardegem, geboren in 1744, intrede te Asse in 1764 en overleden in 1822. Tiende steen : Constantia De Bie uit Aalst, geboren in 1734, intrede te Asse in 1764 en overleden in 1816. Veertiende steen : Agnes De Mol uit Ninove, geboren in 1712, intrede te Asse in 1738 en overleden in 1775.

89) ALGEMEEN

J.M. GORIS

DE INVLOED VAN DE ANGLO-BOERENOORLOGEN OP DE NAAMGEVING HOOFDZAKELIJK IN VLAAMS-BELGIE.

Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam. 8° Jaargang, 1976. aflevering 3-4. blz. 193-256. Redaktieadres : Instituut voor Naamkunde, Blijde-Inkomststraat 21/II, 3000 Leuven. Drukkerij Orientaliste, Leuven.

In onze Nederlandssprekende gewesten is in het onmiddellijk verleden weinig of geen aandacht besteed aan de studie van het verschijnsel van het binnenbrengen van vreemde plaatsnamen. Kwamen toponiemen afkomstig uit onze buurlanden quasi niet in de belangstelling, dat geldt evenzeer voor de Zuidafrikaanse. En toch is de Tweede Anglo-Boerenoorlog (1899-1902) de aanleiding geweest voor het importeren van Zuidafrikaanse namen, toponiemen en persoonsnamen, en dit niet enkel in ons land. Twee eminente auteurs, De Flou in Vlaanderen en Rentenaar in Nederland hebben jaren geleden Zuidafrikaanse namen in hun studiemateriaal opgenomen. De auteur diept zijn onderwerp grondig uit, de behandelende stof ligt besloten in twee hoofdstukken namelijk : de historische kontekst (de internationale Boerenbeweging en de houding van de Regeringen, de houding van de Belgische Regering en de aktiviteiten van de Boerenbeweging in Vlaanderen) en de Zuidafrikaanse namen penetreren in Vlaams-België onder invloed van de Anglo-Boerenoorlogen (herbergen en overgedragen namen, sioenkop enig Natals toponiem in België, namen van verenigingen en firma's, straatnamen). In twee bijlagen maakt hij de inventaris op van de Zuidafrikaanse herbergnamen in Vlaams-België en de inventaris van de Zuidafrikaanse straatnamen. Voor het Land van Aalst merken we aan : de herbergnaam In Transvaal te Aalst, Transvaal in de Wielendaalstraat te Nederbrakel en In Transvaal te Wieze, herberg die verdween kort na de laatste oorlog ; de niet-officiële straatnaam de Bergafstraat te Hillegem in de volksmond ook Transvaal genoemd.

90) ALGEMEEN

BERTEN DE KEYZER

RUBENS IN OOST-VLAANDEREN.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 26° Jaargang, nr. 1, januari-februari 1977. blz. 5-7. Een illustratie. Redaktie

en Beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Na een korte levenschets van de prins der kunstschilders somt de auteur de kunstwerken op van Rubens, die in Oost-Vlaanderen te vinden zijn. Veel valt er niet te vermelden, want onze provincie is niet bijzonder rijk aan werken van Rubens. We houden ons bij de lokaliteiten uit het Land van Aalst : de stad Aalst : in de Sint-Martinuskerk worden een drietal werken van Rubens bewaard in verband met de Sint-Rochusverering : Sint-Rochus gespijzigd door een hond en een paar andere gespijzigd door een engel ; in het Sint-Elisabethhospitaal te Aalst : de Koperen Slang. In de Sint-Aldegondiskerk te Overboelare : een Heilige Familie en Sint-Anna. In de Sint-Annakerk te Bottelare : de graflegging van Christus, een kopie van Rubens.

91) ALGEMEEN

DENISE LELARGE

LA GENEALOGIE ET L'HERALDIQUE AU SERVICE SE L'HISTOIRE DE L'ART. LISTE DES PORTRAITS IDENTIFIES AUX MUSEES ROYAUX DES BEAUX - ARTS DE BELGIQUE DANS LES TABLEAUX DU XIX° SIECLE.

L'Intermédiaire des Généalogistes. Revue bimestrielle. Anno XXXII. n° 188, mars 1977. blz. 128-137 Editeur responsable : M. Bergé, rue de la Poste, 132. 1030 Bruxelles. Drukkerij Efficient, rue Moreau 66, 1070 Bruxelles.

Voor wat betreft het Land van Aalst vermelden we de geschilderde portretten van Constance de Clercq, geboren te Aalst in 1726 en overleden te Amsterdam in 1877, echtgenote van Corn. John Sieburg, geschilderd door Jan Adam Kruseman (1804-1862), en van Coene Henri, kunstschilder, geboren te Nederbrakel in 1798 en overleden te Brussel in 1866. Dit laatste is een zelfportret.

92) ALGEMEEN

JAN HUISMAN

REGIONALE VORMVERSCHILLEN IN NEDERLANDSTALIGE NAMEN VAN STEDEN IN BELGIE EN NOORD-FRANKRIJK.

Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam. 8° Jaargang, 1976. aflevering 3-4-, blz. 159-166. Redaktieadres : Insti-

tuut voor Naamkunde, Blijde-Inkomststraat 21/II 3000 Leuven. Drukkerij Orientaliste, Leuven.

Volgens schrijver was de aanleiding tot het schrijven van zijn betoog te danken aan een nota van Willem Peé, bij de plaatsnaam Duinkerke en niet Duinkerken zoals vele Nederlanders schrijven. Inderdaad, voor bepaalde plaatsnamen wordt in Vlaanderen en in Nederland een niet uniforme schrijfwijze gebruikt. In zijn bijdrage gaat hij na voor welke plaatsen er regionale varianten bestaan in het kader van het hele Nederlandse taalgebied. Zo bespreekt hij onder meer Liedekerke, Nieuwerkerken en Geraardsbergen met hun varianten, voorzien van de verwijzing naar de bibliografische bronnen.

93) ALGEMEEN

F. CLAES

AARDRIJKSKUNDIGE NAMEN IN OUDE WOORDENBOEKEN.

Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam. 8° Jaargang, 1976. aflevering 3-4, blz. 167-191. Redaktieadres : Instituut voor Naamkunde, Blijde-Inkomststraat 21/II 3000 Leuven. Drukkerij Orientaliste, Leuven.

In 1975 schreef de auteur in ditzelfde tijdschrift een studie over de afzonderlijke lijsten van plaats- en persoonsnamen die Kiliaan had aangebracht in zijn Etymologicum van 1599. Eveneens vermelden een aantal vijftiende- en zestiende eeuwse woordenboeken geografische namen van steden, landen, rivieren en bergen, mede ook afleidingen ervan. Het zijn die woordenboeken wier inhoud bij nader bekijkt : vier dateren uit de vijftiende eeuw, twaalf uit de zestiende eeuw, deze laatste onderverdeeld in anderstalige en nederlandstalige. Het door Joos Lambrecht uitgegeven Nederlands-Frans Naembouck (Gent 1546) bevat ettelijke aardrijkskundige namen, die als trefwoord zijn opgenomen ; zo voor wat Land van Aalst betreft : Dender, Aelst, Gheersberghe (= Geraardsbergen) en Ronce (= Ronse). Tot slot geeft de auteur een hoofdstuk over de bestanddelen van plaatsnamen in Kiliaans' Etymologicum.

94) ALGEMEEN

DE VLAAMSE ARDENNEN HETEN U WELKOM.

Folder. Binnenkant met kaart van de Vlaamse Ardennenroute. Buitenkant met zeven kleurfoto's en zes in zwart-wit. Uitgegeven door de Gewestelijke V.V.V. Vlaamse Ardennen, Ronse.

Aantrekkelijk en bruikbaar materiaal voor de toerist. Naast het louter toeristische vindt hij er eveneens tal van geschiedkundige en bouwkundige gegevens uit de lokaliteiten Ronse, Nukerke, Etikhove, Maarke-Kerkem, Schorisse en Kluisbergen. Ons inziens mocht de rubriek Kluisbergen wat duidelijker zijn, want er worden vier kerken geciteerd allen onder de naam Kluisbergen. Het gaat hier over de kerken van Berchem, Kwaremont, Ruien en Zulzeke, die spijts de fusie van gemeenten toch hun eigen lokaliteitsnaam behouden.

95) ALGEMEEN

WATERS EN BOSSEN.

32 blz. 30 illustraties in kleuren. Uitgave van het Bestuur van Waters en Bossen.

Bossen oefenen meer dan ooit hun aantrekkingskracht uit op de mens van vandaag. Ten getuige hiervan trekken duizenden wandelaars en toeristen naar onze bossen, om daar te zoeken en te genieten wat ze hun eigen woonmidden dagelijks moeten ontberen : rust, stilte en een zekere geborgenheid. Het Bestuur van Waters en Bossen verspreidt deze brochure om de bezoeker deskundig in te lichten over de aard van de bossen, de boomsoorten, de bosbouw, de rol van de boswachter, de privé-bossen, de visserij, het bos en zijn fauna en het natuurbehoud. Achteraan vindt de lezer een lijst van bossen, bosgedeelten en natuurreservaten waar de toerist welkom is, ingedeeld per provincie. Staan genoteerd voor het Land van Aalst : het bos te Rijst (en niet Bosterijst, zoals vermeld staat) te Schorisse, de Kluisberg te Kluisbergen en het Brakelbos te Opbrakel.

96) ALGEMEEN

BELGIE. LANDSCHAPPEN.

16 blz. 13 kleurfoto's. Uitgegeven door het Commissariaat-Generaal voor Toerisme in België. Ministerie van Verkeerswegen. Brussel.

Beschrijving van tweeentwintig parken en kastelen en van een zestigtal plaatsen waar we een uitzichtpunt ontdekken voor het bewonderen van een schilderachtig landschap. Per provincie besproken met bijhorend kaartje.

Voor Oost-Vlaanderen zijn aangegeven : de oevers van de Latemse Leie, Schelde tussen Temse en Baasrode, de bloemenvelden van Lochristi, het krekengebied van Sint-Jan in Eremo en voor het Land van Aalst : de watermolens van de Zwalmvallei. Geciteerde lokaliteiten : Nederzwalm, Munkzwalm, Roborst, Sint-Denijs-Boekel, Rozebeke en Elst.

97) ALGEMEEN

DIRK DE BOECK

ERPSE EN MEERSE SOLDATEN TIJDENS HET FRANS BEWIND (1794-1815) (Vervolg).

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere. Driemaandelijks tijdschrift. Jaargang XVII, nr. 1, januari 1977. blz. 1-7. Redaktie en Beheer : Albert D'Hoker, Kleine Steenstraat 9, 9420 Mere

Opsomming van de konscrits van de lichting van het jaar XIV (1806). Worden eveneens vermeld de vrijgestelde en de ongeschikte voor legerdienst van Erpe en Mere. De reeks gaat door in de volgende nummers twee en drie, van april en juli 1977.

98) ALGEMEEN

FILIP LEMMENS

REPERTORIUM VAN DE XIX° EEUWSE BIDPRENTJESPORTRETTEN (LVI).

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 13° Jaargang, nr. 1, januari 1977. blz. 19-22. Vier illustraties. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij Cailliau, Oostende.

Uit het Land van Aalst : Baeyens Seraphine, geboren te Wetteren 8-9-1803 en overleden te Herzele 31-1-1870, echtgenote van Modeste Matthys. Beaucarne Louis, geboren te Ename 15-5-1798, overleden op 68 jarige leeftijd, ontvanger van de belastingen te Oudenaarde, oud-lid van het Nationaal Congres. De la Croix Charles, geboren te Sint-Kornelis-Horebeke 28-10-1792 en overleden te Gent 20-8-1869, kanunnik van Sint-Baafs-Gent.
id. id. id. nr. 2, februari 1977. (LVII) blz 97-100 Twee illustraties
De Meulemeester Petrus, Ludovicus, geboren te Schorisse 1-2-1821 en overleden te Baltimore 26-9-1877, zoon van Petrus en Carlonia De Vos, jezuiet, vertrok in 1846 naar Amerika, aldaar priester gewijd en beurtelings

missionaris en professor, stichter en hoofd van een wezenhuis van "Zwarte Religieuzen en Zwarte Meisjes". De Neve Bruno, geboren te Assenede 21-7-1807 en overleden te Denderwindeke 15-11-1877, priester gewijd te Gent 15-12-1836, koadjutor te Moortsele 23-2-1837, pastoor te Onkerzele 6-7-1851 en pastoor te Denderwindeke 7-12-1863. De Saegher Charles Joseph, overleden te Bottelare 1-9-1866 in de ouderdom van 61 jaar, notaris en burgemeester. Hoorens Marie-Thérèse, geboren te Idegem 9-5-1809 en overleden te Gent 9-4-1891, weduwe van Albert Heynssens. Thery Petrus, Fransiscus, geboren te Schorisse 3-1-1809 en overleden te Gent 10-12-1890, priester gewijd te Gent 25-5-1839, kapelaan van Sint-Baafs te Gent 30-6-1839, ceremoniemeester 24-5-1844 en ere-kanunnik van Sint-Baafs 21-5-1890.

id. id. id. nr. 3, maart 1977 (LVIII) blz. 133-138 Vier illustraties

Thienpont Marie-Joseph Caroline Therese, geboren te Etikhove 10-5-1848 en overleden te Brussel 31-13-1884, op 26-8-1873 geprofest als Zuster Marie-Idalie bij de Zusters van Liefde. Van Besien Carlos, Henricus, geboren te Tielt 10-8-1821 en overleden te Melle 29-8-1889, pastoor te Mater en te Melle. Van de Woestyne Theophile, Marie, Ghislain, baron, geboren te Gent 27-3-1816 en overleden te Herzele 26-5-1878, senator en burgemeester van Herzele, gehuwd met gravin Marie de Liedekerke de Pailhe. Van Hecke Odile, Marie, geboren te Schelderode 19-7-1851 en overleden te Nederbrakel 6-7-1875, intrede bij de Zusters van het H. Hart van Maria te Nederbrakel en kreeg de kloosternaam Zuster Marie, Camille.

id. id. id. nr. 6, juni 1977 (LIX) blz. 391-396 Twee illustraties

Baeyens Maria, Irma, Victorine, geboren te Maarke 17-11-1873 en aldaar overleden 25-7-1891. Berlengée Angelica, Fransisca, geboren te Aspelare 20-4-1811 en aldaar overleden 9-9-1896. Berlengée Hendrika, Joanna, geboren te Aspelare 28-1-1822 en overleden te Steenhuize-Wijnhuize 22-7-1892, gehuwd met Jan-Baptist Van den Noortgate. Berlengée Jan, Frans, geboren te Aspelare 23-10-1817 en aldaar overleden 4-11-1897, gehuwd met Joanna, Catharina De Grave, oud-burgemeester van Aspelare en Ophasselt.

id. id. id. nr. 7, juli 1977 (LX) blz. 431-434 Twee illustraties

Braekman Maria, Petronilla, geboren te Vlierzele 8-10-1818 en overleden te Haaltert 6-2-1883, weduwe van Petrus, Joannes Van den Berghe. Bral Petrus, Joannes Baptista, geboren te Tielt 26-2-1818 en overleden te Lede 14-9-1891 werd pastoor van Lede in 24-6-1872. Byl Celine, geboren te Geraardsbergen 16-12-1853 en overleden te Zaffelare 8-7-1897 als Overste van de Zusters van Liefde te Zaffelare. Byl Gustave, Marie, Ghislain, geboren te Geraardsbergen 7-2-1849 en overleden te Nederbrakel 16-1-1891 als direkteur van de Zusters van het H. Hart van Maria te Nederbrakel, voorheen was hij principaal van het bisschoppelijk kollege van Ninove. Byl Napoleon, geboren te Edingen 27-10-1805 en overleden te Geraardsbergen 9-2-1891, weduwnaar van Pauline, Marie Crusenier en van Marie, Catharine Crusenier.

99) ALGEMEEN

YOLANDE HOLLEBOSCH-VAN RECK

VAN LUIDKLOK TOT BEIAARD.

Spiegel Historiael. Maandblad voor Geschiedenis en Archeologie. 12° Jaargang, nr. 7-8, juli-augustus. blz. 394-399. Tien illustraties. Uitgave Fibula Van Dishoeck, postbus 268 Haarlem (Nederland).

Over de historiek van klokken en beiaarden in eigen land krijgen we niet veel onder ogen Deze wetenschappelijke bijdrage van Mevrouw Yolande Hollebos-Van Reck is daarom voor de vele geinteresseerden des te meer welkom. Ze is licentiate in Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde van de Rijksuniversiteit te Gent en is werkzaam als wetenschappelijk medewerker in het Bijlokemuseum te Gent. In 1975 schreef ze een opmerkelijke bijdrage : "Koper en Brons" in "Gent duizend Jaar Kunst en Kultuur", deel III. Het ontwikkelingsgebied van de klok en het klokkenspel ligt bij uitstek in het Vlaamse land. België, met als zwaartepunt Vlaanderen, staat aan de top van West-Europa wat het aantal beiaarden betreft, aldus de auteur bij de aanvang van haar bijdrage. Ze schetst de hele geschiedenis van de eerste klokken, de kerkklokken tot de beiaarden. Ook klokkengietersfamilies komen aan de beurt. De oudst bewaarde beiaard in ons land dateert van 1510 en bevindt zich te Oudenaarde. De beiaard van Aalst dateert van 1587. Een waardevolle bijdrage ons landje van klokken en beiaarden ter ere.

100) AALST

WILFRIED VERLEYEN O.S.B.

DOM CASIMIRUS DAVIDTS PRIOR VAN BORNEM EN NEERWAVER. (1647-1716).

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 13° Jaargang, nr. 6, juni 1977. blz. 364-372. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen Drukkerij Cailliau, Oostende.

De familie Davidts vestigde zich te Aalst in de loop van de zeventiende eeuw en in mannelijke lijn stierf ze er weldra uit. Pieter Davidts, zoon van Michiel, en Mayken Goosens, gedoopt te Aalst op 28 maart 1617 en begraven te Aalst op 20 maart 1703, was gehuwd met Catharina Van Raffelgem. Ze hadden vijf kinderen. Hun zoon Petrus, Fransiscus, gedoopt te Aalst op 27 mei 1647, trad binnen in de abdij van Affligem op 11 maart 1667. Uit de vijf bladzijden tellende biografie van deze monnik, geven de voornaamste phasen uit zijn leven : eerst professor, later beheerder van de

abdijgoederen in 1689 ; prior te Bornem, - een afhankelijkheid van Affligem -, in 1699 ; prior te Neerwaver - ook een afhankelijkheid van Affligem -, in 1707 en op 13 maart 1716 terug prior te Bornem. Hij overleed toevallig te Affligem op 8 september 1716 en werd in het koor van Onze Lieve Vrouw van de abdijkerk begraven.

101) AALST

F. MEYLAND

PASTOOR BASIEL DE CRAENE, DE MENS EN DE KUNSTENAAR.

Driemaandelijks Berichtenblad van de Heemkundige Kring Het Land van Nevele. Jaargang VIII., maart 1977, aflevering 1. blz. 3-22. Een illustratie Verantwoordelijke uitgever : J. Luyssaert, Veldestraat 8, 9841 Merendree.

Overdruk van de tekst van een lezing over Pastoor Basiel De Craene tijdens de statuaire vergadering van de Kring op 23 januari 1977 in de Parochiezaal van Merendree. Fijngeschetste biografie van de priester-dichter, vader van de nooit volprezen Poëziedagen. Basiel De Craene is eveneens onderpastoor geweest te Aalst-Mijlbeke. Onder de impuls van volksvertegenwoordiger Van Schuylenbergh uit Aalst begon hij in een plaatselijk weekblad bijdragen te schrijven onder de titel : Mannen van Karakter. Van hem ook de kerngedachte : Moest Sint-Paulus in deze twintigste eeuw leven, hij zou gazetschrijver zijn. Lezenswaardige bladzijden uit onze literatuurgeschiedenis.

102) BAARDEGEM

JAAK OCKELEY

GRIFFIER JAN VAN MULDERS.

Ascania Driemaandelijks tijdschrift over Asse, zijn streek en zijn mensen. Jaargang 19. nr. 4, winter 1976. blz. 97-104. Uitgave van de Heemkring Ascania. Sekretariaat : Flor De Smedt, Mollestraat 5, 1700 Asse. Drukkerij Van Geertruyen, Asse.

Griffier Jan Van Mulders (Asse 1664- - Asse 1724) leefde in een tijd van soldatesk geweld, plunderen en branden en brandschatten door de Spaanse en Franse legers. De auteur haalt hier het citaat aan van J.B. vander Meeren, pastoor van Baardegem, die de schrikbarende toestand te Asse beschreef en stopte met het veelzeggend gebed : Deus misereatur nostri.

Omstreeks 1704 huwde Jan Mulders met Catharina t' Kint, een aanverwante. Uit de verkaveling van hun goederen in 1749 blijkt duidelijk dat ze vrij gegoede lieden waren. Ze bezaten 1912 roeden onroerend goed, gelegen op Asse, Baardegem, Londerzeel, Merchtem, Mollem, Opwijk Puurs en Wolvertem. Dit komt overeen met ongeveer tachtig dagwand.

103) DENDERWINDEKE

J. HENDRICKX

DE ANTWERPSE BURGEMEESTERS SINDS 1800. LIJST 1800 - HEDEN.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 13° Jaargang. Afzonderlijk verschenen bijlage van nrs. 4-5 april-mei 1977. blz. 289-352. Negentien illustraties. Kongresnummer Antwerpen. Speciaal. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij Cailliau, Oostende.

Na afloop van het Kongres te Antwerpen verscheen het speciaal nummer over Antwerpen : zijn burgemeesters en de inventaris van de doop-, trouw- en begraafboeken, bewaard op het Stadsarchief te Antwerpen. Van elk van de negentien burgemeesters verscheen een korte biografie met foto en vooroudertafel. In de perode van 1800 tot heden was Frans Van Cauwelaert de dertiende burgemeester, en dit van 1921-1932. Zijn vader Emiel Van Cauwelaert was geboren te Denderwindeke op 20-8-1846 en overleed te Leuven op 15-8-1907 ; zijn grootouders Petrus Van Cauwelaert, geboren te Denderwindeke op 15-7-1809 en aldaar overleden op 9-7-1849 en Fransisca Van Herreweghen, geboren te Denderwindeke op 26-1-1811 en aldaar overleden op 5-10-1866.

104) ERPE

PAUL STUYVER

DE ARMENREKENING VAN ERPE 1781-1791.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere. Driemaandelijks tijdschrift. Jaargang VXII, nr. 2, april 1977. blz. 21-22. Redaktie en Beheer : Albert D'Hoker, Kleine Steenstraat 9, 9420 Mere.

Het dokument van twaalf folio's, waarvan enkele onbeschreven gebleven zijn, loopt over de periode van elf jaren ; in totaal werden in die jaren 550

gulden aan de armen van Erpe besteed. De ondersteunde personen zijn hier met naam en het bedrag van steun vermeld.

105) ERPE

DIRK DE BOECK

LIEVE-VROUWBEELD UIT KAPELLETJE HOSSELAER VERDWENEN.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere. Driemaandelijks tijdschrift. Jaargang XVII, nr. 3, juli 1977. blz. 34-35. Een illustratie. Redaktie en Beheer : Albert D'Hoker, Kleine Steenstraat 9, 9420 Mere.

Fragment uit de geschiedenis van het kapelletje Hosselaer, dat zou dateren van 1770 en zo genoemd naar de naam der stichters Judocus en Joannes Hosselaer en dat bij het volk ook bekend staat als kapelletje van Onze Lieve Vrouw van Altijddurende Bijstand. Kort geleden werd uit deze kapel het beeld van Onze Lieve Vrouw gestolen.

106) EVERBEEK

EMILE POUMON

LES DUCS d'HAVRE.

Hainaut Tourisme. Périodique bimestrel. Juin 1977. blz. 103-106. Vier illustraties. Uitgave van Féderation du Tourisme du Hainaut 31, rue des Clercs, Mons.

Enkele nota's over het kasteel van Havré dat driehonderd jaar lang familiebezit is geweest van de hertogen van Havré uit het Huis de Croy. Tot het hertogdom Havré behoorde ook Everbeek.

107) GENTBRUGGE

GERARD WAEYTENS, WALTER PATOOR, RICHARD VAN DAMME

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE (17) DE OUDE KERK VAN GENTBRUGGE (2).

Heemkundig Genootschap Land van Rode. Driemaandelijks tijdschrift. Maart 1977. Gestencild. Zonder bladzijdenummering. Verantwoordelijke uitgever :

G. Waeytens, Jef Vandermeulenstraat 42, 9219 Gentbrugge.

Het betoog behandelt de kerk van Gentbrugge in de tijd van de Franse revolutie, in de tijd van Napoleon en het Hollands Bewind en loopt verder tot 1874, het jaar dat de nieuwe kerk werd ingewijd. De oude kerk is in 1873 afgebroken.

108) GENTBRUGGE

GERARD WAEYTENS

OUDE HOEVEN TE GENTBRUGGE.

Heemkundig Genootschap Land van Rode. Driemaandelijks tijdschrift. Maart 1977. Gestencild. Zonder bladzijdenummering. Verantwoordelijke uitgever : G. Waeytens, Jef Vandermeulenstraat 42, 9219 Gentbrugge.

Vroeger tijd was Gentbrugge niet alleen bekend om zijn krans kastelen, maar ook om zijn 57 hofsteden die tot 1800 hebben standgehouden. Schrijver haalt er enige aan zoals : het hof ter Mieken, hof ter Leenstrate, hof te Pennewaerde, hof te Putte, Hof Weverskeet, hof ter Steene, hof Upstal, hof ter Linden, hof ter Doolaeghe, hof Cuypersgoet, het goed te Steenbeke, samen met een bondige toelichting.

109) GENTBRUGGE

GERARD WAEYTENS

DE EMMANUEL HIELSTRAAT.

Heemkundig Genootschap Land van Rode. Driemaandelijks tijdschrift. Maart 1977. Gestencild. Zonder bladzijdenummering. Verantwoordelijke uitgever : G. Waeytens, Jef Vandermeulenstraat 42, 9219 Gentbrugge.

De huidige Emmanuel Hielstraat was eertijds de Ongerijstraat of Hongerijstraat. In Gottem komt die ook voor, maar staat foutief geschreven als Hongarijstraat. Dat heeft met Hongarije niets te maken. Hongerij duidt op onvruchtbare of weinig vruchtbare, schrale grond. Zie het middelnederlands woord hongerich dat onder meer ook schraal betekent. De uitleg die de auteur van dit toponiem geeft kunnen we niet aannemen. Hij ontleedt het woord in honger en rijen, en rijen zou, volgens hem, stromend water betekenen. Hongerij echter bezit maar één letter R. Tot in de kleinste details beschrijft hij het verleden van die straat : de gebouwen die er vroeger stonden, de volksgebruiken die er leefden.

110) GERAARDSBERGEN-

ANNE-MARIE VANDEN HERREWEGEN

GERAARDSBERGEN. VOLKSKUNDIG BEKEKEN IN SAGEN, LEGENDEN, LIEDEREN, GEBRUIKEN, VOLKSRECHT EN VOLKSKUNST.

120 blz. 51 illustraties. Foto's en pentekeningen van Jan Van Heuverswyn en Luk Van Holen. Uitgave : Stad Geraardsbergen, ter gelegenheid van de fusie op 22 maart 1977 met de gemeenten Grimminge, Idegem, Moerbeke, Nieuwenhove, Ophasselt, Schendelbeke, Smeerebbe-Vloerzegem, Viane, Waarbeke, Zandbergen en Zarlardinge. Geraardsbergen 1977. Drukkerij-Uitgeverij Veys, 8880 Tielt. Prijs : 200 fr.

In de licentiaatsverhandeling van Anne-Marie Vanden Herrewegen : "Sagenonderzoek in het grensgebied van de provincies Oost-Vlaanderen, Brabant en Henegouwen. Leuven 1975" komt Oost-Vlaanderen voor met negen gemeenten uit het Geraardsbergse, Henegouwen met drie en Brabant eveneens met drie gemeenten. De sagen uit het Brabants en het Henegouws grensgebied werden en worden partim gepubliceerd in het tijdschrift : "Het Oude Land van Edngen en omliggende. Edingen". Wat nu de sagen betreft voor de negen Oost-Vlaamse gemeenten Geraardsbergen, Onkerzele, Vane, Waarbeke, Nieuwenhove, Nederboelare, Goeferdinge, Zarlardinge en Overboelare, voor dit gebied kwam een aparte publikatie in boekvorm tot stand, dank zij het initiatief van de stad Geraardsbergen. In deze uitgave, zo vertelt de auteur in de inleiding van haar werk, komt vooral de volkssage aan bod, precies omdat het genre van het volksverhaal grondig bestudeerd werd in een aantal onuitgegeven volkskundige bijdragen over Geraardsbergen. De auteur heeft het materiaal gerangschikt volgens het dorp van de zegsman of verteller. Bijzondere motieven, die plaatsgebonden zijn ; zoals onder meer de Krakelingen, Tonneken Brand en Jan de Lichte, heeft ze nog duidelijker in het licht gesteld door een aantal verhalen uit andere dorpen er nog aan toe te voegen. Ze heeft de gebeurlijke foutieve zinsvormingen, de herhalingen die in verhalen zoveel voorkomen, in haar opnamen geeerbiedigd en trouw weergegeven. De juiste weergave van het vertelde, de uitspraak in gewesttaal, missen we. Dit kan zijn voor- een nadeel meebrengen. Anne-Marie Vanden Herrewegen kon geen sprekender geschenk prezenteren ter gelegenheid van de fusie te Geraardsbergen. Een uitgave die rustig kan gelezen en genoten worden. Een boek dat thuishoort in iedere bibliotheek en dit niet alleen bij de Zuid-Oost-Vlaming. Ook onze studerende jeugd moet gewezen worden op de waarde van dit werk, want naast het louter volkskundige ontdekken we nog veel historisch materiaal uit de streek van Geraardsbergen. De auteur hoefde zich te beperken tot de zuidelijke gemeenten van het Geraardsbergse. De andere : Ophasselt, Smeerebbe-Vloerzegem, Schendelbeke, Grimminge, Idegem en Zandbergen hoopt ze stellig later een beurt te geven. Wat we haar gemeend toewensen. Kan de auteur de westelijke buurgemeenten van Ge-

raardsbergen : Deftinge, Hemelveerdegem, Sint-Maria-Lierde, Sint-Martens-Lierde, Parike en Nederbrakel bij haar studiegebied betrekken ? Vele van de door haar geciteerde sagen komen daar ook voor. En... de voorradige zegspersonen worden schaars !

111) GERAARDSBERGEN

ATH. 1416 - 1852 - 1977. ATHENEE ROYAL.

180 blz. 51 illustraties. Uitgave : L'Amicale des Anciens Elèves et Amis de l'Athenée Royal d'Ath 1977. Drukkerij-uitgeverij Veys, 8880 Tielt. Prijs : 120 fr.

Uitgegeven als lijst (palmarès) met de studie-uitslagen van de leerlingen en oud-leerlingen van het Atheneum en aangeboden aan het personeel en de leerlingen van dezelfde school, geeft het boek voorafgaandelijk een honderdtal pagina's geschiedenis van deze onderwijsinrichting. De oudste voorganger van het Atheneum, de latijnse school van Aat, dateert van circa 1416. In het jaar 1626 vertrok een aantal leraren van deze latijnse school naar de latijnse school van de Hieronymieten van Geraardsbergen. De reden hiervoor was de ontstane vrees voor de Jezuieten, die door allerlei manipulaties en uitoefening van druk de latijnse school van Aat in handen trachtten te krijgen. Vanaf de komst van de Jezuieten in de Nederlanden in 1547 was de societeit primordiaal gericht op het onderwijs.

112) GERAARDSBERGEN

H. RONSE

JAMMÉ TE GERAARDSBERGEN.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familekunde. 13° Jaargang, nr. 7, juli 1977. blz. 385-390. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen Drukkerij Cailliau, Oostende.

Genealogie van een bekend geslacht te Geraardsbergen. De voorouder Bartholomeus Jammé vestigde zich te Geraardsbergen einde zeventiende eeuw ; op 6 mei 1703 huwde hij met Maria Fransisca Pottier. Uit dit huwelijk zijn zeven kinderen gesproten. De auteur bewerkte twee takken uit deze familie namelijk de tak van Philippus Jammé, zoon van Bartholomeus, geboren te Geraardsbergen op 15-10-1714 en huwde op 19 maart 1746 te Geraardsbergen met Anna Catharina Pieraert, ze kregen vier kinderen ; de tak van Antonius Jammé, zoon van Bartholomeus, gedoopt te Geraards-

bergen, huwde te Geraardsbergen op 16 maart 1743 met Petronella De Pelsmaeker en kregen acht kinderen. De genealogie geeft een hele reeks familienamen : Van der Saeren, Hasseleer, Van Damme, Roelants, Neys, Hebbelinck. Claus, Vernier, Schuyters, Fremau, Peeters, Ronse, du Prez, Mertens, Wicheler, Lillebrecht, De Bot, Potteer, Spilliart, Ost, Vanden Herreweghe, Van Oppens, Bruyneel, Van den Abeele, De Morre, Fontaine, Quintin, Page, Van der Haeghen, De Blander, du Brucq, de Fievremont, Byl, de Savoy, De Wolf, de Haen, Suls, Van Hul, Stordeur, Ricau, Hugard, Varle, De Brabanter, Breckx, Lion, Rosier, Dewinne. Zoals de auteur aanmerkt is deze genealogie verre van volledig. Ze wordt immers gepubliceerd met de vraag : wie kan helpen de oorsprong van de familie te vinden ? Vraag die we de lezers van ons tijdschrift vriendelijk overmaken.

113) GERAARDSBERGEN

FR. NACKAERTS

DEN BLOEDIGHEN BRUYDEGOM.

Het Teken. Maandblad uitgegeven door de paters Passionisten. Jaargang 49, nr. 8, maart 1977. blz. 241-246. Vier illustraties. Hoofdredaktie : Ernest Henau, Mechelsesteenweg 92, 1970 Wezembeek-Oppem. Drukkerij L. Van Mechelen, Schoten.

Beschrijving van de herinrichting van de vermaarde Ekkergemse (Gent) kruisweg door de pastoor van Ekkergem, Michuel Zachmoorter, auteur van het kruisweggebedenboek "Den Bloedighen Bruydegom", dat een twintigtal herdrukken kende. Mgr. Boonen, bisschop van Gent en later aartsbisschop van Mechelen, huldigde op 20 juni 1621 de nieuwe kruisweg te Ekkergem in met grote solemniteit en processie. Bij de oprichting of herinrichting van andere kruiswegen in en buiten Vlaanderen werd de kruisweg van Ekkergem als voorbeeld nagevolgd, zoals te Rijsel, Veurne, Oudenaarde, Geraardsbergen, Ardooie, Eksaarde, Olsene, Ertvelde en Kruishoutem.

114) GIJZEGEM

HERMAN COOLS

ANTOON TRIEST. (BEVEREN 1577 - GENT 1657).

Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig tijdschrift. Jaargang XX. nr. 1, maart 1977. blz. 5-28. Twee illustraties. Redaktie : Herman Cools, Kasteeldreef 66/1, 2750 Beveren-Waas. Drukkerij Herman Cools, Beveren-Waas.

Levensbeschrijving van Antoon Triest, bisschop van Gent. Deze eminente prelaat kwam de laatste maanden fel in de kijker door de publikatie van zijn Itinerarium Visitationis, werk van Dr. Michel Cloet, hoogleraar aan de Katolieke Universiteit te Leuven. Onder de genealogische gegevens noteren we : zijn vader Filips Triest, heer van Auweghem en ridder van het Gulden Vlies en zijn moeder van Royen, dochter van Filips, heer van Gijzegem.

115) GRIMMINGE

GEORGES DOGAER

DE NAOORLOGSE AANWINSTEN VAN DE AFDELING HANDSCHRIFTEN DER KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE.

Archief- en Bibliotheekwezen in België. Driemaandelijks tijdschrift van de Vereniging van Archivarissen en Bibliothecarissen. Deel XLVIII, 1977, nrs. 1-2. blz. 357-365. Uitgegeven met de steun van het Ministerie van Nationale Opvoeding en de Universitaire Stichting. Redaktie : Koninklijke Bibliotheek, Keizerslaan 4, 1000 Brussel. Drukkerij George Michiels, 3700 Tongeren.

Bijdrage in gewijzigde vorm van een gehouden lezing die in hoofdzaak middeleeuwse handschriften behandelde. Voor wat betreft de belangstelling voor handschriften op de veilingen citeert de auteur het processionale van de Cistercienzerinnenabdij van Beaupré te Grimminge. Het werd goedkoop aangekocht bij een antiquair in de Verenigde Staten van Amerika, dat bij nader toezien voor onze streken een grote betekenis heeft, wat de antiquair blijkbaar niet geweten heeft.

116) LEEUWERGEM

KASTELEN VAN BELGIE. CHATEAUX DE BELGIQUE. SCHLOSSER BELGIENS. CASTLES OF BELGIUM.

Folder. 32 kleurfoto's. Uitgave van de Koninklijke Vereniging der Historische woonsteden van België. Brussel.

Prachtige opnamen van tweeendertig kastelen uit de rijke schat van onze historische woonsteden met bijbehorende bondige historische schets en een aparte agenda voor de bezoekdata, seizoen 1977. Voor het Land van Aalst treffen we enkel het kasteel van Leeuwergem aan.

117) LIEDEKERKE

R.L. DEWULF

NOTARIAAT CORTALS.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 13° Jaargang, nr. 7, juli 1977. blz. 459-462. Redaktieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij Cailliau, Oostende.

Notariaat I. nr. 158 van het Notariaat Cortals, dat berust op het Rijksarchief te Brugge, vermeldt op F° 29, 4 juli 1767 Delmé Noë fs Carel en Janssens Anna, geboren te Gent en gehuwd met Vander Meulen Pieternelle fa. Pieter en Vander Vijver Fransisca, geboren te Liedekerke.

118) MELDERT

INVENTARIS EN BESCHRIJVING VAN DE KERKELIJKE KUNSTSCHATTEN IN HET PAJOTTENLAND. (vervolg).

Eigen Schoon en De Brabander. Tweemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams Brabant. LVIV° Jaargang. nrs. 10-11-12, oktober, november, december 1976. blz. 443-456. Vier illustraties. Voorzitter van de Raad van Beheer : J. Verbesselt, Ransbeekstraat 79, 1120 Brussel. Drukkerij-uitgeverij Veys, 8880 Tielt.

Komen aan de beurt de kunstschatten van de parochiekerk van Galmaarden, van de Sint-Pauluskapel te Galmaarden en de Onze Lieve Vrouw Bijstandkerk te Heikruis. In deze laatste kerk bevindt zich het geschilderd portret van de Heilige Carolus Borromeus. Het schilderij dateert van 1700 en werd aan de pastorij gegeven door Mr. Jaelmap uit Meldert, onderpastoor te Heikruis

119) MERE

JULIEN DE VUYST

NOG OVER DE KAPELLETJES EN DE OMMEGANG VAN MERE.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere. Driemaandelijks tijdschrift. Jaargang XVII, nr. 1, januari 1977. blz. 8-9. Een illustratie. Redaktie en Beheer : Albert D'Hoker, Kleine Steenstraat 9, 9420 Mere.

De Mariale ommegang van Mere heeft in de voorbije jaren veel volk getrokken Ten bewijze hiervan citeert schrijver enkele excerpten uit de weekbladen uit het Aalsterse : Het Land van Aalst, 21-8-1892 ; De Werkman, 2-9-1892 ; De Volksstem, 6-10-1928 en 21/22-10-1928. Nu staan de kapelletjes bouwvallig. Hij richt een oproep tot de verantwoordelijke instanties en tot de plaatselijke bevolking om dit godsdienstige en eigen Meerse Volksleven te laten herleven.

120) MERELBEKE

Baron J.R. de TERWAGNE

SIX FAMILLES MERTENS NOTABLES D ANVERS DONT TROIS ONT DONNE UN BOURGMESTRE A CETTE VILLE. (suite).

"L'Intermédiaire des Généalogistes. Revue bimestrielle. Anno XXXII. n° 190, juillet 1977. blz. 277-286. Twee illustraties. Editeur ressponsable : M. Bergé, rue de la Poste, 132, 1030 Bruxelles. Drukkerij Efficient, rue Moreau 66, 1070 Bruxelles.

Marie, Françoise, Thérèse, Anna, dochter van François, Joseph Mertens, gedoopt op het H. Kerst te Gent op 12 mei 1745 en overleden op 26 maart 1796, huwde te Gent op 26 oktober 1769 met François, Guillaume, Joseph Odemaer, geboren te Gent in 1729 en overleden te Gent op 29 oktober 1812. Hij werd te Merelbeke begraven en rust onder een grafsteen met zijn wapens.

121) MOORTZELE

ETIENNE DE BLOCK

ROMANTISCH VERSLAG VAN DE BOEIENDE EERSTE WANDELTOCHT.

Heemkring Moortzele. Heemkundig tijdschrift. Eerste jaargang, nr. 1. 1977. Gestencild. Zonder bladzijdenummering. Verantwoordelijke uitgever : Paul Cottenie, Moortzelestraat 63, Oosterzele (Moortzele).

Onze gouw van het Land van Aalst is een heemkundige kring en een heemkundig tijdschrift rijker geworden. Het eerste nummer brengt onder meer gegevens tot nadere kennismaking. Het relaas van de eerste wandeltocht op Moortzele vertelt ons in het kort enige heem- en geschiedkundige wetenswaardigheden. We wensen de nieuwe kring en het pasgeboren tijdschrift veel aktiviteit toe.

122) NEDERBOELARE

JO VERBRUGGEN

DE HEREN VAN BOELARE ONDER DE EERSTE GRAVEN VAN VLAANDEREN. 863-1294.

132 blz. 20 illustraties. Zes kaartjes. Uitgave : Linos Club, Geerardsbergen 1977. Drukkerij Emka, Kruishoutem.

Notaris Jozef Verbrugghen, doctor in de Rechten en plaatsvervangend vrederechter, verblijvend te Sint-Lievens-Houtem, is een vruchtbaar en veelzijdig auteur. Als dichter en romanschrijver, als auteur van essays en van monografieën over verschillende hedendaagse kunstenaars en als heemkundige, bracht hij tot hiertoe een dertigtal werken op zijn aktief. We citeren er een paar : het prozawerk De Boom Yggdrasil en het heemkundig werk : Bacchusfeesten in Sint-Lievens-Houtem, beide verschenen bij de drukkerij-uitgeverij Veys te Tielt. Waarom dit werk over de heren van Boelare ? Jozef Verbruggfen koestert een voorliefde voor het kasteel, voor het domein en voor het gewest van de heren van Boelare. Naar hij in het woord vooraf verklaart is het de bedoeling "uiteraard minder een wetenschappelijke, geleerde of gewichtige verhandeling te brengen dan wel aan de hand van her en der verspreide gegevens, welke binnen een te nauw afgemeten tijdsbestek tot een kluwen werden vergaard, een vlotte, leesbare, zoniet boeiende evocatie te brengen van het dagelijks beleefd leven in onze gewesten tijdens de elfde en twaalfde eeuw". Hij beschouwt zijn werk als een beperkte proeve om de regionale geschiedenis aan de stam van de geschiedenis van Vlaanderen verbonden te houden, met voor het eerst wellicht, een logische verklaring te geven over de oorsprong van de macht van de plaatselijke heren. Zeven hoofdstukken telt het boek : Wadden, Wouden en Wastines, van het geweld der Noormannen verlos ons Heer, Boelare tussen kerstening en kruistochten, Roeden en Beren in Vlaanderen, Aleydis Vrouwe van Boelare, te Kerk en te Keure en tenslotte : tussen zomer en herfsttij. Hij besluit met de bibliografie van de geraadpleegde werken en met de namenlijst van de Graven van Vlaanderen en de heren van Boelare. Het werk van de auteur werd enkel en alleen opgebouwd aan de hand van geschreven bronnen. Maar het is vulgarisatiewerk van bijzondere betekenis. Hij is immers een rasecht schrijver. Hij bezit een buitengewone belezenheid. Zijn taal en stijl zijn sprankelend en aantrekkelijk. Heeft hij niet alles gezegd over de heren en heerlijkheid van Boelare, toch kan de lezer zich een trouw beeld vormen over wat Boelare is geweest in die ver verleden eeuwen, diep in de middeleeuwen. De eertijds machtige baronie Boelare zal in dit boeiend werk blijvend herleven.

123) NEDERBRAKEL

THEO BRAKELS

GESCHIEDENIS VAN NEDERBRAKEL, OPBRAKEL EN OMSTREKEN.

326 blz. Veertien illustraties. Derde uitgave. Voorwoord van Sylvain De Lange. Uitgave : Boekhandel Braeckman, Wielendaalstraat 13, Nederbrakel, met steun van het Gemeentebestuur en de V.V.V. Brakel. Anastastische herdruk. Drukkerij-uitgevrij Veys, 8880 Tielt. Prijs : ingenaaid 200 fr. en 325 fr. gebonden.

Doorgaans kent een werk van plaatselijke geschiedenis geen tweede druk en zeker geen derde. Wat wel te beurt viel aan het werk van Theo Brakels, schuilnaam van Jozef De Waegenaere, van 1907 tot 1948 notaris te Nederbrakel. De derde uitgave van zijn Geschiedenis van Nederbrakel, Opbrakel en omstreken, is te danken aan de velerlei geschiedkundige en toeristische aktiviteiten gestimuleerd door het Brakels Gemeentebestuur, eveneens te danken aan het V.V.V. Brakel, met als leidende figuur Sylvain De Lange, bestuurslid van ons Land van Aalst, die voor de geschiedenis van beide Brakels en voor het natuurbehoud in het Brakelse heel wat gepresteerd heeft en nog presteert in woord en geschriften, en vanzelfsprekend ook te danken aan de levendige belangstelling van het lezend publiek van Brakel. We citeren de titels van het werk : Overzicht van de beide Brakels hedendaags, Etymologie, Hoe de Brakels ontstonden. Ten tijde van de Eerste Kruistocht, De Rondelingen, Strijden in Zuid-Vlaanderen, De Leenheren van Nederbrakel in het strijdgewoel, Buiten het oorlogsgeweld, De godsdienstoorlogen, Van de ongelukseeuw 1635-1713 tot de Franse omwenteling, Van de Franse revolutie tot 1830, Van België's onafhankelijkheid tot de wereldoorlog van 1914, De Brakels onder de wereldoorlogen, De kerken, De heerlijkheden, Het onderwijs, Merkwaardige personen en Aanhangselen. Dit overzicht van de inhoud geeft ons de gelegenheid een paar beschouwingen te geven. Ten eerste, de auteur heeft voornamelijk gebruik gemaakt van geschreven bronnen. Wat hij ontleend heeft aan ongeschreven bronnen heeft hij tot een betrekkelijk minimum herleid. Ongeschreven bronnen kunnen immers over Nederbrakel en Opbrakel heel wat meer bieden. Ten tweede, de aandacht van de auteur bleek hoofdzakelijk gericht op de moderne geschiedenis van het Brakelse. Ons inziens zal notaris De Waegenaere niet de bedoeling gehad hebben zijn medeburgers strikt wetenschappelijk werk voor te leggen ; ook kan het werk op zijn notariaat daar wel voor iets tussen zijn. Veeleer heeft hij zich voorgesteld zijn medemensen een volksgeschreven geschiedenis te presenteren, die ook de gewone man van toen met vrucht kon lezen en raadplegen. Dit alles neemt niets weg van de voortreffelijkheid van zijn werk. Het boek geeft een veelzijdige kijk op beide Brakels. Misschien kan de historicus van vandaag wat dieper ingaan op de biografie van de Heilige Lietbertus van Brakel (1010-1076) bisschop van Kamerijk en op de biografie van "Doctor Triverius" of de Dryvere (ca. 1504-1554) beroemd wetenschapsmens aan de Leuvense Uni-

versiteit ; beide figuren zagen het levenslicht te Brakel. Bij de tweede druk van zijn werk in 1952 heeft de auteur aanvullingen aangebracht. Kon dit ook niet bij de derde druk ? Zo bijvoorbeeld de aanvulling van de namenlijst van openbare ambten en het relaas van de pasgeboren fusie. Het werk had er zeker bij gewonnen. Deze verzorgde derde druk moge zijn weg vinden bij de bevolking van Brakel en omliggende, in deze tijd van zoveel belangstelling voor de geschiedenis.

124) NEDERBRAKEL

FRANS VAN DE MERGEL

WINDMOLENWANDELING - ZOMER 1976.

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 7, nr. 1, januari 1977. blz. 18-20. Gestencild. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

Relaas van een uitstap naar de plaatsen waar vroeger een windmolen stond. Kwamen aan de beurt : de Hoogkoutermolen, de molen ten Berghe, de Toepmolen, de molen 't Zavelke, de molen te Schorre om tenslotte te belanden bij de nog bestaande molen op Verrebeke te Opbrakel. Een korte historiek kan de lezer in de bijdrage vinden.

125) NEDERBRAKEL

FRANS VAN DE MERGEL

MAAK UW STAMBOOM OP (vervolg).

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 7, nr. 1, januari 1977. blz. 21-23 en nr. 2, april 1977. blz. 9-11. Gestencild. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

Schrijver citeert de Van de Mergel's geboren 1701-1710, 1711-1720, 1721-1730, 1731-1740, 1741-1750, 1751-1760, 1761-1770, 1771-1780, 1781-1790 en 1791

We vinden het jammer dat de doopdata ontbreken en eveneens de namen van de peters en meters.

126) NEDERBRAKEL

FRANS VAN DE MERGEL

SPREUKEN EN GEZEGDEN UIT BRAKEL. (vervolg).

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 7, nr. 1, januari 1977. blz. 17-18. Gestencild. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26 9660 Brakel.

Spreuken en gezegden vormen het sap van een gewesttaal Er kan niet genoeg de nadruk geiegd worden die taalschat uit onze volkstaal te beveiligen en te bewaren. Hiertoe brengt Triverius zijn steentje bij !

127) OPBRAKEL

VICTOR MORRE

DE KOMMUNIKANTENLIJST VAN OPBRAKEL UIT HET JAAR 1734.

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 7, nr. 1, januari 1977. blz. 9-17. Gestencild. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

De paaskommunikantenlijst, of kortweg kommunikantenlijst, is voor de historicus een bijzonder document. Het laat ons toe een oordeel te vormen van de godsdienstig gesteldheid van de bevolking van een parochie, want elke inwoner, gehouden aan de paasbiecht en paascommunie, staat in de lijst bij name vermeld, wat het kontroleren van het vervullen van de paasplicht eenvoudig maakte. Ook kan met de hulp van deze lijst, bij benadering, het aantal inwoners van een parochie berekend worden. Door de helft van het aantal paashouders te voegen bij het volledig aantal paashouders, aldus schrijver. Voor Opbrakel geeft hij 815 paasplichtigen, waarvan 792 uit het eigenlijke Opbrakel en 23 uit De Hutte, wijk van Vloesberg, die onder de jurisdiktie van de pastoor van Opbrakel stond.

128) OPBRAKEL

SYLVAIN DE LANGE

DE WESTELIJKE GROENE GORDEL VAN OPBRAKEL IN HET VERLEDEN : D OPBRAKELSE EN VLOESBERGSE BOSSEN.

Annalen. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement

van Inde. Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Tenement d'Inde. Jaargang XXV. 1976. blz. 195-234. Twee illustraties. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Drukkerij Vita, Zingem. Deze bijdrage verscheen in boekvorm, uitgegeven met de steun van het Gemeentebestuur, de Culturele Raad, de Heemkring Triverius, Sport en Groen, de V.T.B.-V.A.B. en de V.V.V. Brakel. Prijs : 40 fr.

Brede historische kijk op de bossen van Opbrakel en Vloesberg, want ook die hebben hun geschiedenis. In de voorbije maanden heeft de auteur heel wat gepubliceerd over de Pottelberg en de Modderodde en dit in verband met de ingezette strijd voor behoud van ons natuurbezit. Waakzaamheid in de huidige periode van stijgende toeristische verzuchtingen is van kapitaal belang.Het tweede en laatste gedeelte van zijn omvangrijk betoog - het is het vervolg op het eerste, verschenen in de Annalen van 1975 - snijdt de geschiedenis aan van de bossen op het grensgebied Brakel en Vloesberg, vanaf de prehistorische tijden tot diep in onze twintigste eeuw. Aan de hand van gedane opgravingen en vondsten van silex komt hij tot het besluit dat deze streek zeer vroeg door de mens werd bewoond. Vondsten van romeinse munten en resten van romeinse wegen belichten de aanwezigheid van de romeinse bezetter. Met behulp van geschreven dokumenten tekent hij het beeld van deze bossen tijdens de middeleeuwen en de volgende eeuwen : dit bosgebied, als terre des débats, twistpunt tussen de graven van Vlaanderen en Henegouwen ; de eigenaars van de bossen ; de heren van Opbrakel ; de sociale en ekonomische aspekten : de bossen waren het toevluchtsoord voor vagebonden, muiters, misdadigers, groententers, bosgeuzen en zigeuners. Een reeks lokaliteiten uit de omgeving lopen doorheen de tekst zoals Schorisse, Volkegem, Etikhove, Ename, Sint-Maria-Horebeke en Pamele. Voor de belangstellende uit het Brakelse en het Vloesbergse werkelijk een rijke bron van velerlei gegevens. De laatste lijnen zijn besteed aan het citeren van Vlaamse en Waalse auteurs die hun pen hebben gebruikt om dit oord van schoonheid, van stilte en van rust diepmenselijk te beschrijven.

129) OPBRAKEL

VICTOR MORRE

OPBRAKEL ONDER DE OORLOG 1914-1918. GEBEURTENISSEN TE OPBRAKEL IN DE EEUW DIE DE OORLOG VOORAFGING.

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 7, nr. 2, april 1977. blz. 16-28. Gestencild. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

Losse aantekeningen over het tijdsgebeuren te Opbrakel tussen de jaren

1814 en 1914, zo onder meer over de sociale toestand in 1815, de jaren "veertig" met de grote armoede en hongersnood en typhus, de aanleg van de steenweg Nederbrakel-Ronse in 1845, de kantschool in het klooster te Opbrakel, de Fransmans - Opbrakel telde in 1914 tussen de drie- à vierhonderd Fransmans die in Frankrijk het seizoen gingen doen, de molens, de herbergen, om bij het meldenswaardige te blijven. Tussenin verschillende faits-divers.

130) PAMELE

VIERING VAN DE NEGENTIGSTE VERJAARDAG VAN ADIEL VAN DEN ABEELE.

4 blz. Een illustratie. Oudenaarde 1977. Drukkerij Sanderus, Oudenaarde.

Speciaal verschenen ter gelegenheid van de viering van de negentigste verjaardag van Adiel Van den Abeele op 14 februari 1977 te Oudenaarde. De gevierde zelf schreef de tekst : een open brief aan zijn kinderen, waarin hij van de naald op de draad de markantste gebeurtenissen uit zijn lange levensjaren uitstippelt. Geboren te Gottem als zoon van de koster, heeft hij zich opgewerkt tot koster-organist te Zingem om later dezelfde funktie uit te oefenen te Pamele-Oudenaarde. Daar in Oudenaarde stichtte hij met zijn zonen de bekende drukkerij Sanderus. Aangrijpende woorden van een voorbeeldige vader, van een diepovertuigd kristelijk man, van een trouwe Vlaming.

131) RONSE

LES DOIGTS DANS L'ENGRENAGE OU CEUX QUI ONT FAIT TOURNER TOURNAI.

Catalogus van de tentoonstelling Industriële Archeologie te Doornik. 124 blz. 35 illustraties. Uitgave van de Jeune Chambre Economique de Tournai. Maison de la Culture de Tournai. 1977. Drukkerij-uitgeverij Veys, 8880 Tielt.

In "Maison de la Culture" te Doornik ging van 22 april tot 15 mei 1977 de tentoonsteling door van de Industriële Archeologie, specifiek in het Doornikse en lopend vanaf de aanvang van de 19° eeuw tot aan de eerste wereldoorlog. Nog niet zolang geleden gestart, schijnt de Industriële Archeologie in vele gewesten van ons land vaste voet gekregen te hebben. Iets zeer verheugdend, want op die wijze wordt veel oud industriemateriaal van een eeuwig onbekend blijven gered en voor de huidige en komende generaties bewaard. Uit de aantrekkelijke en handige catalogus citeren we de

hoofdlijnen : de vingers inhet raderwerk, waarom neemt het Kultureel Centrum deel aan de Industriële Archeologie ?, de opzoekingen en de Industriële Archeologie, de Industriële Archeologie en de geschreven getuigenissen, het voorbeeld van het Rijksarchief te Doornik, de Schelde fundamenteel ekonomisch werktuig in het Doornikse, sociale problemen en het ontstaan van de arbeidersbeweging, de sektor spoorwegen, de industrie van de natuursteen, de agro-industrie, de textielindustrie, de uitgevers en uitgaven van boeken. Een klein detail voor het Land van Aalst : spijts de aangelegde spoorwegen reisden veel burgers uit of naar Doornik nog liever met de mailpost ; zo had Ronse nog twee diensten per dag in 1843. De spoorlijn Ronse-Doornik-Orchies is aangelegd in 1882.

132) RONSE

MARC DECRITS

REPERTORIUM VAN DE PASTOORS VAN SINT-MAARTENSPAROCHIE TE RONSE VANAF 1287 TOT 1892.

Annalen. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Ténement d'Inde. Jaargang, XXV. 1976. blz. 235-241. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Drukkerij Vita, Zingem.

Het repertorium met tweeendertig pastoors van de Sint-Maartensparochie te Ronse werd samengesteld aan de hand van de Acta Capitularia van het Sint-Hermeskapittel te Ronse, van de Liber Memorialis, en van het recente werk van Jozef De Brouwer. We nemen er de namen uit van de pastoors die, buiten de Sint-Maartensparochie, nog een ander verband vertonen met het Land van Aalst : 1502 : Fratrissart Arnoldus, kanunnik van Sint-Hermes te Ronse en pastoor van Sint-Maarten, hij overleed in december 1524 ; 1563 : De Block Jacobus, kapelaan van Sint-Hermes en pastoor van Sint-Maarten, hij overleed op 3 september 1563 ; 1578 : De Waele Laurentius, werd in 1579 door de geuzen, waaronder een zekere Daniel Brugeman, uit Ronse verjaagd ; 1587 : Magister De Neve Daniel, pastoor van Sint-Maarten van 1587 tot 1617, in 1593 deservitor van Sint-Pieter te Ronse, hij stierf op 5 december 1618 ; 1617 : De Mulder Adrianus, baccalaureus in de theologie, geboren te Geraardsbergen, priester gewijd te Leuven in 1613 en tijdens pestepidemie te Ronse overleden op 18 september 1636, voorheen pastoor te Mater en in 1633 deservitor van Sint-Pieter te Ronse ; 1689 : Van Bijlen Andreas, geboren te Geel, eerste pastoor van Kwaremont op 6 september 1689 pastoor van Sint-Maarten te Ronse, hij overleed op 4 oktober 1709 ; 1710 : Helluy Carolus, geboren te Brussel, priester gewijd te Brussel in 1705, pastoor van Sint-Maarten te Ronse op 28 juni 1710, in 1716 ook deservitor van Sint-Pieter te Ronse ; 1787 : Detienne Paulus, geboren te

Brussel, pastoor van Sint-Maarten te Ronse, in 1795 aangehouden en naar Rijsel als gijzelaar gevoerd, in 1803 te Geraardsbergen benoemd waar hij op 2 maart 1807 overleed ; 1803 : Triest Petrus, geboren te Brussel op 31 augustus 1760, in 1797 pastoor van Sint-Pieter te Ronse en op 4 januari 1803 pastoor van Sint-Maarten te Ronse, hij was de stichter van de wezenschool voor meisjes te Ronse ; 1803 : Porreye Bonifacius, geboren in 1760 te Hazebroek (Frans-Vlaanderen), op 18 juli 1814 werd hij pastoor-deken van Sint-Hermes te Ronse ; 1814 : De Clercq Carolus, geboren te Poperinge op 31 oktober 1772, werd op 25 november 1822 pastoor-deken van Sint-Hermes te Ronse ; 1822 : Vander Mijnsbrugge Constantinus, geboren te Zarlardinge op 9 juli 1788, overgeplaatst op 24 oktober 1836 naar Herzele en hierna pastoor-deken van Ninove waar hij overleed op 28 februari 1855 ; 1836 : Van Aelbroeck Carolus, geboren te Zottegem op 28 oktober 1798, eerst onderpastoor te Sint-Lievens-Esse en op 15 juni 1842 pastoor te Steenhuize waar hij overleed op 18 december 1849 ; 1842 : Glorieux Stephanus, geboren te Sint-Denijs op 3 mei 1802, in 1825 priester gewjd en onderpastoor op Snt-Hermes te Ronse, stichter van de Broeders der Goede Werken te Ronse (1830), in 1855 koadjutor te Heldergem en in maart 1866 pastoor van Smetlede waar hij in armoede stierf op 25 november 1872 ; 1846 : Vermeersch Albertus, geboren te Maldegem op 29 maart 1808, was eerst leraar aan het Sint-Catharinakollege te Geraardsbergen ; 1856 : Cavenaille Felix, geboren te Oudenaarde op 10 oktober 1803, vanaf 1830 onderpastoor te Nieuwenhove en in 1848 pastoor van Amougies ; 1880 : Heynssens Carolus, geboren te Gent op 3 oktober 1829, was eerst leraar te Gijzegem, later pastoor van Bottelare ; 1892 : Pycke Vitalis, geboren te Sint-Kornelis-Horebeke op 28 januari 1834, was onder meer subregent aan het Sint-Catharinakollege te Geraardsbergen. Hij overleed te Ronse op 26 mei 1906. Ter verduidelijking : de datum gevolgd door dubbel punt vóór de naam, wijst op het pastoor zijn te Ronse op Sint-Maarten.

133) RONSE

MARIE-THERESE VANBUTSELE

L'INDUSTRIE TEXTILE A RENAIX DE 1900 A 1940.

Annalen. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Ténement d'Inde. Jaargang XXV. 1976. blz. 5-162. Elf illustraties. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Drukkerij Vita, Zingem.

De auteur heeft zich vooropgesteld de voornaamste eigenheden van de textiel-nijverheid in de streek van Ronse in deze uitgebreide wetenschappelijke studie uiteen te zetten. De textielnijverheid en vooral de weverijen, nemen daar een overwegende plaats in. De behandelde periode loopt van

1900 tot 1940, dat zijn de jaren dat deze specifieke Ronsese nijverheid ongekende hoogten inging. Na een algemene inleiding volgen vijf hoofdstukken : de ekonomische en konjunkturele bewegingsgang van de Belgische textielindustrie, (de industriële produktie, de handel met het buitenland, de prijs van de grondstoffen,) ; de technische vooruitgang in de Belgische textielindustrie, (nieuwe grondstoffen voor de textiel als rayonne, fibranne en lanital, de fabrikatiemethode, het perfektioneren van de machines,) ; de handenarbeid te Ronse, (het aanwerven van de arbeidskrachten, de opleiding.) ; industriële organisatie te Ronse, (het aantal ondernemingen en hun dimensie betreffende spinnen en weven,) ; sociale evolutie te Ronse, (patronale organisaties en de werknemersreakties zoals de mutualiteit, de koöperatieve gedachte en de syndikale beweging). Vijftien bijlagen vervolledigen het werk. Wie belangstelt in de geschiedenis van de textielnijverheid in ons land in het algemeen en in Ronse en omgeving in het bijzonder, vindt hier overvloedige dokumentatie, die gebeurlijk kan aangewend worden voor het openen van nieuwe gezichtspunten. We herinneren er onze lezers aan dat deze studie, die meer dan de helft van het jaarboek beslaat, ook in boekvorm is uitgegeven.

134) RONSE

ANDRE ROEKELOOS

LA VIE MOUVEMENTEE D'UN SAVANT : ALPHONSE-FRANCOIS RENARD.

Annalen. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. Cercle Historique et Archéologique de Renaix et du Ténement d'Inde. Jaargang XXV. 1976. blz. 163-189. Drie illustraties. Redaktie : Biezenstraat 2, 9600 Ronse. Drukkerij Vita, Zingem.

Kritische biografie van de wetenschapsmens Alfons, François Renard, op 28 september 1842 te Ronse geboren uit Waalse ouders, die behoorden tot de arbeidersstand Hij deed zijn humaniteiten aan het bisschoppelijk kollege te Ronse, trad op 23 september 1863 in de societeit van de Jezuieten en studeerde wijsbegeerte en geologie aan de Benediktijnerabdij Maria-Laach in Duitsland, van 1871 tot 1873. Hij kwam terug naar België, doceerde scheikunde en geologie bij de Jezuieten te Leuven. Hij heeft zich voorai toegelegd op - en naam gemaakt door de mineralogie. Priester gewijd verliet hij in 1883 de Jezuieten en vestigde zich met zijn moeder te Wetteren. Renard verliet het priesterlijk ambt en werd, spijts veel tegenstand, benoemd tot hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent. In 1901 huwde hij te Londen met Henriette Van Grobbelschroy uit Elsene, wat een vloed van reakties teweeg bracht in de katolieke pers en katolieke middens. Van Darwin met zijn evolutieleer was hij ijverig aanhanger en volgeling. Renard overleed te Elsene op 9 juli 1903 ten gevolge van de kanker.

135) RONSE

RONSE. ZIJN MUSEUM. ZIJN CRYPTE. RENAIX. SON MUSEE. SA CRYPTE.

Tweetalige folder. 16 illustraties Uitgegeven door V.V.V. Ronse.

Wie voornemens is het Museum en de Crypte te Ronse te bezoeken neme eerst deze folder ter hand. Voorafgaandelijk ingelicht zal de bezoeker meer kunnen genieten wat hij op historisch en bouwkundig gebied te zien en te horen krijgt.

136) SCHORISSE

SYLVAIN DE LANGE

SCHORISSE. GESCHIEDENIS. (slot).

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 7, nr. 1, januari 1977. blz. 3-8. Gestencild. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

In zijn slotbijdrage schetst de auteur bijzondere gegevens uit de levensloop van de opeenvolgende heren van Schorisse, vanaf het einde van de dertiende eeuw tot in de zeventiende eeuw. Jan II, opvolger van Jan I. nam deel aan de slag van de Gulden Sporen en overleed in 1312. Arnout III, zoon van Jan II, was met zijn vader gijzelaar voor Gwijde van Dampierre, hij overleed in 1316. Arnout IV, was mede-ondertekenaar van het verdrag waardoor Jacob van Artevelde Vlaanderen, Brabant en Henegouwen in een soort statenbond verenigde, voorloper van de Boergondische eenheid, hij was raadsheer van Lodewijk van Male, die hem verhief tot baron van Schorisse. Arnout VI. huwde met Isabella van Gistel, beide stichtten te Schorisse het Sint-Margrietehospitaal op 11 mei 1416. Arnout VII. zoon van Arnout V. huwde met Marie d'Aumont, dochter van de kamerheer van de Koning en vaandeldrager van Frankrijk. Arnout VIII. zoon van Arnout VII. huwde met Sibile de Ligne, hun dochter Jacqueline van Gavere trad in de echt met Jan van Luxemburg, heer van Zottegem. Na haar dood ging de heerlijkheid Schorisse over aan de familie van Lalaing en in 1631 kwam de heerlijkheid aan de familie van Egmont. Volgen nog enige woorden geschiedenis van de abdij der Heilige Amelberga. Tenslotte nog bijzonderheden over het bevolkingscijfer van Schorisse. In 1840 telde Schorisse 3.327 inwoners, aantal dat van toen af in dalende lijn is gegaan en nu in 1977 nog 1508 zielen bedraagt.

137) SCHORISSE

SYLVAIN DE LANGE

DOKUMENTEN.

Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Triverius. Brakel. Jaargang 7, nr. 2, april 1977, blz. 4-8. Gestencild. Verantwoordelijke uitgever : Paul Baguet, Dr. de Dryverestraat 26, 9660 Brakel.

De dokumenten, die in groot aantal voorkomen in het werk van De Smaele over Schorisse en zijn kerkelijke geschiedenis, onderzoekt de auteur in verband met het taalgebruik in de vijftiende, zestiende, zeventiende en achttiende eeuw. Schorisse immers heeft als onmiddellijke buur de Waalse gemeente Ellezelles en is ten belope van enkele meters een taalgrensgemeente. Alle fragmenten van de kerkrekeningen vanaf de tweede helft van de zestiende eeuw tot op het einde van de achttiende eeuw zijn in het Nederlands opgesteld. Wat eveneens kan gezegd worden van de louter burgerlijke dokumenten, zoals denombrementen, rechtzaken en dies meer.

138) SERSKAMP

M. BOVYN

DE PENSIOENAANVRAAG DOOR HOFSCHILDER DAVID TENIERS.

Eigen Schoon en De Brabander. Tweemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams Brabant.

LVIV° Jaargang, nrs. 10-11-12, oktober, november, december 1976. blz. 405-413. Voorzitter van de Raad van Beheer : J. Verbesselt, Ransbeekstraat 79, 1120 Brussel. Drukkerij-uitgeverij Veys, 8880 Tielt.

De lijvige bundel getiteld : "Abdijbroden" nagelaten door wijlen Jules Pieters, bestuurslid van ons Land van Aalst, geeft een afschrift van het in het Spaans gesteld verzoek op 29 november 1682 aan de landvoogd gericht door hofschilder David Teniers een abdijbrood te verlenen aan zijn arme zuster Anna Teniers, dit ten laste van de vakant zijnde abdij van Zwijveke te Dendermonde. In verband met Zwijveke citeert Pieters nog de inwilliging van het abdijbrood aan Marie Moreau op 30 juni 1624 ten laste van het klooster Tussenbeke te Serskamp.

139) SINT-MARTENS-LIERDE

K.G. VAN ACKER

DE LIBRIJE VAN RAPHAEL DE MARCATELLIS ABT VAN SINT-BAAFS EN BISSCHOP VAN RHOSUS.

Archief- en Bibliotheekwezen in België. Driemaandelijks tijdschrift van de Vereniging van Archivarissen en Bibliothecarissen. Deel XLVIII. 1977. nrs. 1-2. blz. 143-198. Uitgegeven met de steun van het Ministerie van Nationale Opvoeding en de Universitaire Stichting. Redaktie : Koninklijke Bibliotheek, Keizerslaan 4, 1000 Brussel. Drukkerij George Michiels, 3700 Tongeren.

De verloren beschouwde dokumenten : Recollectorium librorum bibliothecae reverendi in Christo Patris ac domini D. Raphaelis de Marcandellis episcopi Rosensis et abbatis Sancti Bavonis" en de "Index omnium librorum manuscriptorum Bibliothecae D. Raphaelis de Marcandellis Episcopi Rosensis at abbatis Sancti Bavonis in octo catalogos a b c d e f g h notatos, distinctus", zijn in 1975 teruggevonden in de papieren van A. Pinchart, die ruim honderdtal jaren geleden, een werk over beide stukken schreef. De auteur ; verbonden aan de Centrale Universiteitsbibliotheek van Gent vergelijkt het Recollectorium en de Index en weidt breedvoerig uit over de vele historische en bibliografische aspekten die hieraan verbonden zijn. Het nummer 174 van het Recollectorium vermeldt een stuk uit de kartuizerpriorij van Sint-Martens-Lierde : "liber domus sylvae sancti Martini ordinis carthusiensis prope Geraldimonte et de donatione fratris Guossuini de Beka hujus domus monachi professi". We hopen bij gelegenheid hierover meer te kunnen mededelen.

140) VURSTE

WILFRIED DEVOLDERE

DE PITTEMSE ZOUAVEN.

De Roede van Tielt. Driemaandelijks Heemkundig tijdschrift. 8° Jaargang. nr. 1, maart 1977. blz. 17-18. Heemkundige Kring van Tielt en de gemeenten van de vroegere Roede van Tielt. Sekretaris : Ph. De Gryse, Kastanjelaan 1, 8880 Tielt. Drukkerij-uitgeverij Veys, 8880 Tielt.

In de 7° jaargang, nr. 4, verscheen van J. Goddeeris het artikel "Zouaven uit het Tieltse'. Over de zouaven Augustin Roos en Clement Lefevre geeft schrijver enkele aanvullende biografische nota's Na zijn afzwaai in februari 1869 huwde Augustin Roos te Gent einde augustus 1869 met Maria Prudentia De Bruyckere uit Vurste. Ze overleed te Gent in augustus 1922.

141) WICHELEN

M. STEELS

GENT IN 1855.

Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Kultureel tijdschrift, van de Heemkundige en Historische Kring Gent. 6° Jaargang, nr. 4, juli 1977. blz. 1977. 138-149. Drie illustraties. Redaktieadres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent. Offsetdruk Vta, 9750 Zingem.

Op 10 april 1855 overleed te Gent Jozef De Vleeschouwer, heel- en verloskundige. Hij werd geboren te Wichelen op 20 juni 1763. In 1786 werd hij laureaat in de vroedkunde. Heel de stad Gent kende hem. Tot aan zijn dood droeg hij het kostuum dat de leden van de fakulteit droegen : zwart kleed, witte halsdoek, korte broek, sneeuwwitte kousen en gespschoenen.

DEINZE-GOTTEM Valère GAUBLOMME.

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Voorzitter : F. Courteaux, Acaciastraat 7, 9300 Aalst - Tel. (053) 21.80.96

Beheerder : G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60.19.04

Redaktieadres :
E.H. J. De Brouwer, past., 9340 Sint-Gillis-Dendermonde - Tel. (052) 21.48.27

Recensie en toezending van ruilnummers :
E.H. V. Gaublomme, pastoor, 9803 Gottem - Tel. (051) 63.30.80

Bestuursleden : B. Boel - S. De Lange - L. De Rijck - Cl. Uyttersprot - A. Van Lil

Prijs voor het jaarabonnement :

Voor leden 250 fr., steunende leden 350 fr. en voor ereleden 500 fr., te storten op postrekening nr. 000-0586911-61 «Het Land van Aalst», Bevegemstraat 14 - 9620 Zottegem

Bestellingen van jaargangen en losse nummers bij de heer Luc de Rijck, D. de Wolfstraat 18, 9300 Aalst (Tel. 053 - 21.67.63), na voorafbetaling op voornoemde postrekening, van 50 fr. per enkel nummer, 100 fr. per dubbel nummer en 300 fr. voor een volledige jaargang.

INHOUD VAN NUMMERS 4 en 5 - 1977

A. HUTTMANN — De Aalsterse Geneesheer Dr. Martinus Stopius 145

L. DE RIJCK — De Clerus, seculieren en regulieren te Aalst tijdens de Franse Revolutie 155

Cl. UYTTERSPROT — Karel Broeckaert zijn tijd 166

V. GAUBLOMME — Onze Bibliografie 185

Verantw. uitgever : J. De Brouwer - 9430 Sint-Gillis Dendermonde
Drukkerij Revalidatiecentrum «Esperanza», Reymeersstraat 13 - 9310 Lede